

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-49

[Total No. of Pages : 4

[6041]-401
S.Y. B.A.
COMPULSORY ENGLISH
Text Book : Panorama
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer any **six** of the following in one or two sentences each. **[6]**

- i) In which words did Swami Vivekananda start his speech at Chicago?
- ii) Why did Swami Vivekananda call Hinduism as a mother of all religions?
- iii) What message was given by Vivekananda in his last speech in the Chicago Conference?
- iv) How much money does Ivan Dmitritch want to invest on real estate?
- v) What is the theme of 'The Lottery Ticket'?
- vi) What does Ivan believe his wife would do with the lottery money?
- vii) Who is the author of the story, 'The Open Window'?
- viii) Who becomes the victim of Vera's story in 'The Open Window'?
- ix) How does Hector Hugh Munro depict Miss Vera?

b) Answer any **two** of the following. **[14]**

- i) Comment on the significance of the frog's story told by Swami Vivekananda.
- ii) Attempt a character sketch of Ivan Dmitritch.
- iii) Write a note on aptness of the title 'The Open Window'.

P.T.O.

- Q2) a)** Answer any **six** of the following in one or two sentences each. **[6]**
- i) Who is the poet of 'On Another's Sorrow'?
 - ii) What is the major theme of 'On Another's Sorrow'?
 - iii) What is the rhyme scheme of 'On Another's Sorrow'?
 - iv) Why does John Masefield say we should laugh and be merry?
 - v) What is the cup of wine and mirth according to John Masefield?
 - vi) What is man's life span compared to in the poem 'Laugh and be Merry'?
 - vii) Who has a glittering form in 'The Rock and the Bubble'?
 - viii) Where does the big brown rock stand in the poem?
 - ix) What is the moral of the poem "The Rock and the Bubble"?
- b)** Answer any **two** of the following. **[14]**
- i) Write a note on theme of the poem 'On Another's Sorrow'.
 - ii) Comment on significance of the title 'Laugh and Be Merry.'
 - iii) Discuss the message given by Louisa Alcott in 'The Rock and the Bubble'?
- Q3) a)** Add question tags to the following (any four) **[4]**
- i) This book is very useful.
 - ii) She is not going to college.
 - iii) The boy has no manners.
 - iv) All of them can swim five hours.
 - v) She rarely attends her lectures.
 - vi) Elizabeth worked in the garden.
- b)** Identify the type of sentence. (any three) **[3]**
- i) She passed with distinction.
 - ii) You can go to theatre or watch it online.

- iii) The novel made him famous.
- iv) It started raining as soon as the match began.
- v) She was ill so I helped her.
- c) Change the degree without changing the meaning (any three) [3]
 - i) Maria is the most intelligent girl in the class. (Change into positive)
 - ii) Jupiter is the biggest of all planets. (Change into comparative)
 - iii) No other island in the world is as large as Greenland. (Change into superlative)
 - iv) London is one of the most beautiful cities in England. (Change into positive degree)
 - v) Shakespeare was greater than any other playwright. (Change into superlative degree)

Q4) a) Specify whether the underlined collocation is right or wrong (any four)[4]

- i) It's the duty of police to maintain rule and order.
- ii) It was a great fight between the teams.
- iii) Pack up your bag and baggage.
- iv) I earned a lot, but the tiger's share goes for taxes.
- v) It is one of the burning issues of our time.

b) Fill in the blanks with correct phrasal verbs given in the bracket : (any three) [3]

- i) Elizabeth _____ with her boyfriend last month. (broke up/broke down/broke out)
- ii) The managing director had to _____ the meeting because of some medical emergency. (call off / call at / call into)
- iii) People cannot _____ food and water. (do with / do at / do without)
- iv) The teacher asked Prasad to _____ the Xerox copies among the students. (hand out / hand in / hand over)
- v) The CBI has been appointed to _____ the case. (look into/look for/look out)

- c) Complete the sentences with an appropriate word chosen from those in the brackets.: (any three) [3]
- i) The _____ called a meeting of the faculty members. (principle/principal)
 - ii) I saw a nice _____. (scene/sin)
 - iii) Don't _____ your valuable time. (waist/west/waste)
 - iv) He is the only _____ of his family. (hair/heir/hare)
 - v) Minesh received the first _____ for the best acting. (prize/price)

Q5) Answer the following questions in brief: (any two) [10]

- a) What are the steps involved in solving a problem?
- b) Explain guidelines for best Time Management.
- c) Comment on different ways to manage and organize time effectively.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

P50

[6041]-402

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

MIL-2 : नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी मराठी
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24011)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचा वापर करताना कोणती दक्षता घ्यावी ते सविस्तर स्पष्ट करा. [10]

किंवा

ब्लॉग, फेसबुक, ट्विटर या नवमाध्यमांचा थोडक्यात परामर्श घ्या.

प्र.2) ट्विटरसाठी लेखनाची ठळक वैशिष्ट्ये सोदाहरण विशद करा. [10]

किंवा

व्यावसायिक पत्रव्यवहाराचा थोडक्यात परामर्श घ्या.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही एक टिप लिहा. [5]

अ) नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांतील भाषा

ब) वेबसाईट आणि ब्लॉगसाठी लेखन

P-51

[6041]-403

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

MIL-2 : हिंदी भाषा शिक्षण

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण – संपा. प्रो.डॉ. सदानंद भोसले

(हिंदी अध्ययन मंडल, सा. फुले पुणे विश्वविद्यालय)

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24012)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) साधारण वाक्य के स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- ब) संज्ञा उपवाक्य और विशेषण उपवाक्य का परिचय दीजिए।
- क) संयुक्त वाक्य की परिभाषा लिखकर उसके भेद बताइए।
- ड) संक्षिप्त वाक्य के स्वरूप को अधोरेखित कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) कवि नीरज के जीवन का परिचय दीजिए।
- ब) कवि नीरज आदमी को श्रेष्ठ क्यों मानते हैं?
- क) कवि नीरज के गीतों में चित्रित प्रेम-भावना पर प्रकाश डालिए।
- ड) कवि नीरज का मन बार-बार क्यों मदहोश होता है?

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए।

[5]

- अ) वाक्य की परिभाषा लिखकर उसका भाषा में महत्व बताइए।
- ब) 'कवि नीरज मानवतावाद के पक्षधर कवि हैं'—स्पष्ट कीजिए।

Total No. of Questions : 4

SEAT No. :

P52

[Total No. of Pages : 3

[6041]-405

S.Y.B.A.

URDU

MIL-2 : Making Sentences & Grammar
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24013)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[5]

سوال نمبر ۱۔ ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ)

- (۱) مرکب جملہ کسے کہتے ہیں؟
- (۲) فعل متعدی کسے کہتے ہیں؟
- (۳) ضمیر کی کتنی قسمیں ہیں؟
- (۴) صفت کی تعریف بیان کیجئے؟
- (۵) مفعول کسے کہتے ہیں؟
- (۶) بادشاہ یا حکومت کی جانب سے ملنے والے اعزازی نام کو کیا کہتے ہیں؟
- (۷) اردو ادب میں ترجمہ کی روایت کہاں سے آئی ہے؟

[5]

سوال نمبر ۲۔ مناسب متبادل چن کی خانہ پری کیجئے۔

- (۱) وہ فعل جو کسی پر اثر نہ ڈالے بلکہ اثر کو ثابت کرے۔۔۔۔۔ کہلاتا ہے۔
(فعل لازم، فعل متعدی، فعل ناقص)
- (۲) جس لفظ سے کسی کام کا کرنا یا ہونا ظاہر ہوتا ہے وہ۔۔۔۔۔ کہلاتا ہے۔
(فعل، فاعل، اسم)

P.T.O.

(۳) وہ لفظ جو اسم کے بجائے استعمال ہوتے ہیں اسے----- کہتے ہیں۔
(فعل، صفت، ضمیر)

(۴) کام کرنے والے کو----- کہتے ہیں۔
(فعل، فاعل، مفعول)

(۵) جو ضمیر دور کے لئے استعمال ہو----- کہلاتی ہے۔
(اشارہ قریب، اشارہ بعید، ضمیر تنکیر)

سوال نمبر ۳۔ (الف) صحیح یا غلط پہنچائے۔ [5]

- (۱) لفظی ترجمہ میں مترجم عبارت کا ترجمہ لفظ بہ لفظ کرتا ہے۔
- (۲) بادشاہ یا سرکار کی جانب سے جو اعزازی نام دیا جاتا ہے اسے ”خطاب“ کہتے ہیں۔
- (۳) مفرد جملہ میں جملے کو جوڑنے کے لئے حرف عطف کا استعمال ہوتا ہے۔
- (۴) چاقو، تلوار، قلم وغیرہ اسم آلہ کی قسمیں ہیں۔
- (۵) ”یہ کتاب میری ہے“۔ یہ جملہ ضمیر اشارہ بعید کی مثال ہے۔

(ب) مندرجہ ذیل میں سے کوئی تین جملوں کی قسم پہنچائے۔ [3]

- (۱) دوڑ کے کھا چکے اور ایک کھا رہا ہے۔
- (۲) رضیہ فلم دیکھ رہی ہے۔
- (۳) جو سوتا ہے وہ کھوتا ہے۔
- (۴) شام ہوتے ہی پرندے اپنے گھونسلے میں چلے گئے۔
- (۵) رحیمہ کل آئی تھی اور آج چلی گئی۔

[3] سوال نمبر ۴۔ (الف) مندرجہ ذیل میں سے کسی تین کی تعریف مع مثال کیجئے۔

(۱) جملہ

(۲) فعل

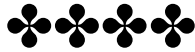
(۳) اسم

(۴) صفت نسبتی

(۵) ضمیر موصولہ

[4] (ب) مندرجہ ذیل جملوں کا اردو میں ترجمہ کیجئے۔

- 1) India is a democratic Country.
- 2) Allama Iqbal was a great poet and philosopher of his era.
- 3) Every sunday morning, I go to play football.
- 4) Harry Porter became popular all over the world.

[6041]-406

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2B S-1 : मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन गद्य,
पद्य

पाठ्यपुस्तक : निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24021)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढील पाच प्रश्नांपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) भारुड वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप लिहा.
ब) लावणी या काव्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा
क) 'माहादंडसाचे धीडरे आरोगणे' या म्हाडभट्टाच्या लीळेचा अर्थ उलगडून सांगा.
ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पत्रलेखनातून त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे कोणते विशेष प्रत्ययाला येतात?
इ) 'संत कृपा झाली' या अभंगातून भागवत संप्रदायातील संतांचे योगदान कसे व्यक्त झाले ते लिहा.

प्रश्न 2) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दात लिहा. [20]

- अ) अभंग या काव्य प्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) बखर म्हणजे काय? ते सांगून बखरीचे प्रकार स्पष्ट करा.
क) पोवाडा या लेखन प्रकाराचे विशेष लिहा.

प्रश्न 3) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) 'सुंदरा मनामधी भरती' या लावणीत स्त्री सौंदर्याचे वर्णन कसे केले आहे, ते लिहा.
- ब) भाऊसाहेबाच्या बखरीतील इब्राहिम खान व भाऊसाहेब यांच्यातील युद्ध-प्रसंगाचे वर्णन करा.
- क) 'विंचू चावला वृश्चिक चावला' या भारूड काव्याचा भावार्थ लिहा.

प्रश्न 4) पुढील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य या पाठ्यपुस्तकाच्या आधारे महानुभाव तत्त्वज्ञान, भाषा व तत्कालीन समाज-संस्कृतीची माहिती लिहा.
- ब) संत नामदेव, संत सावतामाळी, संत नरहरी सोनार व संत तुकाराम या संत कवींच्या अभंगातील विठ्ठलभक्तीचा महिमा वर्णन करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-54

Total No. of Pages : 2

[6041]-407

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

DSE-1B History of Urdu Literature (Poetry)

24071 (CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

ہدایات:

- (1) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15] سوال نمبر 1: اردو شاعر 1900 تا 2000 ایک سرسری جائزہ لیجئے۔

یا

غزل کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

[15] سوال نمبر 2: اصغر گونڈوی کی شاعری کا محاسبہ کیجئے۔

یا

اصغر گونڈوی کی شاعری ”چھوٹی موٹی کی پتیوں کی طرح نازک“ ہے اس کا مدلل جواب دیجئے۔

[15]

سوال نمبر 3: امجد حیدر آبادی کی حیات و شخصیت پر نوٹ لکھئے۔

یا

امجد حیدر آبادی کی رباعیات کی خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر 4: ناصر کاظمی کی شاعری اپنے عہد کا آئینہ ہے معہ مثال لکھئے۔

یا

ناصر کاظمی کی غزل گوئی پر تبصرہ کیجئے۔

[10] سوال نمبر 5: کسی دو پر نوٹ لکھئے۔ (2)

(1) اصغر کی صوفیانہ شاعری

(2) صنف رباعی

(3) اردو شاعری 1947 کے بعد

(4) ناصر کاظمی کا انداز بیان

✓ ✓ ✓ ✓

[6041]-408

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

**DSE-1B (S-1) : साहित्य के भेद
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24091)**

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के अंक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [21]

- अ) महाकाव्य और खंडकाव्य में अंतर स्पष्ट कीजिए ।
- ब) खंडकाव्य का संक्षेप में परिचय दीजिए ।
- क) गीतिकाव्य के तत्व लिखिए ।
- ड) मुक्तक काव्य के भेद लिखिए ।
- इ) महाकाव्य का परिचय दीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [21]

- अ) कहानी विधा का तात्त्विक परिचय दीजिए ।
- ब) उपन्यास विधा का स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- क) उपन्यास के तत्व लिखिए ।
- ड) कहानी और उपन्यास में अंतर स्पष्ट कीजिए ।
- इ) निबंध के तत्व संक्षेप में लिखिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[21]

- अ) नाटक विधा का परिचय दीजिए ।
- ब) नाटक के तत्व संक्षेप में स्पष्ट कीजिए ।
- क) एकांकी नाटक का परिचय दीजिए ।
- ड) रेडियो नाटक का स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- इ) रंगमंचीय नाटक का परिचय दीजिए ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों का सही विकल्प चुनकर लिखिए ।

[7]

- i) प्रबंध काव्य का भेद है।
 - अ) गद्य
 - ब) पद्य
 - क) महाकाव्य
 - ड) नाटक
- ii) महाकाव्य का अंगीरस कौनसा होना चाहिए ।
 - अ) हास्य
 - ब) श्रृंगार
 - क) करुण
 - ड) रौद्र
- iii) गीतिकाव्य किस विधा का भेद है।
 - अ) प्रबंध काव्य
 - ब) मुक्तक काव्य
 - क) गद्यकाव्य
 - ड) पद्यकाव्य
- iv) उपन्यास का तत्व है।
 - अ) लयात्मकता
 - ब) भावनात्मक
 - क) संक्षिप्तता
 - ड) देशकाल वातावरण
- v) 'निबंध गद्य की कसौटी है' किसका कथन है।
 - अ) हजारीप्रसाद द्विवेदी
 - ब) महावीर प्रसाद द्विवेदी
 - क) रामचंद्र शुक्ल
 - ड) रामविलास शर्मा
- vi) निम्नलिखित में से दृश्य विधा है ।
 - अ) कहानी
 - ब) उपन्यास
 - क) नाटक
 - ड) निबंध
- vii) रेडियो नाटक का आवश्यक तत्व है।
 - अ) कथानक
 - ब) पात्र
 - क) ध्वनि
 - ड) नेपथ्य

[6041]-409

S.Y. B.A.

SANSKRIT

DSE - 1B : Kāvyaśhāstram and Kauṭīliya Arthaśhāstram

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

Instructions : All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate marks.

Q1) A) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. [5]

Write a reference to context to any one of the following.

i) अत्र मयि न योग्यः खेदः, कुरूषु तु योग्यः इति काक्का प्रकाशयते।

ii) भिन्नं सङ्घातनं तस्मान्न युद्धयेताप्रतिग्रहः।

B) कोणत्याही एका अलंकाराचे लक्षण स्पष्ट करून, सोदाहरण स्पष्टीकरण द्या. [5]

Define any one अलंकार with an example in English or Marathi.

i) रूपकम्।

ii) अपहृतिः।

C) कोणत्याही एका वृत्ताचे लक्षण स्पष्ट करून, सोदाहरण स्पष्टीकरण द्या. [5]

Define any one वृत्त with an example in English or Marathi.

i) गीतिः।

ii) शिखरिणी।

Q2) A) संस्कृत भाषेत उत्तर द्या. (कोणतेही पांच) [10]

Write answers in the Sanskrit language. (Any Five)

i) दुर्जयः व्यूहः को विद्यते?

ii) पक्षावुरस्यं प्रतिग्रह इति कस्य व्यूहविभागः?

iii) वीवधः नाम किम्?

iv) अभिहितान्वयवादिनः के?

v) यदि व्यक्तेः उपाधौ सङ्केतो न गृह्यते, व्यक्तौ गृह्यते चेत् तदा किं भवेद्?

vi) गङ्गायां घोष इति कस्याः लक्षणाया उदाहरणम्?

B) जोड्या लावा (कोणत्याही पाच)

[5]

Match the Followings. (Any Five)

A

B

i) गौर्वाहीकः	प्रकरणम्
ii) रथाः प्रविशन्ति	षट् पथं
iii) प्रस्तावः	अपसारः
iv) स्कन्धवारं चतुर्द्वारं	कौटिलीयार्थशास्त्रे दशमाधिकरणम्
v) कलत्रस्थानम्	उपादानलक्षणा
vi) साङ्ग्रामिकम्	सारोपागौणीलक्षणा

Q3) A) दीर्घोत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[12]

Write a broad answer. (Any One)

- i) लक्षणाविचारः।
- ii) आर्थाव्यञ्जनाविचारः।

B) टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

[8]

Write a short note in English or Marathi (Any One)

- i) वाचकशब्दलक्षणम्।
- ii) अर्थानां व्यञ्जकत्वम्।

Q4) A) दीर्घोत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[12]

Write a broad answer. (Any One)

- i) साङ्ग्रामिके भिन्नाः व्यूहाः।
- ii) साङ्ग्रामिके युद्धभूमयः पत्त्यश्वरथहस्तिकर्माणि।

B) टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

[8]

Write a short note in English or Marathi (Any One)

- i) स्वबलान्यबलव्यायोगः।
- ii) स्कन्धवारप्रयाणविचारः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-56

[Total No. of Pages : 4

[6041]-410

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams where necessary.

Q1) Answer the following questions in the 20 words each (Any 8) : [16]

- a) What is Average Cost?
- b) Write the definition of perfect competition.
- c) What is Rent?
- d) What is Profit?
- e) What is Interest?
- f) What is Welfare Economics?
- g) What is Monopoly?
- h) What is selling cost?
- i) What is oligopoly?
- j) What is Marginal Revenue?

Q2) Answer the following questions in the 50 words each (any 4) : [16]

- a) Explain the concepts of Total Revenue and Average Revenue.
- b) What is local market and national market.
- c) Explain the concepts of price discrimination.
- d) Explain the theory of profit innovation.
- e) Explain the Pigou's concept of maximum welfare.
- f) State the characteristics of Duopoly market.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in the 100 words each (any 3) : **[18]**

- a) Explain the concept of opportunity cost.
- b) Explain the modern theory of wages.
- c) What is monopoly market? Write the characteristics of monopoly.
- d) Explain Dr. Amartya Sen's views on welfare economics.

Q4) Answer the following questions in the 200 words each (any 2) : **[20]**

- a) What is perfect competition? Write the characteristics of perfect competition.
- b) Explain the marginal productivity theory of distribution.
- c) Explain the cost concepts.

Total No. of Questions : 4]

P-56

[6041]-410

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येक 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) सरासरी खर्च म्हणजे काय?
ब) पूर्ण स्पर्धेची व्याख्या लिहा.
क) खंड म्हणजे काय?
ड) नफा म्हणजे काय?
इ) व्याज म्हणजे काय?
फ) आर्थिक कल्याण म्हणजे काय?
य) मक्तेदारी म्हणजे काय?
र) विक्रीखर्च म्हणजे काय?
म) अल्पविक्रेताधिकार म्हणजे काय?
य) सीमांत प्राप्ती म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]

- अ) एकूण प्राप्ती व सरासरी प्राप्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) स्थानीक बाजारपेठ व राष्ट्रीय बाजारपेठ म्हणजे काय?
- क) किंमत भेद संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) नफ्याचा नवप्रवर्तन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- इ) प्रा. पिंगू यांचा कल्याणाच्या महत्तमीकरण संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) द्विविक्रेताधिकार बाजारपेठेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) संधी खर्चाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) वेतनाचा आधुनिक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) मक्तेदारी बाजारपेठ म्हणजे काय? मक्तेदारीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) डॉ. अमर्त्य सेन यांचे कल्याणकारी अर्थशास्त्रासंबंधी विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) पूर्ण स्पर्धा म्हणजे काय? पूर्ण स्पर्धा बाजारपेठेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) विभाजनाचा सीमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) खर्चाच्या संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-57

[Total No. of Pages : 4

[6041]-411

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1B : Western Political Thought

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (20 words) : **[16]**

- a) Name the two types of formation of human nature by Rousseau.
- b) State the Hegel's thought on war.
- c) State the two types of freedom suggested by J.S. Mill.
- d) Name any two books of Karl Marx.
- e) Give the two demerits of social contract theory of Rousseau.
- f) Give the two merits of Hegel's Idealism.
- g) Give the two objection on J.S. Mill's representative Government.
- h) Write name of Karl Marx's friend.
- i) State the two demerits of Rousseau's General Mill.
- j) Name the two base of Good Government of J.S. Mill.

Q2) Attempt any four questions (50 words) : **[16]**

- a) Rousseau's view on state of nature.
- b) Hegel's view on state theory.
- c) Marxian concept of class struggle.
- d) J.S. Mill's views on state.
- e) Rousseau's concept of social contract.
- f) Hegel's Idealism.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain Rousseau's view on Human nature.
- b) Explain Hegel's view on freedom.
- c) Explain Marx's view on Historical Materialism.
- d) Explain J.S. Mill's view on Utilitarianism.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Critically examine the Rousseau's General Will.
- b) Discuss merits & importance of Hegel's philosophy.
- c) Explain Marx's views on Revolution theory.

Total No. of Questions : 4]

P-57

[6041]-411

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1B : Western Political Thought
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24161)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) : [16]
- अ) रूसोनी सांगितलेल्या मनुष्य स्वभाव निर्मितीच्या दोन प्रवृत्ती कोणत्या.
 - ब) हेगेलचे युद्ध विषयक मत सांगा.
 - क) जे. एस. मिलने सुचविलेले व्यक्ती स्वातंत्र्याचे दोन प्रकार सांगा.
 - ड) मार्क्सच्या दोन ग्रंथांची नावे सांगा.
 - इ) रूसोच्या सामाजिक करार सिद्धांताचे दोन दोष सांगा.
 - फ) हेगेलच्या आदर्शवादाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
 - य) जे. एस. मिलच्या प्रतिनिधिक शासनावरील दोन आक्षेप लिहा.
 - र) कार्ल मार्क्सच्या जिवलग मित्राचे नाव लिहा.
 - ल) रूसोच्या सामुहिक ईहेचे दोन दोष लिहा.
 - व) जे. एस. मिलने सुचविलेल्या चांगल्या शासन पद्धतीचे दोन आधार लिहा.

- प्रश्न 2)** 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]
- अ) रूसोचे नैसर्गिक अवस्थे बदल विचार
 - ब) हेगेलचा राज्यविषयक सिद्धांत
 - क) मार्क्सची वर्ग संघर्ष संकल्पना
 - ड) जे. एस. मिलचे राज्य संबंधी विचार
 - इ) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत
 - फ) हेगेलचा आदर्शवाद

प्रश्न 3) 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) :

[18]

- अ) रूसोचे मनुष्य स्वभावा संबंधी विचार स्पष्ट करा.
- ब) हेगेलचा स्वातंत्र्या संबंधीचा दृष्टीकोन लिहा.
- क) मार्क्सचे ऐतिहासिक भौतिकवादा विषयी विचार स्पष्ट करा.
- ड) जे. एस. मिलचे उपयोगिता वादासंबंधी विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) रूसोचे सामाजिक ईहा संकल्पने विषयक आक्षेप लिहा.
- ब) हेगेलच्या तत्वज्ञानातील गुण व महत्व चर्चा करा.
- क) मार्क्सच्या क्रांती विषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-58

[Total No. of Pages : 4

[6041]-412

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-1B(3)S1 : Medieval India : Mughal Period
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Write information about the conflict between Humayan and Sher Shah.

OR

- b) Explain in detail the Deccan policy of Aurangzeb.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Discuss about the revenue system in Mughal period.

OR

- b) Write detail information on Bhakti and Sufi sect.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Explain how the accounts of Foreign travelers are important for the historiography of Mughal period.
- b) Explain the religious policy of Emperor Akbar.
- c) Explain the provincial administrative system during Mughal period.
- d) Write information about science and technology during Mughal period.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Futuhat - I - Alamgiri
- b) Battle of Chanderi
- c) Aurangzeb - Ahom conflicts
- d) Hemu
- e) Judicial system
- f) Agriculture system

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P-58

[6041]-412

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1B(3)S1 : Medieval India : Mughal Period

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) हुमायून व शेरशहा सूरी यांच्यातील संघर्षाची माहिती लिहा.

किंवा

ब) औरंगजेबाचे दख्खन धोरण सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) मुघल काळातील महसूल यंत्रणा विशद करा.

किंवा

ब) भक्ती आणि सूफी चळवळीची सविस्तरपणे माहिती लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

अ) मुघल कालखंडाच्या इतिहास लेखनासाठी परकीय प्रवाशांचे वृत्तांत कसे महत्वपूर्ण ठरतात हे स्पष्ट करा.

ब) सम्राट अकबराचे धार्मिक धोरण स्पष्ट करा.

क) मुघलकालीन प्रांतिक प्रशासन व्यवस्था स्पष्ट करा.

ड) मुघलकालीन विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 4) टिप लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) फुतूहाते आलमगिरी
- ब) चंदेरीची लढाई
- क) औरंगजेब - अहोम संघर्ष
- ड) हेमू
- इ) न्यायव्यवस्था
- फ) शेतीव्यवस्था

ॐॐॐ

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-59

[Total No. of Pages : 4

[6041]-413

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1B GG-210(B) : Geography of Maharashtra - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw a neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (any Eight) : **[16]**

- a) Write any two Natural problems of farmer in Maharashtra.
- b) Which is the highest Grapes producing district in Maharashtra?
- c) Which types of soil is required for the cotton cultivation?
- d) What is migration?
- e) Name any two districts of Maharashtra with the highest literacy rate.
- f) What is rural Development?
- g) In which district of Maharashtra 'Hivare Bazar Village is located?
- h) Write the definition of 'Tourism'.
- i) Name any two coastal tourism places in Maharashtra.
- j) Write the full form of 'I.T.D.C.'

Q2) Write short notes in about 50 words (any three) : **[18]**

- a) Cash crops - Grapes
- b) Rural - Urban migration
- c) Various schemes of Rural Development
- d) Maharashtra population Distribution

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each (any two) : **[16]**

- a) Explain the suitable climate and soil for sugercane cultivation.
- b) Developed Rural Ideal village : patoda.
- c) Need of Maharashtra tourism Development corporation.

Q4) Write the answer of the questions in 300 words each (any one) : **[20]**

- a) Explain in detail the factors affecting on population distribution.
- b) Explain Agro-Tourism in Maharashtra in detail.

munotes.in

P-59

[6041]-413

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1B GG-210(B) : Geography of Maharashtra - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) : [16]
- अ) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या कोणत्याही दोन नैसर्गिक समस्या लिहा.
- ब) महाराष्ट्रात सर्वात जास्त द्राक्ष उत्पादन कोणत्या जिल्ह्यात होते.
- क) 'कापूस' या पिकासाठी कोणत्या प्रकारची मृदा आवश्यक असते.
- ड) 'स्थलांतर' म्हणजे काय?
- इ) महाराष्ट्रातील सर्वात जास्त साक्षता असलेल्या कोणत्याही दोन जिल्ह्यांची नावे लिहा.
- फ) 'ग्रामिण विकास' म्हणजे काय?
- य) 'हिवरेबाजार' हे गाव कोणत्या जिल्ह्यात आहे.
- र) 'पर्यटनाची' व्याख्या लिहा.
- ल) महाराष्ट्रातील समुद्रकिनाऱ्यावरील कोणतेही दोन पर्यटनाची ठिकाणे सांगा.
- व) आय.टी.डी.सी. (I.T.D.C.) चे पूर्ण रूप लिहा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) नगदी पीक - द्राक्षे
- ब) ग्रामीण - शहरी स्थलांतर
- क) ग्रामीण विकासाच्या विविध योजना
- ड) महाराष्ट्र लोकसंख्या वितरण

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [16]

- अ) 'ऊस' या पिकासाठी आवश्यक हवामान व मृदा या बदल माहिती लिहा.
- ब) ग्रामीण विकासाचे आदर्श खेडे : 'पाटोदा'
- क) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची गरज

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- अ) लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील 'कृषी पर्यटन' सविस्तर स्पष्ट करा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P2048

[6041]-414

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *The digit of the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words. (any four) **[20]**

- a) State the diagnostic criteria of schizoid personality disorders.
- b) Explain the histrionic personality disorder.
- c) Describe the breathing related sleep disorder.
- d) State the nature of anorexic nervosa disorder.
- e) Explain the sleep-wake disorder.
- f) Explain the attention deficit disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

- a) Explain the symptoms of schizophrenia.
- b) What are the characteristics of personality disorder.
- c) Explain the alcohol related disorders.
- d) What are the causes factors of specific learning disorders.

Q3) Answer the following questions in 400 words. (Any one): **[20]**

- a) What is schizophrenia? Explain the causes of schizophrenia.
- b) Describe various types of intellectual disability.

Q4) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Delusional Disorders.
- b) Nature of obsessive compulsive disorders.
- c) Anti social personality disorders.
- d) Effect of Alcohol drinking.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P2048

[6041]-414

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) छिन्नमनस्काताजन्य व्यक्तीमत्व विकृतीचे निदानात्मक निकष सांगा.
- ब) नाटकीय व्यक्तीमत्व विकृती स्पष्ट करा.
- क) श्वसनाशी निगडित निद्राविकृतीचे वर्णन करा.
- ड) क्षुधाभाव विकृतीचे स्वरूप सांगा.
- इ) झोपेच्या जागेचा विकार समजावून सांगा.
- फ) अवधान अक्षमता विकृती स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) छिन्नमनस्कता विकृतीची लक्षणे स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्तीमत्व विकृतीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
- क) मद्यपान संबंधित विकृती स्पष्ट करा.
- ड) अध्ययन विकृतीचे कारण घटक कोणते आहेत?

प्र.3) खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) छिन्नमनस्कता म्हणजे काय? छिन्नमनस्कतेची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) बौद्धिक अपंगत्व विकृतीच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) विभ्रम विकृती
- ब) विचार कृती अनिवार्यता विकृतीचे स्वरूप
- क) समाज विघातक व्यक्तीमत्व विकृती
- ड) मद्यपानाचे परिणाम

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-60

[Total No. of Pages : 4

[6041]-415

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B SPL-1 : India's Internal Security - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) :

[3 × 5 = 15]

- a) What are the Special Power under Article 370?
- b) What are the Preventive measures against Naxalism of India?
- c) What are the Objectives of Terrorism?
- d) Explain the Meaning and Concept of Counter Terrorism.
- e) What is Cyber Crime?

Q2) Answer the following questions in 300 Words each (any One) :

[1 × 15 = 15]

- a) Discuss the efforts made by the United Nations to Prevent Terrorism.
- b) What are the types of Cyber Crimes? Discuss

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) :

[2 × 10 = 20]

- a) What was happened after Article 370 is deleted?
- b) State in brief the Naxalist movement in Maharashtra and state the measures taken by the Government.
- c) What are the Types of Terrorism?
- d) What are the provisions against Cyber Crime?

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Jammu and Kashmir Problems
- b) Naxalite Movement
- c) Effects of Terrorism
- d) Mobile Banking Security
- e) Counter Terrorism Policy of India
- f) Cyber Crime Laws

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P-60

[6041]-415

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B SPL-1 : India's Internal Security - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [3 × 5 = 15]

- अ) कलम 370 अंतर्गत विशेष अधिकार कोणते?
- ब) भारताच्या नक्षलवाद विरोधी प्रतिबंधात्मक उपाय योजना कोणत्या?
- क) दहशतवादाची उद्दिष्टे कोणती?
- ड) प्रतिदहशतवादाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) सायबर गुन्हा म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [1 × 15 = 15]

- अ) दहशतवाद रोखण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघाने केलेल्या प्रयत्नांची चर्चा करा.
- ब) सायबर गुन्हांचे प्रकार कोणते? चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [2 × 10 = 20]

- अ) कलम 370 हटवल्यानंतर किंवा रद्द झाल्यानंतर काय बदल झाले?
- ब) महाराष्ट्रातील नक्षलवादी चळवळ थोडक्यात सांगून सरकारने केलेल्या उपाय योजना सांगा.
- क) दहशतवादाचे प्रकार कोणते?
- ड) सायबर गुन्हांच्या विरुद्धच्या तरतुदी कोणत्या?

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[4 × 5 = 20]

- अ) जम्मू आणि कश्मीर समस्या
- ब) नक्षलवादी चळवळ
- क) दहशतवादाचे परिणाम
- ड) मोबाइल बँकिंग सुरक्षा
- इ) भारताचे प्रतिदहशतवादा विषयीचे धोरण
- फ) सायबर गुन्हे कायदा

ॐॐॐ

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P61

[Total No. of Pages : 2

[6041]-416

S.Y.B.A

ENGLISH

**DSC-1B Appreciating Drama (Old Special Paper-I)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24331)**

Texts: A) Arms and the man: G.B.Shaw

B) The fire and the Rain : Girish Karmad

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Answer any Three questions of the following (three out of five) [15]

- a) Why does Rabhya create a demon called kritya?
- b) Why does the king start a fire sacrifice in the kingdom? Who leads the sacrifice?
- c) What does the fire and the rain symbolize in the play 'The Fire and the Rain'?
- d) Why does Nitililai's father decide her marriage with a tribal youth?
- e) Why does Paravasu kill his father, Rabhya?

Q2) Answer any Three questions of the following (3 out of 5) [15]

- a) Discuss in brief the theme of love and marriage in the play 'The Fire and The Rain'
- b) What was the Actor Manager's plea to the chief priest of the fire sacrifice?
- c) Write a small note on the structure of the play, 'The Fire and the Rain'
- d) What role does Brahma Rakshasa play in 'The Fire and the Rain'?
- e) How does the fire sacrifice symbolise power in the play . 'The Fire and the Rain'?

P.T.O.

Q3) Answer any one of the following questions. (1 out of 2) **[10]**

- a) The character of Sergius is an anti-thesis to that of Bluntschli. How would you explain such a perspective towards the play?
- b) Discuss 'Arms and the Man' as an anti-romantic comedy.

Q4) Answer any one of the following questions. (1 out of 2) **[10]**

- a) Compare and contrast the character of Bluntshli and Sergius.
- b) Explain the dramatic significance of Sergius-Louka episode in the play 'Arms and the Man'

Q5) Answer any four of the following questions. (4 out of 6) **[20]**

- a) Comment on the role of Nittilai in the play 'The fire and the Rain'
- b) Who is Vishakha? Explain her relationship with Yavakri.
- c) What was Yavkri's plan of revenge against the family of Raibhya?
- d) Do you agree that both the women characters Vishakha and Nittilai in the play, are victims of patriarchy? Explain your view.
- e) Explain the dramatic turn that fight between Yavakri and Kritya demon takes.
- f) What effect fire sacrifice has on Aravasus in the play 'The Fire and the Rain'?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-62

[Total No. of Pages : 3

[6041]-417

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-1B - MS-3 : Problem Course Based on MG-4 and AMG-4
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Evaluate $\lim_{t \rightarrow \infty} [3e^{-t}\vec{i} + e^{-t}\vec{j} + e^{-2t}\vec{k}]$.
- b) Find the gradient vector field of the function $f(x, y) = 5x^2 \sin 5y$.
- c) Obtain the Parametric representation for the elliptic paraboloid $x = y^2 + 2z^2 - 10$.
- d) Find the $\text{curl}\vec{F}$ if $\vec{F} = 2x\vec{i} + 2y\vec{j} + 2z\vec{k}$.
- e) Show that $\{1, \sqrt{3}\}$ is linearly independent in $\mathbb{R}$ over Q .
- f) If $f: V \rightarrow W$ is linear, define the $\ker f$ and the image of f .
- g) For which value(s) of the constant k does the system

$$x - y = 3$$

$$2x - 2y = k$$

have no solution.

P.T.O.

Q2) Attempt any Four of the following :**[20]**

- a) Find $\hat{T}$ and $\hat{N}$ for the plane curve $\vec{r}(t) = 2\cos t\vec{i} + 2\sin t\vec{j}$ of a circle of radius 2.
- b) Solve the initial value problem for $\vec{r}(t)$ where $\frac{d}{dt}\vec{r}(t) = -t\vec{i} - t\vec{j} - t\vec{k}$ with initial condition $\vec{r}(0) = \vec{i} + \vec{j} + 3\vec{k}$.
- c) Evaluate $\oint_C (6y + x)dx + (y + 2x)dy$ where C is the circle $(x - 2)^2 + (y - 3)^2 = 4$.
- d) Solve
$$x + y + 2z = 9$$
$$2x + 4y - 3z = 1$$
$$3x + 6y - 5z = 0$$
by using Gauss Elimination method.
- e) Prove that the intersection of two subspaces of a vector space V is also a subspace of V .
- f) Find the Basis and Dimension of subspace $S = \{(x, y, z, \omega) \mid x = y, z = \omega\}$ of R^4 .

Q3) Attempt any Four of the following :**[20]**

- a) Evaluate $\int_1^2 \left[(6 - 6t)\vec{i} + 3\sqrt{t}\vec{j} + \frac{4}{t^2}\vec{k} \right] dt$.
- b) Evaluate the integral $\int_C (x^2 + y^2)dx + 2xydy$ along the curve $C : x = t, y = 2t^2, 0 \leq t \leq 1$, where $t = \sin u$ for $0 \leq u \leq \frac{\pi}{2}$.
- c) Prove that the vector field $\vec{F} = x^2y\vec{i} - (4z^3y - xy^2)\vec{j} - z^4\vec{k}$ is solenoidal.

- d) Determine whether the set $S = \{(2, 2, 2), (0, 0, 3), (0, 1, 1)\}$ span R^3 .
- e) Find the rank and nullity of the matrix A given by

$$\begin{pmatrix} 1 & -2 & 2 & 3 & -1 \\ -3 & 6 & -1 & 1 & -7 \\ 2 & -4 & 3 & 8 & -4 \end{pmatrix}$$

- f) Find $\ker T$, where $T : R^3 \rightarrow R^2$ defined by
 $T(x, y, z) = (x + y, y - z)$

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) Using the divergence theorem evaluate

$$\iint_S \vec{F} \cdot \hat{n} dp$$

where $\vec{F} = \sin(\pi x)\vec{i} + 2y^3\vec{j} + (z^2 + 4x)\vec{k}$ and S is the surface of the box $-1 \leq x \leq 2$, $0 \leq y \leq 1$ and $1 \leq z \leq 4$. Note all six sides of the box are included in S .

- b) Find the flux of $\vec{F} = yz\vec{i} + x\vec{j} - z^2\vec{k}$ through the parabolic cylinder $y = x^2$, $0 \leq x \leq 1$, $0 \leq z \leq 4$ in the direction of $\hat{n}$.

- c) Prove that the set $\mathbb{R}$ of real numbers is a vector space over $\mathbb{R}$.
- d) Determine the value of a so that the following system in unknown x, y, z has

- i) a unique solution
- ii) no solution
- iii) an infinite number of solutions

$$x + 2y - 3z = 4$$

$$3x - y + 5z = 2$$

$$4x + y + (a^2 - 14)z = a + 2$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-63

[Total No. of Pages : 4

[6041]-418

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1B : Development of Sociology in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Write short notes (any 3) :

[15]

- a) Development of sociology in Indian Universities.
- b) Colonial Background.
- c) Indological Approach.
- d) Contributions of British officers in development of Sociology in India.
- e) Indian Nationalism.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any 3) :

[15]

- a) Elaborate the characteristics of Sanskritization.
- b) Explain the contribution of Dr. Ghurye in Sociology.
- c) Explain the impact of dominant caste on political, economic sector in Maharashtra.
- d) Write the thoughts of Dr. Ghurye or origin of caste system.
- e) Explain the concept of Sub-caste.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any 2) [20]

- a) Explain how A.R. Desai studied Indian Nationalism from Marxist perspective?
- b) Explain M.N. Shrinivas's thoughts on Dominant Caste.
- c) Explain the Development of Sociology in India.
- d) Elaborate the characteristics of Cast System.

Q4) Answer the following questions in 300 words. (Any 1) [20]

- a) Explain the development of Indian Sociology in British Period.
- b) Elaborate Dr. Babasaheb Ambedkar's thoughts on origin of caste.

Total No. of Questions : 4]

P-63

[6041]-418

S.Y. B.A.

समाजशास्त्र

DSE - 1B : भारतीय समाजशास्त्राचा विकास
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) टीपा लिहा. (कोणत्याही 3) [15]

- अ) भारतीय विद्यापिठांमध्ये झालेला समाजशास्त्राचा विकास.
ब) वसाहतिक पार्श्वभूमी.
क) प्राच्यविद्या दृष्टीकोन.
ड) भारतीय समाजशास्त्राच्या विकासातील ब्रिटीश अधिकाऱ्यांचे योगदान.
इ) भारतीय राष्ट्रवाद.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) संस्कृतीकरणाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
ब) डॉ. घुर्ये यांचे समाजशास्त्रातील योगदान स्पष्ट करा.
क) महाराष्ट्रातील राजकीय व आर्थिक क्षेत्रावरील प्रभावी जातींचा प्रभाव स्पष्ट करा.
ड) डॉ. घुर्ये यांचे विचार किंवा जातिव्यवस्थेचा उगम लिहा.
इ) पोटजात ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) ए. आर. देसाई यांनी भारतीय राष्ट्रवादाचा अभ्यास मार्क्सवादी दृष्टिकोनातून कसा केला हे स्पष्ट करा.
- ब) एम. एन. श्रीनीवास यांचे प्रभावी जाती विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- क) भारतातील समाजशास्त्राचा विकास स्पष्ट करा.
- ड) जातीयव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भारतीय समाजशास्त्राचा ब्रिटीश कालखंडात झालेला विकास स्पष्ट करा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जातीच्या उत्पत्ती विषयीचे विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-64

[Total No. of Pages : 4

[6041]-420

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Speical - I)

DSE - 1B : Indian Philosophy Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) State the classification of categories (Padartha) according to Vaisheshika.
- b) Briefly discuss pratyaksha pramana in Nyaya Darshan.
- c) Explain Shankaracharya's concept of moksha.
- d) Explain chitta-Bhoomi in Yoga Darshan.
- e) Explain the prakriti tattva in Samkhya philosophy.

Q2) Write short notes on any three of the following. [15]

- a) Causation - Samkhya Darshan.
- b) Apurva - Purvmimamsaka.
- c) Anuman praman - Nyaya Darshan.
- d) Pranayam - Yoga Darshan.
- e) Brahma - Shankaracharya.

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Fully describe the concept of 'Suffering' implicit in Samkhya philosophy.
- b) Explain the Shabda-Pramana (Testimony) in Nyaya Darshan.
- c) Explain Shankaracharya's concept of Maya.
- d) Explain in detail the principle of Samadhi in Yoga philosophy.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words. [20]

- a) Explain in detail's the theory of Trividha - Satta in Advaita Darshan.
- b) Explain in detail the concept of God in Vaisheshika Darshan.

Total No. of Questions : 4]

P-64

[6041]-420

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Speical - I)

DSE - 1B : Indian Philosophy Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) वैशेषिकांच्या पदार्थ संकल्पनेचे वर्गीकरण सांगा.
ब) न्याय दर्शनातील प्रत्यक्ष प्रमाणाची थोडक्यात चर्चा करा.
क) शंकराचार्यांची 'मोक्ष' संकल्पना विशद करा.
ड) योग दर्शनातील चित्तभूमी संकल्पना विशद करा.
इ) सांख्यांच्या 'प्रकृती' तत्त्वाचे स्पष्टीकरण लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा लिहा. [15]

- अ) कारण संकल्पना – सांख्य दर्शन.
ब) अपूर्व – पूर्वमीमांसा.
क) अनुमान प्रमाण – न्याय दर्शन.
ड) प्राणायाम – योग दर्शन.
इ) ब्रह्म – शंकराचार्य.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) सांख्य दर्शनातील 'दुःख' संकल्पना सविस्तर विशद करा.
- ब) न्याय दर्शनातील शब्द प्रमाण स्पष्ट करा.
- क) शंकराचार्यांची 'माया' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) योग दर्शनातील 'समाधी' तत्त्व सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अद्वैत दर्शनातील त्रिविध-सत्ता-सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) वैशेषिक दर्शनातील ईश्वर संकल्पनेचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-65

[Total No. of Pages : 4

[6041]-421

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (24441) (Semester - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) What is stress management?
- b) Write two rights of Employees.
- c) Write two issues in Personnel Administration.
- d) Define Accountability.
- e) Define Corruption.
- f) What is Administrative Tribunals.
- g) What is Performance Appraisal?
- h) Write two problems of Personnel Administration.
- i) State meaning of Personnel Administration.
- j) What is Discipline?

Q2) Attempt any four short notes (50 words each) :

[16]

- a) Whitley Council.
- b) Right to strike.
- c) Motivation.
- d) Human Resource Development.
- e) Stress Management.
- f) Staff Council.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Discuss on Right to form Association.
- b) Discuss on importance of discipline and conduct in civil service.
- c) Discuss on importance of Performance Appraisal.
- d) Discuss on importance of Administrative Tribunals.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Explain discipline and conduct in Personnel Administration.
- b) Discuss problems of Personnel Administration.
- c) Explain importance of accountability.

▽▽▽▽

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-65

[6041]-421

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (24441) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (20 शब्दांत) [16]
- अ) तणाव व्यवस्थापन म्हणजे काय?
ब) कर्मचाऱ्यांचे दोन अधिकार लिहा.
क) कर्मचारी प्रशासनाच्या दोन समस्या लिहा.
ड) जबाबदारीची व्याख्या द्या.
इ) भ्रष्टाचाराची व्याख्या द्या.
फ) प्रशासकीय न्यायाधिकरणे म्हणतो काय?
य) कामगिरी मूल्यांकन म्हणजे काय?
र) कर्मचारी प्रशासनाच्या दोन समस्या लिहा.
ल) कर्मचारी प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
व) शिस्त म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) व्हिटले कौंसिल
ब) संपाचा अधिकार
क) प्रेरणा
ड) मानव संसाधन विकास
इ) तणाव व्यवस्थापन
फ) स्टाफ परिषद

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) संघटना निर्माण करण्याची अधिकार यावर चर्चा करा.
 - ब) सनदी सेवेतील शिस्त व आचरण यांचे महत्व यावर चर्चा करा.
 - क) कामगिरी मूल्यांकनाचे महत्व यावर चर्चा करा.
 - ड) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे महत्व यावर चर्चा करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) सनदी सेवेतील 'शिस्त व आचरण' स्पष्ट करा.
 - ब) कर्मचारी प्रशासनाच्या समस्या यावर चर्चा करा.
 - क) जबाबदारीचे महत्व स्पष्ट करा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

P66

[6041]-422

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2B : साहित्य समीक्षा

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [10]

- अ) साहित्याची जीवनमूल्ये लिहा.
- ब) साहित्य समीक्षेची संकल्पना लिहा.
- क) आस्वादाचे स्वरूप विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दात लिहा. [20]

- अ) साहित्य समीक्षेची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) साहित्य समीक्षेची कोणतेही चार प्रकार लिहा.
- क) साहित्यकृती आणि वाचक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) साहित्यकृती आणि समीक्षक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) साहित्य समीक्षेतील आस्वाद, मूल्यमापन व शब्दांकन यांचे कार्य विशद करा.
- क) साहित्यकृती आणि वाचक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) ग्रंथ परिचय म्हणजे काय? ते सांगून ग्रंथ परिचयाचे महत्त्व विशद करा.
- ब) समीक्षकाच्या अंगी कोणकोणते गुण असले पाहिजेत ते विशद करा.
- क) समीक्षकाने कोणकोणती पथ्ये पाळली पाहिजेत ते लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P67

[Total No. of Pages : 2

[6041]-423

S.Y.B.A.

URDU

DSE- 2B : Special Study of Poets

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24072)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

نوٹ: تمام سوالات کے جوابات مطلوب ہیں۔

نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ اردو نظم کی تاریخ مفصل بیان کیجئے۔

یا

علامہ اقبال کی حیات و شخصیت کا احاطہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ غزل کی ٹیکنیک، ہیئت و لوازمات پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو غزل کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۳۔ فیض احمد فیض کی شاعرانہ صلاحیتوں کو اجاگر کیجئے۔

یا

فیض کی شاعری ”کوئے یار سے سوئے یار یا رچلے“ کی ترجمان ہے۔ وضاحت کیجئے؟

[10]

سوال نمبر ۴۔ کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کیجئے؟

(۱) جواب شکوہ

(۲) شکوہ

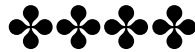
P.T.O.

سوال نمبر ۵ (الف) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ) [10]

- (۱) دیں اذانیں کبھی یورپ کے کلیساؤں میں کبھی افرقہ کے تپتے ہوئے صحراؤں میں
- (۲) تو ہی کہہ دے کہ اکھاڑا درخیر کس نے؟ شہر قیصر کا جو تھا اس کو کیا سر کس نے؟
- (۳) کس قدر تم پہ گراں صبح کی بیداری ہے ہم سے کب پیار ہے؟ ہاں نیند تمہیں پیاری ہے
- (۴) جن کو آتا نہیں دنیا میں کوئی فن تم ہو نہیں جس قوم کو پروائے نشیمن تم ہو
- (۵) اپنی دنیا آپ پیدا کر اگر زندوں میں ہے سر آدم ہے ضمیر کن فکاں ہے زندگی
- (۶) یہ گھڑی محشر کی ہے تو عرصہ محشر میں ہے پیش کر غافل عمل کوئی اگر دفتر میں ہے
- (۷) یوں تو سید بھی ہو، مرزا بھی ہو، افغان بھی ہو تم سبھی کچھ ہو بتاؤ تو مسلمان بھی ہو

سوال نمبر ۵۔ (ب) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ) [10]

- (۱) گلوں میں رنگ بھرے بادلوں بہار چلے چلے بھی آؤ کہ گلشن کا کاروبار چلے
- (۲) دونوں جہاں تیری محبت میں ہمارے وہ جارہا ہے کوئی شب غم گزار کے
- (۳) نہیں نگاہ میں منزل تو جستجو ہی سہی نہیں وصال میسر تو آرزو ہی سہی
- (۴) ہاں تلخی ایام ابھی اور بڑھے گی ہاں اہل ستم مشق ستم کرتے رہیں گے
- (۵) گر بازی عشق کی بازی ہے جو چاہو لگاؤ ڈر کیسا گر جیت گئے تو کیا کہنا ہمارے بھی تو بازی مات نہیں
- (۶) جو ہم پہ گزری سو گزری شب ہجران ہمارے اشک تری عاقبت سنوارے چلے
- (۷) قفس اداس ہے یاروں، صبا سے کچھ تو کہو کہیں تو بہر خدا آج ذکر یار چلے

P-68

[6041]-424

S.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE- 2B : मध्ययुगीन काव्य तथा नाटक साहित्य (S-2)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24092)

पाठ्यपुस्तक : 1) मध्ययुगीन काव्य – सं. प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

2) महाभोज – लेखक – मन्नु भंडारी

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :**
- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।**
 - 2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक है।**
-

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

- अ) रहीम का व्यक्तित्व और कृतित्व स्पष्ट कीजिए।
- ब) रहीम के काव्य की प्रासंगिकता स्पष्ट कीजिए।
- क) पठीत दोहों के आधार पर रहीम के नीतिविषयक विचार स्पष्ट कीजिए।
- ड) रहीम के काव्य का कलापक्ष स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

- अ) कवि बिहारी के काव्य की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ब) बिहारी सतसई में वर्णित भक्ति-भावना को स्पष्ट कीजिए।
- क) बिहारी के काव्य में 'भक्ति, नीति और शृंगार का समन्वय मिलता है' पठीत दोहों के आधार पर स्पष्ट कीजिए।
- ड) बिहारी रीतिकाल के सर्वश्रेष्ठ कवि है, स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

- अ) महाभोज नाटक का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- ब) महाभोज नाटक की कथावस्तु लिखिए।
- क) 'महाभोज' राजनीतिक अवमूल्यन का नग्न स्वरूप दिखाने वाला नाटक है स्पष्ट कीजिए।
- ड) 'महाभोज' नाटक में वर्णित पुरुष पात्रों का परिचय दीजिए।

प्र.4) ससंदर्भ व्याख्या।

अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की संसदार्थ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) जे गरीब पर हित करें, ते रहीम बड़ लोग।
कहाँ सुदामा बापुरो, कृष्ण मिताई जोग॥
- ii) बिगरी बात बनै नहीं, लाख करौ किन कोय।
रहिमन फाटे दध को, मथे न माखन होय॥

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) अंग-अंग-नग जगमगत, दीपसिखा-सी देह।
दिया बढ़ाएहू रहै, बड़ौ उज्जरो गेह।
- ii) कनक कनक ते सौ गुनी, मादिकता अधिकाइ।
उहि खाए बौराद जग इहिं, पाए बौराइ॥

क) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) “आठ महिने पहले ही तो छुटकर आया है न ये लड़का? सुकुल बाबू के समय में चार साल तक जेल काटी है इसने?”
- ii) “अरे वो कोई कुश्ती में थोड़े ही मारा गया है जो खेल-खिलाडी में दोगे! देखो, न्यूज जायेगी फ्रंट – पेज पर, समझो।”

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [7]

- i) नीति काव्य धारा के प्रमुख कवि कौन है?
- अ) कबीर ब) रहीम
क) जायसी ड) नंददास
- ii) रहीम की रचना का नाम है-
- अ) रहीम सतसई ब) बीजक
क) सूरसागर ड) रहीम कवितावली
- iii) बिहारी ने किस राजा को दोहा लिखकर भेजा था?
- अ) छत्रसाल ब) मिर्झा राजा जयसिंह
क) छत्रपति शिवाजी ड) महाराणा

iv) बिहारी किस भाषा के कवि है?

अ) ब्रजभाषा

ब) अवधि

क) राजस्थानी

ड) मारवाडी

v) बिसू की मौत की छानबीन कौन करता है?

अ) भवानी

ब) काशी

क) जोरावर

ड) एस. पी. सक्सेना

vi) महाभोज नाटक के दा-साहब कौन है?

अ) प्रधानमंत्री

ब) मुख्यमंत्री

क) सरपंच

ड) ठेकेदार

vii) महाभोज नाटक में प्रेस रिपोर्टर की भूमिका में कौन है?

अ) नरोत्तम

ब) बिरजू

क) काशीनाथ

ड) अरविंद

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P69

[Total No. of Pages : 2

[6041]-425

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2B : अथर्ववेद आणि उपनिषद

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24112)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (3 पैकी 2) [10]

A) Translate in to English or Marathi. (2 out of 3) [10]

- 1) उपहूतो वाचस्पतिरूपास्मान् वाचस्पतिर्ह्वयताम्।
सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि॥
- 2) अच्छ त्वा यन्तु हविनः सजाता अग्निर्दूतो अजिरः सं चरातै
जायाः पुत्राः सुमनसो भवन्तु बहू बलिं प्रति पश्यासा उग्रः॥
- 3) पूर्णं नारि प्र भर कुम्भमेतं घृतस्य धारामृतेन संभृताम्।
इमां पातूनमृतेना समङ्ग्धीष्ठापूर्तमभि रक्षात्येनाम्॥

ब) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (2 पैकी 1) [5]

B) Reference to the context. (1 out of 2). [5]

- 1) न कर्म लिप्यते नरे।
- 2) स्वर्गे लोके न भयं किञ्चनास्ति।

प्र.2) सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1) [15]

Answer in detail. (1 out of 2) [15]

- 1) मोधाजननसूक्त (अथर्ववेद 1.1) स्पष्ट करा.
Explain the Medhajanananasukta (Atharvaveda 1.1)
- 2) राज्ञः संवरणसूक्त (अथर्ववेद 3.4) स्पष्ट करा.
Explain the Radnyahsamvaranasukta (Atharvaveda 3.4)

- प्र.3) अ) सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1) [15]**
- A) Answer in detail. (1 out of 2) [15]
- 1) 'उपनिषद्' या विषयावर निबंध लिहा.
Write an essay on the topic 'Upanishad'.
 - 2) ईशावास्योपनिषदाचा सारांश लिहा.
Write a summary of Ishavasyopanishad.
- ब) टीप लिहा. (2 पैकी 1) [5]**
- B) Write a short note. (1 out of 2) [5]
- 1) छान्दोग्योपनिषदातील आरूणी
Aruni in Chandogyopanishad
 - 2) उपनिषद्
Upnishad
- प्र.4) अ) संस्कृतात उत्तरे लिहा. (6 पैकी 5) [10]**
- A) Write answers in Sanskrit (5 out of 6) [10]
- 1) 'भृगुवल्ली' कस्याः उपनिषदः भागः?
 - 2) 'ईशावास्योपनिषद्' इत्यस्य अन्यं नामधेयं किम्?
 - 3) 'कठोपनिषद्' इति ग्रन्थः कस्य वदस्य अस्ति?
 - 4) वरूणस्य पुत्रः कः?
 - 5) नचिकेतसः पिता कः?
 - 6) छान्दोग्योपनिषदः प्रणेता कः?
- ब) जोड्या जुळवा. (6 पैकी 5) [10]**
- B) Match the pairs. (5 out of 6) [10]
1) मेधाजननसूक्तम्	अ) गरूत्मान्
2) पथ्या रेवती	आ) वाचं वदत भद्रया
3) राज्ञः संवरणसूक्तम्	इ) ब्रह्मा
4) शालानिर्माणसूक्तम्	ई) राज्यप्रवेशसमये
5) सांमनस्यसूक्तम्	उ) प्रायणीयेष्टि
6) सर्पविषनाशनसूक्तम्	ऊ) शौनक संहिता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P70

[6041]-426

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2B : Macro Economics - II

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- a) All questions are Compulsory.**
- b) Figure to the right side indicate full marks.**
- c) Draw the neat diagrams wherever necessary.**

Q1) Answer the following questions in one or two sentences. (any eight) [16]

- a) What is mean by cash reserve ratio?
- b) What is mean by value of money?
- c) State the meaning of business cycle.
- d) Write the Defination of budget.
- e) What is mean by cost push Inflation?
- f) What is mean by walking Inflation?
- g) Who proposed the quantity theory of money?
- h) Write the Marshall's equation of cash balance approach.
- i) What is mean by Bank rate?
- j) What is mean by recession phase?

P.T.O.

Q2) Answer the following Questions in briefly. (Any Four)

[16]

- a) State the characteristics of business Cycle.
- b) State the causes of Inflation.
- c) State the monetary policy of prosperity Period.
- d) State the Importance of Quantity theory of Money.
- e) State the limitations of monetary Policy.
- f) Write the Instruments of fiscal Policy.

Q3) Answer the following questions in 100 Words (Any Three)

[18]

- a) Explain the functions of Money.
- b) Explain the phases of Business cycle.
- c) State the Fiscal measures to control of Inflation.
- d) Explain the classification of Business cycle.

Q4) Answer the following questions in 200 Words. (Any two)

[20]

- a) Explain the objectives of macro economic policies.
- b) Explain the cash Balance approach.
- c) Explain the effects of Inflation.

Total No. of Questions : 4]

P70

[6041]-426

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2B : Macro Economics - II

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक ठिकाणी सुबक आकृती काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) रोख राखीव निधी प्रमाण म्हणजे काय?
- ब) पैशाचे मुल्य म्हणजे काय?
- क) व्यापारचक्राचा अर्थ सांगा.
- ड) अंदाजपत्रकाची व्याख्या लिहा.
- इ) खर्च-दाबनिर्मित चलनविस्तार म्हणजे काय?
- फ) चालती भाववाद म्हणजे काय?
- य) चलन संख्यामान सिद्धांत कोणी मांडला?
- र) मार्शल यांचे रोख शिल्लक दृष्टिकोनाचे समीकरण लिहा.
- ल) बँक दर म्हणजे काय?
- व) अपसरण अवस्था म्हणजे काय?

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) व्यापारचक्राची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) चलनाविस्ताराची कारणे सांगा.
- क) तेजीच्या काळातील चलनधोरण सांगा.
- ड) चलन संख्यामान सिद्धांताचे महत्त्व सांगा.
- इ) चलनविषयक धोरणाच्या मर्यादा सांगा.
- फ) राजकोषीय धोरणाची साधने लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) व्यापारचक्राच्या अवस्था स्पष्ट करा.
- क) चलनविस्ताराच्या नियंत्रणासाठी राजकोषीय उपाय सांगा.
- ड) व्यापारचक्राचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समग्रलक्षी आर्थिक धोरणाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) रोख शिल्लक दृष्टीकोन सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) चलन विस्ताराचे परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P 71

[6041]-427

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks :70

Instructions to the candidates:

- a) All questions are Compulsory.
- b) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words)

[16]

- a) What is Paid News?
- b) Name the two national political parties in India.
- c) Write two types of print media.
- d) Write two types of paid news.
- e) Write the definition of mediatisation.
- f) Name the two types of media.
- g) What is public opinion?
- h) Name two types of social media.
- i) Write down the duties of the media regarding public opinion any two.
- j) Write two methods of mediatisation.

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words)

[16]

- a) Formation of public opinion.
- b) Social media War - Room.
- c) Advertising.
- d) Lok Sabha Election 2014 and Media.
- e) Restrictions on Paid News.
- f) Lok Sabha Election 2019 and Media.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions.(in 100 words) **[18]**

- a) Explain the concept of Mediatisation of Politics.
- b) Write the disadvantages of Paid News.
- c) What is the saturation of Media.
- d) Explain the role of Media in a political party.

Q4 Answer any two of the following questions (in 200 words) **[20]**

- a) Explain the challenges facing political Journalism.
- b) Explain the factors that affect public opinion.
- c) Explain the importance of Journalism in the Indian political process.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P 71

[6041]-427

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गूण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील पैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) पेड न्युज म्हणजे काय?
- ब) भारतातील दोन राष्ट्रीय राजकीय पक्ष सांगा.
- क) प्रिंट माध्यमांचे दोन प्रकार लिहा.
- ड) पेड न्युजचे दोन प्रकार लिहा.
- इ) माध्यमिकरणाची व्याख्या लिहा.
- फ) माध्यमांचे दोन प्रकार सांगा.
- य) सार्वजनिक मत म्हणजे काय?
- र) सोशल मेडीयाचे दोन प्रकार सांगा.
- ल) सार्वजनिक मताबाबत माध्यमांचे दोन कर्तव्ये लिहा.
- व) माध्यमीकरणाच्या दोन पद्धती लिहा.

प्र.2) खालील पैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) सार्वजनिक मताची निर्मिती
- ब) सोशल मीडिया वॉर रुम
- क) जाहिरात
- ड) लोकसभा निवडणूक 2014 व माध्यमे
- इ) पेड न्यूज बाबत बंधने
- फ) लोकसभा निवडणूक 2019 व माध्यमे

प्र.3) खालील पैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) राजकारणाचे माध्यमिकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) पेडन्यूजचे तोटे लिहा.
- क) माध्यमांचे सॅच्युरेशन म्हणजे काय?
- ड) राजकीय पक्षातील मीडियाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) राजकीय पत्रकारिते समोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक मतावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- क) भारतीय राजकीय प्रक्रियेत पत्रकारितेचे महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P72

[6041]-428

S.Y.B.A.

HISTORY

**DSE 2B : Glimpses of the Modern World (Part - II)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Write a detailed note on the Mass movements that emerged under the leadership of Gandhiji.

OR

- b) Contribution of Dr. Sun Yat Sen in the growth and development of China.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Evaluate the causes and consequences of the Second World War.

OR

- b) Changes and improvements adopted in Turkey by Mustafa Kemal Pasha.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any one) **[20]**

- a) Principles of Dr. Sun Yat Sen.
- b) Work of Dr. Nelson Mandela.
- c) Causes and nature of the cold war
- d) Mussolinis Fascism.

Q4) Short notes (Any four). **[20]**

- a) Apartheid
- b) NATO
- c) General Tojo
- d) Non cooperation movement
- e) Cold war
- f) Objectives and principles of UNO

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P72

[6041]-428

S.Y.B.A.

HISTORY

DSE 2B : Glimpses of the Modern World - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

अ) महात्मा गांधीच्या नेतृत्वाखालील भारतातील जन आंदोलनाचे विस्तृत स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा

ब) डॉ. सन-यत-सेन यांचे चीनच्या जडणघडणीतील योगदान स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे व परिणामाचे मूल्यमापन करा.
किंवा

ब) केमालपाशाच्या सुधारणा स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

अ) डॉ. सन-यत-सेन यांच्या तत्त्वाचे महत्त्व विशद करा.

ब) नेल्सन मंडेलाचे कार्य स्पष्ट करा.

क) शीत युद्धाची कारणे व स्वरूप यांचे परिक्षण करा.

ड) मुसोलिनीचा फॅसिस्टवाद स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

अ) वर्णभेद

ब) नाटो

क) जनरल टोजो

ड) असहकार चळवळीचा कार्यक्रम

इ) शीत युद्ध

फ) युनोची उद्दीष्टे व तत्वे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P73

[6041]-429

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE2B : History of West Asia

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Give an account of achievements of Kemal Pasha.
- b) Write the information about rise of Israel.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) State the information about achievement of Naser.
- b) Discuss about the achievement of Reza Shaha Pahlavi.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any one) **[20]**

- a) Explain the young Turkey movement.
- b) Critically evaluate the Arab-Israel conflict.
- c) Discuss about Wahabi movement.
- d) Describe the achievement of Rashid Ali.

Q4) Write short notes (Any four). **[20]**

- a) World war I and Turkestan.
- b) Zionist movement.
- c) Balfour Declaration.
- d) Ibn Saud.
- e) Oil Diplomacy.
- f) Iraq-Iran conflict.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P73

[6041]-429

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE2B : History of West Asia

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) केमाल पाशाच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
- ब) इस्त्राईलच्या उदयाविषयी माहिती लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) नासेरच्या कामगिरीविषयी माहिती सांगा.
- ब) रेझाशहा पहलवीच्या कामगिरीविषयी चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) तरून तुर्क चळवळ स्पष्ट करा.
- ब) अरब इस्त्राईल संघर्षाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- क) वहाबी चळवळीविषयी चर्चा करा.
- ड) रशिद अलीच्या कामगिरीचे वर्णन करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

- अ) पहिले महायुद्ध आणि तुर्कस्थान
- ब) झिऑनिस्ट चळवळ
- क) बालफोर घोषणापत्र
- ड) इब्न सौद
- इ) तेलाचे राजकारण
- फ) इराक-इराण संघर्ष

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P74

[Total No. of Pages : 4

[6041]-430

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1B : Population Geography - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24202) (Gg.210(B))

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory. Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams whenever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answers to the following questions in 20 words each. (any 8) **[16]**

- a) Write the definition of overpopulation?
- b) State the name of any two countries with under population in the world?
- c) What two classes of society did Karl Marx mention?
- d) Write the name of any two countries where birth control policies are implemented?
- e) When did China adopt the one child policy?
- f) Write the name of any two states in India with good health index progress?
- g) State the name of any two countries in the world that perform well in Human Development Index?
- h) State the name of any two countries of the world which are most urbanized?
- i) Write the name of any two million cities in Maharashtra?
- j) Write the name of any two ancient cities of India?

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each. (any 3)

[18]

- a) Malthus's measures of population control.
- b) Birth-control strategies.
- c) Health index
- d) Urbanization

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each? (any 2) **[16]**

- a) Write in detail information about under population?
- b) Explain the problems of population growth in developed countries?
- c) Explain the background of the concept of population as social capital?

Q4) Write answers to the following questions in 300 words each? (any 1) **[20]**

- a) What is optimum population & Give an detail account on optimum population.
- b) Write the social and cultural problems of urbanization in India?

Total No. of Questions : 3]

P74

[6041]-430

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1B : Population Geography - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24202) (Gg.210(B))

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) अतिरिक्त लोकसंख्येची व्याख्या लिहा.
- ब) जगातील न्यूनतम लोकसंख्या असलेल्या कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा?
- क) कार्ल मार्क्सने समाजातील कोणते दोन वर्ग सांगितले आहेत?
- ड) जनन नियंत्रक धोरणे राबविल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा?
- इ) चीनने एकच अपत्य धोरण केंव्हा स्विकारले?
- फ) आरोग्य निर्देशांक उत्तम प्रगती असलेल्या भारतातील कोणत्याही दोन राज्यांची नावे लिहा?
- य) मानवी विकास निर्देशांकामध्ये उत्तम कामगिरी असलेल्या जगातील कोणत्याही दोन देशांची नावे सांगा?
- र) सर्वाधिक नागरीकरण असलेल्या जगातील कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा?
- ल) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन दशलक्षी शहरांची नावे लिहा?
- व) भारतातील कोणत्याही दोन प्राचीन शहरांची नावे लिहा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) माल्थसचे लोकसंख्या नियंत्रणाचे उपाय
- ब) जनन नियंत्रण धोरणे
- क) आरोग्य निर्देशांक
- ड) नागरीकरण

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) न्यूनतम लोकसंख्येसंदर्भात सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) विकसित देशांमधील लोकसंख्या वाढीच्या समस्या स्पष्ट करा.
- क) लोकसंख्या एक सामाजिक भांडवल या संकल्पनेची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) पर्याप्त लोकसंख्या म्हणजे काय? पर्याप्त लोकसंख्येवर सविस्तर वृत्तांत द्या.
- ब) भारतातील नागरीकरणाच्या सामाजिक आणि सांस्कृतिक समस्या लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P2049

[6041]-431

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE - 2B : Theories of Personality
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any four) **[20]**

- a) Explain the nature of personality.
- b) Explain adler's concept of individual Psychology.
- c) Define the concept of Operant Conditioning.
- d) Explain PEN model of personality.
- e) Explain social cognition given by Bandura.
- f) Describe carl Roger's self concept.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (Any two) **[20]**

- a) Discuss in details the misconceptions of personality.
- b) Discuss the classification of personality by carl jung.
- c) Explain parvlov's classical conditioning theory.
- d) Explain OCEAN model of personality.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (Any one): **[20]**

- a) Discuss in detail Freud's classical psychodynamic theory of personality.
- b) Discuss in detail approaches to study personality.

Q4) Write short notes (Any two) **[10]**

- a) Classification of personality theories.
- b) Creative self.
- c) Reinforcement.
- d) 16 PF.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P2049

[6041]-431

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 2B : Theories of Personality
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) अँडलर यांची व्यक्तिगत मानसशास्त्र संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) व्यापारक/साधक अभिसंधान संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिमत्त्वाचे PEN प्रारूप स्पष्ट करा.
- इ) बांडुरा यांची सामाजिक बोधन संकल्पना सांगा.
- फ) कार्ल रॉजर्स यांची 'स्व-संकल्पना' स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाबाबतचे गैरसमज सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) कार्ल युंग यांच्या व्यक्तिमत्त्व वर्गीकरणाची चर्चा करा.
- क) पॅव्लोव्ह यांचा अभिजात अभिसंधान सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिमत्त्वाचे OCEAN प्रारूप सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) डॉ. फ्रॉईड यांच्या व्यक्तिमत्त्वाबाबतच्या मनोगतिक (मनोविश्लेषणात्मक) सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) व्यक्तिमत्त्वाच्या अभ्यासाचे विविध दृष्टीकोन सविस्तर सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) व्यक्तिमत्त्व सिद्धांताचे वर्गीकरण
- ब) सर्जनशील 'स्व'
- क) प्रबलन
- ड) 16 PF (16 व्यक्तिमत्त्व घटक)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P75

[Total No. of Pages : 2

[6041]-432

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B-S2 : Military Geography

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) **[3×5=15]**

- a) Explain the meaning and concept of Geo-strategy.
- b) What is Sea warfare?
- c) Why is geography important in war?
- d) What are the types of amphibious warfare?
- e) Write the characteristics of Plain warfare?

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail characteristics of Jungle warfare.
- b) Explain the desert warfare.

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

- a) What are the characteristics of land warfare?
- b) Explain logistic management in jungle warfare.
- c) State the importance of Military geography.
- d) Explain logistic management in High altitude warfare.

Q4) Write short notes write short notes (any four) **[4×5=20]**

- a) Plain warfare.
- b) Geography
- c) Military geography
- d) Geo-strategy
- e) Air warfare
- f) Types of Security

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P75

[6041]-432

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B-S2 : Military Geography

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]
- अ) भुयुद्धनितीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सागरी युद्धपद्धती म्हणजे काय?
क) युद्धात भूगोल महत्त्वाचा का आहे?
ड) एम्फिबीओस युद्धाचे प्रकार कोणते आहेत?
इ) मैदानी प्रदेशातील युद्धाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [1×15=15]
- अ) जंगलयुद्ध प्रदेशातील युद्धाची वैशिष्ट्ये सविस्तर सांगा.
ब) वाळवंटी प्रदेशातील युद्ध पद्धती स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]
- अ) जमीनीवरील युद्धाची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) जंगलमय प्रदेशातील युद्धाचे पुरवठा व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
क) लष्करी भूगोलाचे महत्त्व सांगा.
ड) हिमाच्छादित प्रदेशातील युद्ध पद्धतीतील पुरवठा व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]
- अ) मैदानी प्रदेशातील युद्धपद्धती
ब) भूगोल
क) लष्करी भूगोल
ड) भुयुद्धनिती
इ) हवाई युद्धपद्धती
फ) सुरक्षेचे प्रकार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P76

[6041]-433

S.Y.B.A.

ENGLISH

DSC-2B : Appreciating poetry

Mirage : An Anthology of English Poetry

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All question are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any three of the following:

[15]

- a) Analyse the Duchess's character in 'My Last Duchess'
- b) What does the poet intend to become once he is 'out of nature' in Sailing to Byzantium'?
- c) Explain the significance of the title, 'Futility'.
- d) How does Wilfred Owen describe the sun in the poem, 'Futility'.
- e) Comment on the title of the poem "My Last Duchess".

Q2) Attempt any three of the following.

[15]

- a) How does Emily Dickinson describe the bird in the poem, 'A Bird Came Down the Walk'?
- b) Comment on the central theme of Emily Dickinson's poem, 'A Bird Came Down the Walk'.
- c) Why does the grass insist that it is not dead in, 'Talking in their Sleep'?
- d) What are the two images that the poet John Clare uses to answer the question of what is life?
- e) Explain the significance of the title, 'What is Life'.

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following. [15]

- a) Comment on the central theme of the poem, 'Sympathy'.
- b) How does the bee awaken the rose in the poem, 'The Awakening'?
- c) How would you describe the character of the speaker in the poem, 'The Awakening'?
- d) Explain Amy Lowell's poem, 'The wind' as an imagistic poem.
- e) What is the consequence of the bird beating its wings in the poem 'Sympathy'?

Q4) Attempt any three of the following. [15]

- a) What are the kinds of freedom Tagore explores in the poem 'Freedom'?
- b) Comment on form, structure and poetic devices in the poem, 'Caged Bird'.
- c) What do you think the poet Maya Angelou is referring to when she uses the image of 'the city on the hill'?
- d) What is the central theme of 'Space Between'? How does the imagery and language used in the poem reflect and enhance this theme?
- e) What do you think the poet Judith Wright means by 'frail bridges'?

Q5) Explain with reference to context (any two). [10]

- a) That is no country for old men. The young.
in one another's arms, birds in the trees
- b) Move him into the sun—
Gently its touch awoke him once,
At home, whispering of fields unsown.
- c) A Bird, came down the walk
He did not know I saw
He bit an angle worm in halves
And ate the fellow, raw,
- d) What is the space between,
enclosing us in one
united person, yet
dividing each alone?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P77

[Total No. of Pages : 3

[6041]-435

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

**DSE 2B : MS-4 : Computational Geometry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24342)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following:

[10]

- a) Write a 2×2 transformation matrix that represent scaling in x co-ordinate by a factor 6 and apply it on the point A $[-1,0]$
- b) Find the reflection of point P(0,2) through the line $y=0$

- c) Check whether $A = \begin{bmatrix} \frac{1}{\sqrt{2}} & \frac{1}{\sqrt{2}} \\ -\frac{1}{\sqrt{2}} & \frac{1}{\sqrt{2}} \end{bmatrix}$ represents a solid body transformation?

justify your answer.

- d) Define the term 'overall scaling'. Give an example of overall scaling transformation.
- e) State the term 'Plane geometric projection'.
- f) Write the parametric equation of line passing through the points (1,1,1) and (3,-4,2)
- g) Write the methods for representation of spline curves

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Find the combined 2×2 transformation matrix for the following sequence of transformations
 - i) Rotation about the origin through an angle 90°
 - ii) Shearing in x direction by 3 units.

P.T.O.

- b) A line segment joining the points A $[-1,4]$ and B $[2,3]$ is transformed to the line segment A'B' by transformation matrix $T = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & -2 \end{pmatrix}$ find the midpoint of line A'B'
- c) Find the transformed image $\Delta A^*B^*C^*$ of the triangle ABC with vertices A $[1,2]$, B $[3,4]$, C $[5,6]$ obtained by rotating through an angle 90° about the point $[1\ 0]$.
- d) Find the transformed image the line segment joining A $[0,2,-1]$, B $[-2,1,1]$ obtained by rotating about x axis through an angle 90°
- e) Determine the transformation matrix for trimetric projection formed by rotation about y axis through angle 45° , followed by rotation about x axis through 60° followed by orthogonal projection on $z=0$ plane, apply it on the object $X_0 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 1 \\ -1 & 5 & 2 & 1 \\ 3 & -2 & 1 & 1 \end{pmatrix}..$
- f) Determine the parametric equation of a Be'zier curve determined by control points. $B_0 [1,1]$ $B_1 = [4,2]$, $B_2 = [-4,7]$ and $B_2 [3,-1]$.

Q3) Attempt any four of the following:

[20]

- a) A circle $x^2 + y^2 = r^2$ having area 81cm^2 is transformed using linear transformation $T = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ 7 & 2 \end{bmatrix}$. Find the area of transformed circle.

- b) Let $X = \begin{bmatrix} 3 & 4 & 1 & 1 \\ -1 & 2 & 1 & 3 \\ 4 & 5 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 3 \\ 1 & 0 & 0 & 1 \\ 4 & 5 & 6 & 1 \end{bmatrix}$. Find the cabinet projection of X with $\alpha=30^\circ$

- c) Write an algorithm to generate uniformly spaced n points on a parabolic segment $y^2=4ax$ in the first quadrant for the given range of x co-ordinate.

- d) Let A [1,0,1], B[0,-1,4] and C [3,3,0] be vertices of triangle ABC. Find the perspective projection of ΔABC onto $z = 0$ plane with center of projection at $Z_c=10$ on the z axis.
- e) Find the concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations.
 - i) Translation by 7,8 and 5 Units along x,y and z axes respectively.
 - ii) Perspective projection on $z=0$ plane from the center of projection on z axis at $z_c=20$.
- f) Find the transformed image $\Delta A^*B^*C^*$ of the triangle ABC with vertices A [9,8], B[-3,2], C [0,0] obtained by rotating through an angle 90° about the point [1,0].

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Generate uniformly spaced 5 points on the circle $(x-1)^2 + (y+2)^2 = 25$.
- b) Generate uniformly spaced 4 points on the parabolic segment $y^2 = 8x, 5 \leq x \leq 16$ in the first quadrant.
- c) Find the concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations and apply it on point P[4,,4,4]
 - i) Rotation about x axis through 45°
 - ii) Rotation about z axis through 90°
- d) Find the concatenated transformation matrix for reflection through the line $x + y - 4 = 0$ Apply it to find the transformed image of ΔABC , Where A[2,4], B[-1,1] and C [0,-1]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P78

[6041]-436

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-2B : Indian Society: Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three) **[15]**

- a) Degradation of environment.
- b) Non-government organization.
- c) Concept of rural poverty.
- d) Addiction among youth.
- e) Concept of sociology.

Q2) Answer the following questions in 50 words. (any three) **[15]**

- a) Explain the concept of Urban Poverty.
- b) Write the concept of Social Justice.
- c) Explain the meaning of Displacement.
- d) Write the concept of Urban Society.
- e) Explain the health related problems of senior citizens.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) Explain the nature of poverty in India.
- b) Describe the role of state in relation to social issues.
- c) Explain the role of civil institutions and organisations.
- d) Describe the various laws related to policies and in relation to the role of state.

Q4) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[20]**

- a) Write the various problems of youth in India.
- b) Elaborate the causes and consequences of displacement.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P78

[6041]-436

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2B : Indian Society: Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा.

[15]

- अ) पर्यावरणाचा जहास
- ब) बिगर शासकीय संघटना
- क) ग्रामीण दारिद्र्याची संकल्पना
- ड) युवकांची व्यसनधिनता
- इ) समाजशास्त्राची संकल्पना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) शहरी दारिद्र्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक न्यायाची संकल्पना लिहा.
- क) विस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ड) नागरी समाजाची संकल्पना लिहा.
- इ) वृद्धांच्या आरोग्यविषयक समस्या स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारतातील दारिद्र्याचे स्वरूप विशद करा.
- ब) सामाजिक समस्येच्या संदर्भात राज्याच्या भूमिका स्पष्ट करा.
- क) नागरी संस्था आणि संघटनांच्या भूमिकांचे वर्णन करा.
- ड) राज्याच्या भूमिकेच्या अनुषंगाने केलेले धोरणविषयक कायदे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) भारतातील युवकांच्या विविध समस्या लिहा.
- ब) विस्थापनाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P79

[Total No. of Pages : 2

[6041]-438

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

DSE-2B : Modern Western Philosophy
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (New) (24422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) Explain Descarte's method of doubt.
- b) Explain spinoza's pantheism.
- c) Explain David Hume's Impressions and Ideas.
- d) Explain George Berkeley's concept of "To be is to be perceived".
- e) Explain Kant's concept of understanding.

Q2) Write short notes on any three of the following. [15]

- a) Innate Ideas - Descartes.
- b) Substance- Spinoza.
- c) Dialectical method - Hegel.
- d) Self - Hume.
- e) Categorical Imperatives - Kant.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain Descarte's concept of soul.
- b) Explain Spinoza's theory of attributes and modes.
- c) Discuss Hegel's concept of Absolute Idealism.
- d) Explain Kant's concept of 'space' and 'Time'.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. [20]

- a) Explain Descartes' thought's about body and mind problems.
- b) Discuss in detail why John Locke rejected the innate Ideas theory of Descarte.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P79

[6041]-438

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

DSE-2B : Modern Western Philosophy
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (New) (24422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) देकार्तची संशय पद्धती विशद करा.
- ब) स्पिनोझाचा सर्वेश्वरवाद स्पष्ट करा.
- क) डेव्हिड ह्यूमचे 'ठसे' आणि 'कल्पना' विचार विशद करा.
- ड) जॉर्ज बर्कलेच्या 'अस्तित्व म्हणजे प्रत्यय' संकल्पनेचे विवेचन करा.
- इ) कांटची 'आकलन' संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) जम:जात कल्पना - देकार्त.
- ब) द्रव्य संकल्पना - स्पिनोझा.
- क) द्वंद्वात्मक पद्धती - हेगेल.
- ड) 'स्व:' संकल्पना - ह्यूम.
- इ) निरूपाधिक आदेश - कांट.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) देकार्तच्या आत्म संकल्पनेचे विवेचन करा.
- ब) स्पिनोझाचा 'गुण' व 'विकार' सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) हेगेलच्या निरपेक्ष कल्पनावाद संकल्पनेची चर्चा करा.
- ड) कांटची 'दिक्' आणि 'काल' संकल्पना विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) देकार्तचे 'शरीर व मन' समस्ये विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) जॉन लॉकने देकार्तचा जन्म:जात कल्पना सिद्धांत का नाकारला त्याची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P80

[6041]-439

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24442)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words).

[16]

- a) Write meaning of Bureaucracy.
- b) Write two features of Bureaucracy.
- c) Concept - POSD CORB.
- d) Non Governmental Agencies means?
- e) Write two perspectives of Development.
- f) What is gender parity?
- g) Write two issues in Development Administration.
- h) Write two Human Development Indicators.
- i) Write two sustainable development Goals.
- j) Write two features of Development administration.

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes (50 words each).

[16]

- a) Meaning of administration.
- b) Concept of POSDCORB and importance.
- c) Nature of non Governmental Agencies.
- d) Sustainable Development Goals.
- e) Human Development Indicators.
- f) Concept-Globalization.

Q3) Attempt any three questions (100 words each).

[18]

- a) Explain relationship between gender parity and Development.
- b) Explain role of Non Governmental Agencies.
- c) Discuss importance of Bureaucracy.
- d) Discuss issues in development administration.

Q4) Attempt any two questions (200 words).

[20]

- a) Discuss on Globalisation and Development.
- b) Discuss features of Bureaucracy.
- c) Discuss role of voluntary organisations.

Total No. of Questions : 4]

P80

[6041]-439

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (20 शब्दात)

[16]

- अ) नोकरशाहीचा अर्थ लिहा.
- ब) नोकरशाहीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) POSD CORB - संकल्पना
- ड) गैर सरकारी संस्था म्हणजे काय?
- इ) विकासाचे दोन दृष्टीकोन लिहा.
- फ) लिंग समानता म्हणजे काय?
- य) विकास प्रशासनाचे दोन समस्या लिहा.
- र) दोन मानव विकास निर्देशांक लिहा.
- ल) शाश्वत विकासाचे दोन ध्येये लिहा.
- व) विकास प्रशासनाचे दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) प्रशासनाचा अर्थ
- ब) POSD CORB संकल्पना व महत्त्व
- क) गैर सरकारी संस्था-स्वरूप
- ड) शाश्वत विकास ध्येये
- इ) मानव विकास निर्देशांक
- फ) जागतिकीकरण-संकल्पना

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) लिंग समानता व विकास यांचे संबंध स्पष्ट करा.
- ब) गैर सरकारी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) नोकरशाहीचे महत्त्व यावर चर्चा करा.
- ड) विकास प्रशासनाच्या समस्या यावर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) जागतिकीकरण व विकास यावर चर्चा करा.
- ब) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा.
- क) स्वयंसेवी संस्था यांची भूमिका यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P81

[Total No. of Pages : 1

[6041]-440

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी) (G2)

CC-1D : भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : ललित गद्य
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24023)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) 5 पैकी 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

- अ) गुगलचे महत्त्व विशद करा.
- ब) गुगल क्लास रूमचे फायदे लिहा.
- क) यूट्यूब म्हणजे काय?
- ड) ललित गद्याची व्याख्या लिहा.
- इ) 'ग्रंथमित्र' या लेखातून पुस्तकांशी असणारे मैत्रीचे नाते स्पष्ट करा.

प्र.2) 3 पैकी 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- अ) गुगलमीटचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) गुगल फॉर्म तयार करण्याच्या पायऱ्या लिहा.
- क) ललित गद्याचे घटक लिहा.

प्र.3) 3 पैकी 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- अ) 'परिनिवृत्त विद्याभास्कर मणिशंकर उपाध्याय' लेखाच्या आधारे गुरू-शिष्याचे नाते विशद करा.
- ब) 'कोरडी भिक्षा' या लेखातील आश्रमशाळेतील जीवन चित्रण करा.
- क) 'पाखरं' या संध्या रंगारी यांच्या ललित लेखातील तुम्हांला भावलेला प्रसंग लिहा.

प्र.4) 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

- अ) 'सहावे सुख' या पाठाचे आशयसूत्र तुमच्या शब्दांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) 'तुझ्या नादान पाहिली तुझीच रे पंढरी' या लेखाच्या आधारे विठ्ठलभक्तीचे चित्रण विशद करा.

P82

[6041]-441

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-2D : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी – भाग – 4
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24024)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संगणकावर मराठी टाईप करण्यासाठी गुगल इनपुट टूल्सचा वापर कसा करावा?
- ब) युनिकोडमधून मराठी टायपिंग करताना कोणती काळजी घ्यावी?
- क) पॉवर पॉईंट (PPT) म्हणजे काय? ते थोडक्यात सांगा.
- ड) वर्ड एक्सेलचे फायदे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) कोश वाङ्मयाचे प्रकार थोडक्यात लिहा.
- फ) नोंद लेखनाचे विविध प्रकार सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) इतिवृत्ते कोणत्या प्रसंगाच्या निमित्ताने लिहिली जातात?
- ब) टिप्पणी म्हणजे काय ते सांगून टिप्पणी का व कोणासाठी लिहिली जाते ते स्पष्ट करा.
- क) टिप्पणी लेखन करताना टिप्पणी लेखकाने कोणती काळजी घ्यावी?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) मुक्तस्रोत म्हणजे काय? सविस्तर लिहा.
- ब) मराठी विकिपीडियाविषयी माहिती विशद करा.
- क) ज्ञानकोशातील नोंदीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) युनिकोड प्रणालीचा सविस्तर परिचय करून द्या.
- ब) कोश वाङ्मयाची वाटचाल सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P83

[Total No. of Pages : 3

[6041]-442

S.Y. B.A.

CC-1D : FRENCH GENERAL

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Answer all questions in full sentence.*
- 3) *Use of dictionary is not allowed.*
- 4) *The medium of answer is French.*

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (10)

Plus commerciales, plus "instagrammables" : comment les librairies évoluent

Ces dernières années, les librairies de nos villes, grandes comme petites, ont bien changé. Pour qu'ils nous fassent davantage de l'œil, les livres y sont souvent mis à plat, à l'horizontale, sur de grandes tables thématiques à hauteur de regard et de toucher.

À Paris, se trouve la librairie Ici. Passer sa large porte en verre, c'est déjà une manière (agréable) de plonger dans un monde parallèle. L'ambiance est cosy ; on se croirait dans un cocon, un lieu intimiste qui tient du studio de yoga. Nous ne sommes pas que dans une boutique de livres, nous nous trouvons au cœur d'une « expérience client ». On se plairait à passer l'après-midi sur une des banquettes avec une tasse de café fumant proposée sur place.

On se croirait à la maison – disons, une immense maison : les 500 m2 de ce lieu ouvert en 2018 en font la plus grande librairie indépendante de Paris. Pour les habitués des librairies, une particularité frappe d'emblée : le nombre de tables, comme des îlots, où les livres sont présentés à hauteur de main. Accessibles, retournables, « essayables » comme une pièce de prêt-à-porter qu'on serait sur le point d'emporter en cabine, les livres sont descendus des étagères pour être « dégustés » par l'acheteur potentiel.

Questions:

1. Dites vrai ou faux : (4)
 - a. Les librairies restent sans changement.
 - b. La librairie Ici offre une expérience client.
 - c. Les livres sont dans les armoires.
 - d. Il est possible de boire un café à la librairie Ici.
2. Que font les librairies pour attirer l'attention des acheteurs ? (1)
3. L'ambiance de la librairie Ici, à quoi ressemble-t-elle? (1)
4. Décrivez la particularité de la librairie Ici. (2)
5. Dans le texte ci-dessus, les livres sont comparés à quoi ? (1)
6. Donnez le contraire pour « les livres sont descendus ». (1)

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (05)

Astérix : films, parc d'attractions...

C'est en octobre 1961 que débarque le premier album en librairies « Astérix le gaulois ». Depuis, ses aventures ont été traduites dans plus de 110 langues et dialectes, et ses Bandes Dessinées se sont vendues à plus de 380 millions d'albums dans le monde.

Depuis plus de 50 ans, le Gaulois et sa bande font les beaux jours du septième art: des films et du petit écran.

Enfin, Astérix c'est aussi un parc à thème à 30 km de Paris qui, malgré des débuts difficiles, est désormais le numéro 2 dans l'Hexagone. Il a fêté ses 30 ans l'an dernier et accueille chaque année plus de 2, 2 millions de visiteurs

Questions :

P.T.O.

1. En quoi Astérix se montre-t-il comme un vrai succès?
2. En combien de langues est-il traduit ?
3. Dans le texte ci-dessus, la France se réfère sous quel nom ?
4. Où est le parc à thème ?
5. Écrivez deux détails à propos de ce parc

Q.2] A) Rédigez une lettre à votre ami (e) pour raconter l'histoire d'un des romans que vous avez récemment lu: (10)

B) Écrivez un dialogue entre deux amis / amies pour les sorties pendant les vacances. (5)

Q.3] A) Complétez les phrases avec les mots suivants (faites les accords nécessaires) : (5)
[émission, chaîne, débat, regarder, documentaire]

- Tu connais le _____ de Patrick Poivre d'Arvor ?

- Sur quelle _____ ?

Sur TF1, bien sûr !

Ah non, c'est _____ littéraire ?

- Non, c'est un magazine, il y a toujours un _____ ensuite. C'est tous les jeudis à 23h, tu devrais le _____ !

D) Complétez les phrases avec les expressions de temps convenables. (5)

1. Il a travaillé _____ cinq ans en Angleterre.
2. _____ mois d'avril, les vacances commencent.
3. _____ été, il y a des fleurs partout..
4. _____ des années _____ je ne regarde pas les matchs du cricket.
5. Il a fait de gros progrès en recherche _____ l'an dernier.

E) Réécrivez les phrases avec les adverbes (faites les changements nécessaires) : (6)

1. Il a trouvé l'adresse. (facile)
2. Les étudiants ont rédigé la réponse. (bon)
3. Ils mangent dans ce restaurant. (fréquent)
4. Elle a une blessure; elle marche. (lent)
5. Le professeur a expliqué la leçon. (claire)
6. Jeanne s'est habillée pour le concert. (élégant).

F) Complétez les phrases avec les adjectifs indéfinis : (4)

1. Pierre a visité _____ les monuments en Inde. _____ monuments lui ont plu.
2. Nous n'avons _____ devoir à faire. _____ devoirs seront proposés après les examens.

Q.4] A) Rejoignez des propositions par le pronom relatif simple : (4)

1. Il y a des livres _____ sont très chers.
2. La Tour Eiffel _____ on peut acheter de bons souvenirs, est superbe.
3. Le jour _____ Jean est arrivé en Inde, il pleuvait.
4. C'est un artiste _____ tout le monde admire..

B) Mettez les verbes entre parenthèses au subjonctif ou à l'indicatif selon le cas. (4)

1. Ses parents souhaitent qu'il _____ (faire) ses études supérieures.
2. Il est important de _____ (t'informer) que le professeur _____ (annuler) le cours d'aujourd'hui.
3. Crois-tu qu'elle _____ (venir) pour le concert ?

C) Transformez la phrase en voix passive: (4)

1. On vend des fruits de saison chaque vendredi.
2. Tout le monde a apprécié ce film.
3. Ce journaliste écrit des articles intéressants.
4. Natalie a préparé un gâteau délicieux.

D) Complétez les phrases en imaginant les conséquences. (4)

1. Si le train arrivait à l'heure, _____.
2. Si tu faisais tes devoirs, _____.
3. Si Claude avait de l'argent, _____.
4. Si nous lisions des journaux, _____.

E) Complétez les phrases avec les expressions de cause et de conséquence. (4)

1. Ils sont malades. _____, ils ne viennent pas aux cours.
2. Il a _____ bien joué _____ il a gagné le championnat.
3. _____ l'Internet, on peut rester en contact avec sa famille.
4. _____ il pleuvait, on est restés à la maison.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3118

[Total No. of Pages : 3

[6041]-443

S.Y. B.A.

GERMAN

CC - 1D : GG4 German General 4

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

I. Übersetzen Sie!

[16]

A. Übersetzen Sie ins Englische!

[8]

Nach dem Abitur habe ich ein Stipendium bekommen, weil ich gute Noten hatte. Das hat mir sehr geholfen, weil meine Eltern kein Geld hatten, mir das Jurastudium zu finanzieren. Und so musste ich neben dem Studium auch nicht arbeiten und konnte nach zehn Semestern mein erstes Staatsexamen machen. Da hatte ich auch schon das Ziel, in die Wirtschaftswissenschaften zu gehen. Am meisten habe ich mich für internationales Handelsrecht interessiert.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

[8]

1. That is the tree, which is 100 years old.
2. The topic of the statistics is dreams and wishes of the Germans.
3. Clara has got a great apartment in Cologne.
4. The girl, who I helped yesterday, was very poor.
5. Yesterday an accident took place on J.M. road.
6. If only I were a successful businessman/businesswoman!

II. Beantworten Sie die Fragen! (Nur 5)

[10]

1. Was würden Sie machen, wenn Sie für einen Tag unsichtbar wären?
2. Geben Sie Tipps für ein langes Leben.
3. Welche Probleme könnte man in einem fremden Land haben?
4. Zeichnen Sie eine Reiseroute durch Ihr Lieblingsland/ Lieblingskontinent.
5. Sie sind in einer neuen Stadt und kennen den Weg nicht. Was würden Sie in dieser Situation tun?
6. Wären Sie gerne ein König/eine Königin? Ja oder Nein? Warum?
7. Schreiben Sie einen kurzen Zeitungsartikel.

III. Grammatik und Wortschatz!

[24]

A. Schreiben Sie die Sätze im Präteritum um! (Nur 4)

[4]

1. Vor Freude tanzen die Menschen die ganze Nacht.
2. Der Unfallsopfer liegt den ganzen Tag auf dem Boden.
3. Dem Beamter gefällt die schlechte Nachricht gar nicht.
4. Sie liest den Brief mehrmals.

P.T.O.

5. Die Tochter bringt ihrer Mutter ein Glas Wasser.

B. Bilden Sie Relativsätze! (Nur 5)

[5]

1. Das ist meine beste Freundin. Ich habe ihr mein Fahrrad geliehen.
2. Das ist eine schöne Uhr. Ich habe sie zum Geburtstag bekommen.
3. Ich schicke dir eine Email. Die Email sagt über meine Winterferien.
4. Hier sind alle meine Familienmitglieder. Ich spreche über sie immer.
5. Mein Traumpartner ist ein Mensch. Ich kann mich auf ihn verlassen.
6. Im Urlaub möchte Frau Kunze irgendwohin fahren. Es soll dort schöne Natur geben.

C. Bilden Sie Konjunktiv II! (Nur 5)

[5]

1. Ich habe keine schönen Schuhe zum Tanzen. (Wunschsatz)
2. Peter möchte reich sein. Er soll zwei jobs machen. (Bedingungssatz)
3. Gib mir die Bücher bitte. (Höfliche Bitte)
4. Der Test ist zu schwierig. (Wunschsatz)
5. Ich habe nicht viel Geld. Ich kann nicht jedes Jahr in Urlaub gehen. (Bedingungssatz)
6. Gib mir die Flasche. (Höfliche Bitte)

D. Ergänzen Sie das richtige Wort! (Nur 4)

[4]

1. Hier kann man alte und gebrauchte Sachen kaufen: der _____.
2. Die Tage werden länger, die Bäume bekommen wieder ihre Blätter. Die Jahreszeit ist _____.
3. Der größte Wasserfall in der Schweiz heißt der _____.
4. Eine berühmte Torte aus Österreich ist die _____.
5. In der Schweiz sagt man Billet, in Deutschland heißt das Wort _____.

E. Was passt nicht?

[2]

1. Regen, Nebel, Nagel, Sturm
2. Urlaub, Kündigung, Ferien, Freizeit
3. Hinfahrt, Anreise, Ankunft, Abreise
4. müsste, sollte, könnte, dürfte

F. Ordnen Sie zu!

[4]

1. Das ist bestimmt ein Familienhund,	a. und fragen, was wir machen sollen?
2. Er ist so süß, dass ich ihn	b. weil er sonst nicht so lieb wäre.
3. Ich bringe ihm eine weiche Decke,	c. am liebsten behalten möchte.
4. Sollten wir nicht die Polizei anrufen	d. damit er schlafen kann.

IV. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[10]

Tino Kalning hat sich schon immer für Fotografie interessiert. Im Jahr 2000 absolvierte er ein Praktikum bei einem Fotografen. Dort traf er auf einen Foodstylisten und war sofort von dessen Arbeitsfeld begeistert. Kalning war fest entschlossen, Foodstylist zu werden und machte sich zwei Jahre später selbstständig. Seit 2002 arbeitet er in diesem Beruf. Ein üblicher Beruf ist es nicht. Im Gegenteil, er ist eher selten. Es gibt keine Ausbildung und der Weg zum Foodstylisten führt oft über Umwege. In Deutschland arbeiten nur 80 Foodstylisten.

Der Begriff *Foodstylist* stammt aus dem Englischen und bedeutet so viel wie „Herausputzen von Lebensmitteln“. Da sich Lebensmittel unbehandelt für Foto- oder Filmaufnahmen nicht eignen, ist es die Aufgabe des Foodstylisten, sie kameragerecht zu stylen.

Kalning wird von Kunden aus der Werbung gebucht, um Lebensmittel aber auch Getränke und Pflanzen so in Szene zu setzen, dass sie perfekt aussehen. Oft sind dafür einige Tricks notwendig. Rezeptentwicklungen, Bestellungen und der Einkauf von frischen Lebensmitteln gehören aber auch zu seinen Aufgaben.

Eine Ausbildung für diesen Beruf gibt es nicht. Von Vorteil ist es, eine Ausbildung als Koch, Konditor oder ein Studium als Ernährungswissenschaftler zu absolvieren. Das sind die klassischen Einstiege, um in diesem Beruf zu arbeiten. Kalning selbst hat eine Ausbildung zum Koch absolviert und lange in verschiedenen Sternerestaurants gearbeitet. Durch das jahrelange Kochen konnte er viele Kenntnisse, Tipps und Tricks im Umgang mit Lebensmitteln erwerben, die ihm heute sehr helfen.

A. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 3)

(06)

1. Warum hat Kalning entschlossen, Foodstylist zu werden?
2. Wie ist der Weg zum Foodstylisten?
3. Was ist die Aufgabe von Tino Kalning als Foodstylist?
4. Was für eine Ausbildung könnte man machen, wenn man Foodstylist werden will?

B. Richtig oder Falsch!

(04)

1. Ein Foodstylist macht das Essen lecker.
2. In Deutschland gibt es viele Foodstylisten.
3. Für die Foto- und Filmaufnahmen benutzt er immer viele Tricks.
4. Tino Kalning hat von seiner Arbeit Vieles gelernt.

V. Schreiben Sie!

[10]

Schreiben Sie eine Email an einen Freund/ eine Freundin und beschreiben Sie über Ihre letzte Reise.

ODER

Schreiben Sie ein Gespräch: Diskutieren Sie mit einem Freund/ einer Freundin über die Schwierigkeiten bei einem Auslandsaufenthalt.

x x x

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-84

[Total No. of Pages :2

[6041]-444

S.Y.B.A.

URDU

CC - 1D : Modern Prose & Poetry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

نوٹ: تمام سوالات کے جوابات مطلوب ہیں۔

نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[12]

سوال نمبر ۱۔ اردو افسانے کی اجزائے ترکیبی تفصیل سے بیان کیجئے۔

یا
اردو افسانے کا فن اور اس کے ارتقاء پر طائرانہ نظر ڈالئے۔

[12]

سوال نمبر ۲۔ اکبرالہ آبادی کی طنزیہ و مزاحیہ شاعری پر نوٹ لکھئے۔

یا
اکبرالہ آبادی کی نظم گوئی پر تبصرہ کیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۳۔ پریم چند کی افسانہ نگاری سماج کی آئینہ دار ہے۔ تبصرہ کیجئے۔

یا
سعادت حسن منٹو کی افسانہ نگاری کی خصوصیات بیان کیجئے؟

[10]

سوال نمبر ۴۔ (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کیجئے؟

(۱) آم نامہ

(۲) جلوہ دربار دہلی

P.T.O.

[10]

(ب) کسی ایک مضمون کو مع مرکزی خیال بیان کیجئے۔

(۱) افسانہ کفن

(۲) تلادان

[14]

سوال نمبر ۵۔ کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

(۱) عقائد پر قیامت آئے گی ترمیم ملت سے

نیا کعبہ بنے گا مغربی پتلے صنم ہوں گے

(۲) نئے عنوان سے زینت دکھائیں گے حسیں اپنی

نہ ایسا پیچ زلفوں میں نے کیسو میں یہ خم ہوں گے

(۳) پہنچے ہوٹل میں تو پھر عید کی پرواہ نہ رہی

کیک کو چکھ کے سویوں کا مزا بھول گئے

(۴) مشرقی پتلوں میں تھی خدمت گزاری کی امنگ

مغربی شکلوں سے شان خود پسندی آشکار

(۵) آدمی اور جانور اور گھر مزین اور مشین

پھول اور سبزہ چمک اور روشنی ریل اور تار

(۶) کھلیں گے اور ہی گل زمزمے بلبل کے کم ہوں گے

عقائد پر قیامت آئے گی ترمیم ملت سے

(۷) سب سے اونچے لاٹ کو دیکھا

حضرت ”ڈیوک کناٹ“ کو دیکھا

(۸) خیموں کا اک جنگل دیکھا

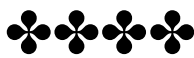
اس جنگل میں منگل دیکھا

(۹) زیادہ تھے جو اپنے زعم میں وہ سب سے کم ہوں گے

گذشتہ عظمتوں کے تذکرے بھی رہ نہ جائیں گے

(۱۰) ذرے ویرانوں سے اٹھتے تھے تماشا دیکھنے

چشم حیرت بن گئی تھی گردش لیل و نہار

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-85

[Total No. of Pages : 1

[6041]-445

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2B (2) : उपयोजित लेखनकौशल्ये
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) जाहिरातींचे वेगवेगळ्या प्रसार माध्यमातील वेगळेपण विशद करा. [10]

किंवा

दृक्श्राव्य माध्यमांसाठी मुलाखतलेखन कशा प्रकारे केले जाते ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) नोंदलेखन कसे केले जाते ते स्पष्ट करा. [10]

किंवा

ज्ञानकोशाचे महत्त्व विशद करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. [5]

अ) विश्वकोशाचे प्रकार

ब) मुलाखतीचे महत्त्व

Total No. of Questions : 2

SEAT No.

P-86

Total No. of Pages : 1

[6041]-446

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

SEC-2B Communication Skill

24074 (CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 25]

[Time : 2 Hours

ہدایات:

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15] سوال نمبر 1: ترسیل کی تعریف بیان کرتے ہوئے اور اس کی مختلف اقسام قلمبند کیجئے۔

یا

رموز اوقاف پر مفصل نوٹ لکھئے۔

[10] سوال نمبر 2: غیر زبانی ترسیل کے اقسام تحریر کیجئے۔

یا

دوران گفتگو لہجہ اور تلفظ کی ادائیگی کی اہمیت پر اظہار خیال کیجئے۔

✓ ✓ ✓ ✓

P.T.O.

[6041]-447

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2B : माध्यम लेखन

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) चार में से कोई दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए – [10]

- अ) माध्यम लेखन की उपयोगिता स्पष्ट कीजिए।
ब) माध्यम लेखन का महत्व स्पष्ट कीजिए।
क) माध्यम लेखन का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
ड) नव माध्यम लेखन के प्रकार।

प्रश्न 2) चार में से कोई दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए – [10]

- अ) ब्लॉग लेखन की आवश्यकताओं पर प्रकाश डालिए।
ब) माध्यम लेखन की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए।
क) टेलीविजन फीचर की खास बातों की विवेचना कीजिए।
ड) रेडियो फीचर का महत्व स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर फीचर लेखन कीजिए। [5]

- अ) आपके मोहल्ले में आयोजित अमृत महोत्सवी कार्यक्रम पर कंटेट लेखन कीजिए।
ब) महाविद्यालय में आयोजित हिंदी दिवस विषय पर फीचर तैयार कीजिए।

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P-88

[Total No. of Pages : 2

[6041]-448

S.Y. B.A.

SANSKRIT

**SEC - 2B : Introduction to Scriptology (Palaeography)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24114)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

[15]

Write an essay type answer to any one of the following :

i) भारतातील लिपीचा इतिहास यावर निबंध लिहा.

Write an essay on evolution of scripts in india.

ii) ब्राह्मी लिपीतील स्वर, व्यंजन, जोडाक्षर लिहिण्याची पद्धत आणि संख्या या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on vowels, consonants, consonant clusters and numbers in ब्राह्मी script.

Q2) A) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[5]

Write an answer to any one of the following :

i) खालील उताऱ्याचे ग्रंथ लिपीत लिप्यंतरण करा.

Transliterate the following paragraph into ग्रंथ script.

प्रभातकाळची वृत्ती आणि सायंकाळची वृत्ती यांतील फरक पुष्कळ वेळा मला विस्मयितकारक वाटतो. सायंकाळी जे विचार किंवा विकार मनात प्रामुख्याने उद्भवतात, त्यांचा प्रभातकाळी मागमूसही नसतो. प्रभातकाळी चिंतनशील असे मन असते. ते देवाजवळ असते. स्वर्गाजवळ असते; परंतु सायंकाळी दिवसभराच्या यातायातींनी आपण थकून गेलेलो असतो. मनावर अपार ताण आलेला असतो.

P.T.O.

ii) खालील पंक्तींचे शारदा लिपीत लिप्यंतरण करा.

Transliterate the following poems into शारदा script.

संवेदना साऱ्या जगाची

हृदयात आहे भरभरून

नाते नवीन असे काही

जोडून आहोत आम्ही

मानव तेही मानव आम्ही (कवी अनिल)

मी पायधूल घेतो जेव्हा तुझी जराशी,

माझी ललाटेरुषा बनते प्रयाग काशी (कवी सुरेश भट)

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च)

[5]

अ

ब

i) लिपि:

अवग्रहः

ii) ँ इति

चीनदेशे

iii) ग्रन्थलिपे: आगता लिपि:

बौद्धपरम्परा

iv) शारदालिपे: उद्भवः

804 ख्रिस्ततब्धि:

v) साम्प्रतं चित्रलिप्या: लेखनप्रयोग

लिप्-उपदेहे

vi) ललितविस्तरः

मलयालम्

वकारः

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-89

[Total No. of Pages : 2

[6041]-449

S.Y. B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any one of the following question : **[10]**

- a) Write the merits and demerits of case study?
- b) Explain the concept of mean, median and mode?

Q2) Solve any one of the following question : **[10]**

- a) What is Literature review? Explain in detail the components of Literature review.
- b) Explain the types of data analysis.

Q3) Write Short note (Any one) : **[5]**

- a) Bar chart
- b) Quartile deviation

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-89

[6041]-449

S.Y. B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) व्यष्टी अध्ययनाचे गुण दोष लिहा.
ब) मध्य, मध्यगा व बहुलक या संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) साहित्य पुनरावलोकन म्हणजे काय? साहित्य पुनरावलोकनाचे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) तथ्य विश्लेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही एक) : [5]

- अ) स्तंभालेख
ब) चतुर्थक विचलन

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-90

[Total No. of Pages : 2

[6041]-450

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC-2B : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write answers of the following questions in 200 words (any one) : [10]

- a) Explain the fundamental duties and write 11 fundamental duties of Indian citizen.
- b) Discuss Directive Principles of state policies in Indian Constitution.

Q2) Write answers of the following questions in 200 words (any one) : [10]

- a) Explain the importance of fundamental duties of Indian citizen.
- b) Explain the nature of directive principles of state policy in Indian constitution.

Q3) Write Short note (Any one) :

[5]

- a) Swarn Sing Committee
- b) Types of directive principles

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-90

[6041]-450

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC-2B : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24165)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक) : [10]

- अ) मूलभूत कर्तव्य विशद करून भारतीय नागरिकांची 11 मूलभूत कर्तव्ये लिहा.
ब) भारतीय राज्यघटनेतील राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे विशद करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक) : [10]

- अ) भारतीय नागरिकांच्या मूलभूत कर्तव्यांचे महत्त्व विशद करा.
ब) भारतीय राज्यघटनेतील राज्याच्या धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही एक) : [5]

- अ) स्वर्ण सिंग समिती
ब) मार्गदर्शक तत्वांचे प्रकार

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-91

[Total No. of Pages : 2

[6041]-451

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Modi Script (Credits - 2)

Skill Enhancement Course

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write answer to the following questions in 200 words (1 only) : [10]
Write information about the types of Modi Script documents.

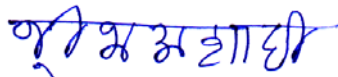
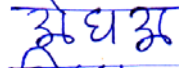
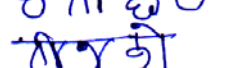
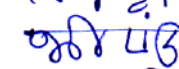
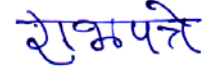
OR

Write detailed information about archives in Maharashtra.

Q2) Write an essay in Modi Script in 200 words on any one of the following topics : [10]

- a) Our Heritage
- b) Chhatrapati Shivaji Maharaj
- c) My inspirational personality

Q3) Translate the following Modi script words : [5]

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)
- g)

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-91

[6041]-451

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Modi Script (Credits - 2)

Skill Enhancement Course

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक) : [10]

मोडी लिपीच्या कागदपत्रांच्या प्रकारांची माहिती लिहा.

किंवा

महाराष्ट्रातील दफतरखान्यांची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालील कोणत्याही एका विषयावर 200 शब्दांत मोडी लिपीत निबंध लिहा. [10]

- अ) आपला बरसा
ब) छत्रपति शिवाजी महाराज
क) माझे प्रेरणादायी व्यक्तिमत्त्व

प्रश्न 3) खालील मोडी लिपीतील शब्द मराठी भाषेतपांतर करा (कोणतेही पाच) : [5]

- अ) गुरेभूभडाही
ब) भूधभू
क) भूभू
ड) छतीछाउ
इ) गुरेभू
फ) भूभूभू
य) गुरेभूभू

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-92

[Total No. of Pages : 2

[6041]-452

S.Y. B.A.

HISTORY

**SEC-2B : Medieval Indian Arts & Architecture
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24176)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answers the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

a) Elucidate upon the architecture of the Vijaynagar Dynasty.

OR

b) Describe in detail the architecture of the Gol Gumbaz.

Q2) Answers the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

a) Give an account of the architecture during the reign of Sher Shah Sur.

b) Name and Describe the famous architectural structures of Shah Jahan's reign.

Q3) Short notes (Any one) : **[5]**

a) Fatehpur Sikri

b) Taj Mahal

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-92

[6041]-452

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Medieval Indian Arts & Architecture

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24176)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) : [10]

अ) विजयनगरच्या स्थापत्यकलेचे विवेचन करा.

किंवा

ब) गोलघुमटच्या स्थापत्यकलेचा आढावा घ्या.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) : [10]

अ) शेरशाहा सूरीच्या काळातील स्थापत्यकलेची वैशिष्ट्ये सांगा.

ब) शहाजहान कालीन स्थापत्याची नावे सांगून त्यांचा आढावा घ्या.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही एक) : [5]

अ) फत्तेपूर सिक्री

ब) ताजमहाल

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-93

[Total No. of Pages : 2

[6041]-453

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

a) Explain what is high culture and its characteristics.

OR

b) Review the development of modern Indian theatre.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

a) What effect did the Indian Independence Movement have on the audio-visual media?

OR

b) Underline the importance of fairs in Indian popular culture.

Q3) Short note (Any one) : **[5]**

a) Ballad

OR

b) Popular culture and social media.

P.T.O.

P-93

[6041]-453

S.Y. B.A.

इतिहास

**SEC-2B : लोकप्रिय भारतीय संस्कृती
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24177)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) : [10]

अ) उच्च संस्कृती म्हणजे काय हे सांगून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

ब) आधुनिक भारतीय रंगमंच याच्या विकासाचा आढावा घ्या.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) : [10]

अ) भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलनाचा दृक्श्राव्य माध्यमावर काय परिणाम झाले ते लिहा.

किंवा

ब) मेळावे अथवा जत्रा यांचे भारतीय लोकप्रिय संस्कृतीमध्ये असणारे महत्व अधोरेखित करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही एक) : [5]

अ) पोवाडा

किंवा

ब) लोकप्रिय संस्कृती आणि समाजमाध्यमे

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-94

[Total No. of Pages : 2

[6041]-454

S.Y. B.A.

HISTORY

**SEC-2B : Travel Agency & Tour Business
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24178)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Explain the organizational structure of Travel agency.

OR

- b) Describe the role of Indian Railways in the development of travel agency.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Explain the responsibilities of the travel agency.

OR

- b) Explain the detail the types of accommodation.

Q3) Write a short notes (any one) : **[5]**

- a) Tour operators

OR

- b) History of Travel agency.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-94

[6041]-454

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Travel Agency & Tour Business

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त एक) : [10]

अ) प्रवासी संस्थेची संघटनात्मक रचना स्पष्ट करा.

किंवा

ब) प्रवासी संस्था विकासातील भारतीय रेल्वेची भूमिका विषद करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त एक) : [10]

अ) ट्रॅव्हल एजंट (प्रवासी प्रवर्तक) च्या जबाबदाऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पर्यटन निवासाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतीही एक) : [5]

अ) सहल आयोजक/आयोजन कर्ता

किंवा

ब) प्रवासी संस्थेचा इतिहास

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-95

[Total No. of Pages : 4

[6041]-455

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2B : Introduction to Remote Sensing
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (Any five) :

[10]

- a) Write the full form of LANDSAT.
- b) Write the resolution of LISS-IV image.
- c) Define electromagnetic energy.
- d) Write any two points of longer wavelength.
- e) What is passive sensors?
- f) Name any two image processing softwares.
- g) What is shape?

Q2) Write short notes in about 100 words (Any two) :

[8]

- a) Thermal infrared region.
- b) Transmission of energy.
- c) Cross track scanning.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 150 words (Any one) :

[7]

- a) What is electromagnetic spectrum? Describe its various divisions, with the help of diagram.
- b) Describe the LANDSAT satellite system in detail.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

P-95

[6041]-455

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2B : Introduction to Remote Sensing

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- 4) नकाशा टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.
- 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [10]

- अ) लँडसॅट (LANDSAT) चे पूर्ण रूप लिहा.
- ब) एल.आय.एस.एस.-IV (LISS-IV) प्रतिमेचे वियोजन (resolution) लिहा.
- क) विद्युत चुंबकीय ऊर्जा व्याख्या लिहा.
- ड) दिर्घ तरंगलांबीचे कोणतेही दोन गुण लिहा.
- इ) निष्क्रिय संवेदक म्हणजे काय?
- फ) कोणत्याही दोन प्रतिमा प्रक्रिया संहिता लिहा.
- य) आकार म्हणजे काय?

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [8]

- अ) औष्णीक अवरक्त विभाग.
- ब) उर्जेचे संचरण.
- क) आरपार सुक्ष्म समीक्षण.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [7]
- अ) विद्युत चुंबकीय वर्णपट कशाला म्हणतात? त्याच्या विविध विभागांचे सविस्तर वर्णन आकृतिच्या साहाय्याने करा.
- ब) लँडसॅट (LANDSAT) उपग्रह प्रणालीचे सविस्तर वर्णन करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-96

[Total No. of Pages : 4

[6041]-456

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2B : Applied Course of Travel and Tourism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24207)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (any five) :

[10]

- a) What is mean by National tourism?
- b) Give any two advantages of air transport in tourism activity.
- c) Define term 'Hotel'.
- d) State any two landforms, that attracts to tourist.
- e) Give the name of any two hilly tourist (hill station) places in India.
- f) Write any two names of Historical Monuments in India.
- g) Write two advantages of local tourism.

Q2) Write a short notes in 100 words (any two) :

[8]

- a) Tour planning.
- b) Air transportation and tourism development.
- c) Introduction to your nearest local tourist places.

P.T.O.

Q3) Answer in 150 words each (any one) :

[7]

- a) Explain the types of tourism based on the number of tourist.
- b) Explain the pre-planning for International tour.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

P-96

[6041]-456

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2B : Applied Course of Travel and Tourism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24207)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
- 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
- 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

[10]

- अ) राष्ट्रीय पर्यटन म्हणजे काय?
- ब) पर्यटन व्यवसायात हवाई वाहतुकीचे कोणतेही दोन फायदे लिहा.
- क) व्याख्या लिहा - हॉटेल.
- ड) पर्यटकांना आकर्षित करणारी कोणतीही दोन भूरूपे लिहा.
- इ) भारतातील कोणत्याही दोन पर्वतीय पर्यटन स्थळांची नावे लिहा.
- फ) भारतातील कोणत्याही दोन ऐतिहासिक स्थळांची नावे लिहा.
- य) स्थानिक पर्यटनाचे दोन फायदे लिहा.

प्रश्न 2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[8]

- अ) सहल नियोजन.
- ब) हवाई वाहतुक व पर्यटन विकास.
- क) तुमच्या रोजारील स्थानिक पर्यटन स्थळाची ओळख.

प्रश्न 3) 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :

[7]

- अ) पर्यटकांच्या संख्येवरून पर्यटनाचे होणारे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय पर्यटनासाठीचे पूर्व-नियोजन स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P-97

[6041]-457

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

राग संगीत गायन

स्किल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक

(2022 Pattern) (Semester - IV) (24214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उर्वरित पाच प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
- 3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 गुण आहेत.

प्रश्न 1) विभास रागातील छोटा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

प्रश्न 2) हमीर रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

- अ) त्रिताल
- ब) चौपाल
- क) झुमरा

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) : [5]

- अ) ग्रह
- ब) अंश
- क) न्यास

P.T.O.

- ड) पूर्वागवादी राग
- इ) कणस्वर
- फ) कलावंत

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा. [5]

- अ) उ. अब्दुल करीम खां
- ब) पं. ओंकारनाथ ठाकूर
- क) अल्लादिया खां

प्रश्न 6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. [5]

- अ) ठुमरी
- ब) दादरा
- क) खयाल गायकी

P-97

[6041]-457

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

स्किल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक

या संचातील राग संगीत गायन, तबला, या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक
प्रश्नपत्रिका सोडवा

(2022 Pattern) (Semester - IV) (24214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
- 2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.
- 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रूपक तालामध्ये एक तुकडा व एक तिहाई भातखंडे लिपीनुसार लिहा. [5]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- अ) आडाचौताल
- ब) तीलवाडा
- क) धुमाळी

प्रश्न 3) व्याख्या लिहा : [5]

- अ) जाती
- ब) तिगुन
- क) चौगुन
- ड) बेदम तिहाई
- इ) दमदार तिहाई

प्रश्न 4) तबला वाद्याच्या निर्मिती संदर्भातील विविध मतप्रवाहांची माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 5) निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]

अ) तबला वादनाचे तंत्र

ब) लखनौ बाज

प्रश्न 6) जीवनचरित्र लिहा (कोणतेही एक) : [5]

अ) पं. सामता प्रसाद

ब) उस्ताद अल्लार खान

क) झाकीर हुसेन

□□□

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-98

[Total No. of Pages : 2

[6041]-458

S.Y.B.A

PSYCHOLOGY

SEC - 2B : BASIC COUNSELLING SKILLS

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24224)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answer of the following questions : (Any one) [10]

- a) What is counselling? Explain the uses of counselling.
- b) Describe the core conditions of helping relationships.

Q2) Write the answer of the following questions : (Any one) [10]

- a) Explain structuring skills and summarizing skills of counselling.
- b) Illustrate the multicultural helping goals and multicultural competencies.

Q3) Write Short Notes (Any One) : [5]

- a) Professional counselling
- b) Perceiving and interpreting.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P-98

[6041]-458

S.Y.B.A

PSYCHOLOGY

SEC - 2B : मूलभूत समुपदेशन कौशल्ये
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24224)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) समुपदेशन म्हणजे काय? समुपदेशनाचे उपयोग स्पष्ट करा.
ब) मदतयुक्त नाते – संबंधाच्या गाभीय/केंद्रीय परिस्थितीचे वर्णन करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) समुपदेशनाचे रचना कौशल्य आणि सारांश कौशल्य स्पष्ट करा.
ब) बहुसांस्कृतिक मदत – ध्येये आणि बहुसांस्कृतिक समुपदेशन सक्षमता सेदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणताही एक) : [5]

- अ) व्यावसायिक समुपदेशक
ब) संवेदीकरण आणि अन्वयर्थिकरण

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-99

[Total No. of Pages : 4

[6041]-459

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2B : Introduction to Cyber Security/Information Security

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24275)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement :

[5]

- a) Which of the following is a type of cyber security?
 - i) Cloud Security
 - ii) Network Security
 - iii) Application Security
 - iv) All of the above
- b) How many types of password is there?
 - i) Four
 - ii) Five
 - iii) Six
 - iv) Seven
- c) Which topology has the highest reliability?
 - i) Mesh topology
 - ii) Star topology
 - iii) Ring Topology
 - iv) Bus Topology
- d) What is the full form of internet?
 - i) InterContinental Network
 - ii) Internal Network
 - iii) Interconnected Network
 - iv) International Network
- e) Which of the following act violates cyber security?
 - i) Exploit
 - ii) Attack
 - iii) Threat
 - iv) Vulnerability

P.T.O.

Q2) Write the answer in 100 words (Any three) :

[12]

- a) State the types of Network.
- b) What is Topograpy?
- c) How to avoid being a victim of insecurity?
- d) What is vulnerability?
- e) What is Cyber Security?

Q3) Write the answers in 200 words (any one) :

[8]

- a) What is Password cracking? What are the Sources of Password cracking?
- b) What is Internet? State the uses of Internet.

□□□

Total No. of Questions : 3]

P-99

[6041]-459

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2B : Introduction to Cyber Security/Information Security

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24275)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून विधाने परत लिहा : [5]

- अ) खालीलपैकी कोणता प्रकार सायबर सुरक्षा आहे?
- i) क्लावूड सुरक्षा
 - ii) नेटवर्क सुरक्षा
 - iii) अनुप्रयोग सुरक्षा
 - iv) वरील सर्व
- ब) पासवर्डचे किती प्रकार आहेत?
- i) चार
 - ii) पाच
 - iii) सहा
 - iv) सात
- क) कोणत्या टोपोलॉजीमध्ये सर्वाधिक विश्वासार्हता आहे?
- i) मेश टोपोलॉजी
 - ii) स्टार टोपोलॉजी
 - iii) रिंग टोपोलॉजी
 - iv) बस टोपोलॉजी
- ड) इंटरनेटचे पूर्ण रूप काय आहे?
- i) इंटरकॉन्टिनेंटल नेटवर्क
 - ii) अंतर्गत नेटवर्क
 - iii) इंटरकनेक्टेड नेटवर्क
 - iv) आंतरराष्ट्रीय नेटवर्क
- इ) खालीलपैकी कोणता कायदा सायबर सुरक्षेचे उल्लंघन करतो?
- i) शोषण
 - ii) हल्ला
 - iii) धमकी
 - iv) अगतिकता

प्रश्न 2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही तीन) :

[12]

- अ) नेटवर्कचे प्रकार सांगा.
- ब) टोपोलॉजी म्हणजे काय?
- क) असुरक्षिततेचे बळी होण्याचे कसे टाळावे?
- ड) भेदयता म्हणजे काय?
- इ) सायबर सुरक्षा म्हणजे काय?

प्रश्न 3) 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) :

[8]

- अ) पासवर्ड क्रॅकिंग म्हणजे काय? पासवर्ड क्रॅकिंगची साधने कोणती?
- ब) इंटरनेट म्हणजे काय? इंटरनेट चे फायदे सांगा.

□□□

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-100

[Total No. of Pages : 1

[6041]-460

S.Y. B.A.

ENGLISH

**SEC-2B : A Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ONE of the following : **[10]**

- a) Your friends Premkumar has first returned from Hyderabad. You want to know which places he visited there. Ask him questions and write a dialogue on it.
- b) Shubhangi wants to use laptop of her friend Manasi. She permits her to use laptop. Write a dialogue on the given situation.

Q2) Attempt any ONE of the following : **[10]**

- a) You have to deliver a speech on "Communication Skills". How will you prepare for your speech.
- b) Mr. Jadhav has been living in crystal. Howing society for five years. There is no regular water supply. He went to the chairman of the society and complained to him about it. Write a dialogue on the given situation.

Q3) Attempt any ONE of the following : **[5]**

- a) You could not attend the classes for last ten days. Write a dialogue expressing your apology to class teacher.
- b) What are the important steps to improve English vocabulary?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-101

[Total No. of Pages : 4

[6041]-461

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC 1 B : FMG - 4 : Optimization Techniques
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) State the term 'sudden failure'. Write all three types of sudden failure.
- b) Let $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2, x_3) = x_1^2 x_2^2 + 3x_3$, compute $\nabla f_{(1,1,0)}$.
- c) State the term 'Critical activity' in critical path method.
- d) Write any two principal assumptions for n jobs and m machines sequencing problem.
- e) State the term 'Pessimism criterion' for the decision under uncertainty.
- f) State the methods to solve the zero sum games without saddle point.
- g) The payoff matrix for player A is given as below. Find the saddle point, if it exists.

Player A	Player B		
	B ₁	B ₂	B ₃
A ₁	8	6	2
A ₂	8	9	4

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Let $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2) = 3x_1^3 + 2x_2^3 + 200$. Evaluate the Hessian matrix of given function f at $(1, 0)$.
- b) Use dominance principal to reduce following Player A pay-off matrix to order 2×2 .

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	2	-2	4	1
A ₂	6	1	12	3
A ₃	-3	2	0	6

- c) An investor wants to invest rupees 10000 in one of the three options A, B or C. The returns on his investment depends on the economical conditions of inflation, recession or no change. The possible returns under each economical condition are given as follow :

Use pessimistic criterion to find the best option for investor.

Strategy	Economical conditions		
	Inflation	Recession	No Change
Option A	2000	1200	1500
Option B	3000	800	1000
Option C	2500	1000	1800

- d) A company purchased the new machine at rupees 17000. The economic life of machine is expected to be 5 years. The salvage value of the machine at the end of its economical life will be rupees 4000. If the market interest rate is 4%, find the present worth of the salvage value of machine.
- e) Whether it is possible to reduce given 3 machines problem to 2 machines? Justify. If yes, reduce given problem to 2 machine problem.

Job	1	2	3	4	5	6
Machine A :	2	4	6	2	10	13
Machine B :	4	4	5	7	3	1
Machine C :	11	10	9	14	8	7

- d) Draw the network diagram for the activities relations and duration's given below :

Activity	1 - 2	1 - 3	1 - 4	2 - 5	2 - 6	3 - 6	4 - 7	5 - 7	6 - 7
Duration in days	5	18	26	16	15	6	7	7	3

Q3) Attempt any four of the following :**[20]**

- a) Write any three differences between CPM and PERT.
- b) Let $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 5x_2^2 + 7x_1x_2$. Determine the local maximum or local minimum value of the function f .
- c) The processing times in hours for 5 jobs on 2 machines is given as below. Each job must be processed on machines A and B in the order AB. Determine the optimal sequence of jobs to minimize the total elapsed time.

Job :	1	2	3	4	5
Machine A	5	1	9	3	10
Machine B	2	6	7	8	4

- d) Let $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ be a function defined as $f(x_1, x_2) = x_1 + 2x_2 + x_1x_2 - x_1^2 - x_2^2$. Determine the local maximum or local minimum value of the function f .
- e) The cost price of a machine is rupees 5000. The running cost and the resale price in rupees per year of a machine is given in following table. Determine the best time to replace machine.

Year	1	2	3	4	5	6	7	8
Running cost	1500	1600	1800	2100	2500	2900	3400	4000
Resale price	3500	2500	1700	1200	800	500	500	500

- f) Draw the network diagram for the activities relations given below :

Activity	A	B	C	D	E	F	G
Predecessors	-	-	-	A	C	A	D,B,E

Q4) Attempt any two of the following :**[20]**

- a) Use graphical method to solve the following game. Also, find optimal strategies of each player and the value of game.

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	8	-2	9	-3
A ₂	6	5	6	8

- b) The activities of a project and their time duration's are given in following table. Draw a project network, find the critical path and the expected time of the completion of project.

Activity	1 - 2	1 - 3	2 - 3	2 - 4	3 - 5	3 - 6	4 - 5	4 - 6	5 - 6
Duration in weeks	5	6	3	8	2	11	0	1	12

- c) Use dominance principle to find the optimal strategies for player A and player B for the following game. Also, find the value of game.

Player A	Player B			
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
A ₁	19	6	7	5
A ₂	7	3	14	6
A ₃	12	8	18	4
A ₄	8	7	13	-1

- d) The processing times in hours for 5 jobs on 3 machines is given as below. Each job must be processed on machines A, B and C in the order ABC. Determine the optimal sequence of jobs to minimize the elapsed time. Also, find idle time for each machine.

Job :	1	2	3	4	5	6
Machine A	8	3	7	2	5	1
Machine B	3	4	5	2	1	6
Machine C	8	7	6	9	10	9

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P-102

[Total No. of Pages : 2

[6041]-462

S.Y. B.A. (Semester - IV)

SOCIOLOGY

SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols
(2019 Pattern) (CBCS) (24375)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (Any One) : **[10]**

- a) Discuss the Socio-historical context of social research.
- b) State the importance of report writing in social research.

Q2) Write short notes on (Any Three) : **[15]**

- a) Interview Technique
- b) Variable
- c) Survey
- d) Hypothesis
- e) Data Analysis

Total No. of Questions : 2]

P-102

[6041]-462

S.Y. B.A. (Semester - IV)

SOCIOLOGY

SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols

(2019 Pattern) (CBCS) (24375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

अ) सामाजिक संशोधनाच्या सामाजिक व ऐतिहासिक संदर्भाची चर्चा करा.

ब) सामाजिक संशोधनात अहवाल लेखनाचे महत्व सांगा.

प्रश्न 2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

अ) मुलाखत तंत्र

ब) चल

क) सर्वेक्षण

ड) गृहितकृत्य

इ) तथ्य विश्लेषण

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P-103

[Total No. of Pages : 2

[6041]-463

S.Y. B.A. (Semester - IV)

**SEC2B - A COURSE ON PHILOSOPHY AND PRACTICE
OF YOGA**

**Additional Credit Course
(2019 Pattern) (CBCS) (24425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note on any three of the following in 50 words each. [15]

- a) Patanjala Yoga
- b) Pranayama
- c) Ashtanga Yoga
- d) The concept of Yoga
- e) Samadhi

Q2) Answer the following question in 200 words (Any One) : [10]

- a) What is mean by 'Samadhi', explain its types.
- b) Make the comparison between 'Hathayoga' and 'Rajayoga'.

Total No. of Questions : 2]

P-103

[6041]-463

S.Y. B.A. (Semester - IV)

SEC2B - A COURSE ON PHILOSOPHY AND PRACTICE
OF YOGA

Additional Credit Course

(2019 Pattern) (CBCS) (24425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टीपा 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) पतंजलयोग
- ब) प्राणायाम
- क) अष्टांगयोग
- ड) योग संकल्पना
- इ) समाधी

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) समाधी म्हणजे काय ते सांगून तिचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) 'हठयोग' आणि 'राजयोग' यांची तुलना करा.

P 104

[6041]-465

S.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1D : आधुनिक हिंदी व्यंग्य साहित्य तथा व्यावहारिक हिंदी (G-2)

पाठ्यपुस्तक : हिंदी साहित्य और भाषा

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[16]

- अ) 'तीनों बंदर बापू के' कविता के माध्यम से कवि ने वर्तमान राजनीति पर कैसे प्रहार किया है?
- ब) 'बात-बतंगड' कविता का उद्देश स्पष्ट कीजिए।
- क) 'विद्वान लोग' कविता में विद्वान लोगों का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
- ड) अशोक चक्रधर ने 'कितनी रोटी' कविता में सामाजिक स्थिति पर कैसा व्यंग्य किया है?

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[16]

- अ) 'प्रेम की बिरादरी' कहानी का सारांश लिखिए।
- ब) 'अफसर' कहानी में अफसर की मनोवृत्ति पर प्रकाश डालिए।
- क) 'सावधान, हम ईमानदार हैं' इस कहानी के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए।
- ड) 'मुख्यमंत्री का डंडा' इस कहानी का महत्त्व विशद कीजिए।

प्र.3) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए।

[7]

- i) "विद्वान लोगों की हँसी या छींक भी
विद्वान होती है
और उसका कारण जानना
जो विद्वान नहीं हैं
उनके बाहर की बात है।"

P.T.O.

- ii) “नोट के लिए वोट
 वोट के लिए वोटर
 वोटर के लिए मोटर
 मोटर के लिए दौरा
 दौरे के लिए भत्ता
 भत्ते के लिए भाषण।”

ब) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “यानी कि आपके कहने के अनुसार पिछले दरवाजे से पैसे लेना बेईमानी का काम है? और जो लोग इस तरह पैसा लेते हैं वे बेईमान हैं?”
- ii) “बाहर निकलो तो बता दिया करो। ये लो सौ का नोट और झोला। आते समय आलू और पाव लेते आना। आज बच्चों का पाव भाजी खाने का मन है। और जल्दी लौटना।”

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) यू.पी.एस.सी. परीक्षा में उत्तीर्ण श्री. राज कुमार राठोड-जी से हुए साक्षात्कार का आकर्षक नमूना तैयार कीजिए।
- ब) मोबाईल के महत्वपूर्ण एप्स की जानकारी दीजिए।
- क) आत्मविश्वास सफलता की कुंजी है, इस विषय पर पल्लवन लिखिए।

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय दस प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- i) ‘तीनो बंदर बापू के’ कविता में कवि ने किसपर व्यंग्य किया है?
अ) राजनीतिपर	ब) समाजपर
क) धर्मपर	ड) जातिपर
- ii) बात-बतंगड कविता में बात के बिना क्या सुना है?
अ) जग	ब) महफिल
क) वाणी	ड) आनंद
- iii) विद्वान लोग कविता में कौन-से लोग कम बोलते हैं?
अ) अविद्वान	ब) बेकार
क) विद्वान	ड) होनहार

- iv) एक रोटी का सवाल कौन – सी कविता में आया है?

अ) देश के लिए नेता	ब) कितनी रोटी
क) विद्वान लोग	ड) बात – बतंगड

v) ‘अफसर’ कहानी के कहानी कार कौन हैं?

अ) शरद जोशी	ब) लतिफ घोंघी
क) सुभास काबरा	ड) हरिशंकर परसाई

vi) ‘सावधान, हम ईमानदार’ है इस कहानी में डॉक्टर से कितने रुपये का कमीशन लिया है?

अ) पाँच	ब) दस
क) बीस	ड) तीस

vii) ‘मुख्यमंत्री का डंडा’ कहानी में गांधी जयंती निमित्त किसका भाषण होने वाला था?

अ) महाप्रसाद	ब) ज्वालाप्रसाद
क) रामप्रसाद	ड) ईश्वर प्रसाद

viii) साक्षात्कार शब्द किस भाषा का रूप है?

अ) लैटिन	ब) फ्रेंच
क) अरबी	ड) लैटिन और फ्रेंच

ix) मोबाईल एप क्या है?

अ) हार्डवेयर	ब) सॉफ्टवेयर
क) कम्प्यूटर	ड) लॅपटॉप

x) पल्लवन की विशेषताएँ कौन-सी है?

अ) मनन	ब) चयन
क) मौलिकता	ड) सु संयोजन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P105

[6041]-466

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-2D : जनसंचार माध्यम और हिंदी (G-2)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) जनसंचार माध्यमों के प्रकारों के चर्चा कीजिए।
- ब) श्रव्य माध्यमों की भाषा विशेषताएँ लिखिए।
- क) वर्तमान समय में जनसंचार माध्यमों की आवश्यकताएँ बताइये।
- ड) आधुनिक संचार माध्यम कौन-कौन से है?
- इ) समाचार पत्रों की भाषा विशेषताएँ लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) नाटक लेखन के तत्वों की चर्चा कीजिए।
- ब) सृजनात्मक लेखन की संकल्पना को स्पष्ट कीजिए।
- क) अच्छे कहानी लेखक में कौन-से गुण होते हैं?
- ड) कहानी लेखन और नाटक लेखन में अंतर बताइये।
- इ) लेखा आलेख की विशेषताएँ लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) टेलिविजन में प्रसारित विज्ञापनों की भाषा विशेषताएँ लिखिए।
- ब) समाचार लेखन के विभिन्न चरणों की चर्चा कीजिए।
- क) डॉक्यू ड्रामा और डॉक्यू मेंट्री में क्या अंतर है?
- ड) फीचर लेखन का उद्देश्य बताइये।
- इ) रेडियो वार्ता और टेलिविजन समाचार लेखन में अंतर स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P106

[Total No. of Pages : 3

[6041]-467

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत) (General - II)

SEC - 1B : GADYA VIBHAG AND PADYA VIBHAG

गद्य विभाग आणि पद्य विभाग

Sanskritārnavaḥ

संस्कृतार्णव

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24113)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) A) Translate into English or Marathi (any one) :

[5]

इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (कोणत्याही एकाचा)

- i) ततस्तानरङ्गोडकथयत्-को नामाऽपरः शिववीरात्। स एव राजनीतौ निष्णातः। स एव सैन्धवाऽडरोह विद्या सिन्धुः। स एव चन्द्रहासचालने चतुरः, स एव मल्लविद्यामर्मज्ञाः, स एव बाणविद्यावारिधिः, स एव पण्डितमण्डलमण्डनः स एव धैर्यधारि धैरियः, स एव वीरवर वरः, स एव पुरुष-पौरुष परीक्षक, स एव दीनदुःखदाव दहनः स एव स्वधर्मरक्षणसक्षमः। स एव विलक्षणविचक्षणः।
- ii) नरहरेः शिवभक्तिः एकान्तिका आसीत्। विष्णुः, रामचंद्रः श्रीकृष्णः, विठ्ठलः, दत्तात्रेयः हनुमान् इत्यादीनां देवानां नामोच्चारण मपि तस्य वर्ज्यम् आसीत्। शिवेतरदेवानां देवालयं स कदापि न प्रविशति। तेसां देवानां दर्शनमपि तस्य त्यागमेव आसीत्।

B) Translate into English or Marathi.

[5]

इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (कोणत्याही एकाचा)

- i) गुणवद् गुणवद् वा कुर्वता कार्यजातं परिणतिस्वधार्या चलतः पण्डितेन।
अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः॥
- ii) नैवाकृतिः फलति नैव कुलं न शीलं विद्यापि नैव न च यत्नकृतापि सेवा।
भाग्यानि पूर्वतपसा किल सञ्चितानि फाले फलन्ति पुरुषस्य यथैव वृक्षाः।

P.T.O.

C) परिच्छेदं पठित्वा उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) [5]

i) कश्चन ग्रामः आसीत्। तत्र सुवर्णकारः निवसतिस्म। तस्य नाम नरहरिः। नरहरिः सदाचारसम्पन्नः। स आत्मना व्यवसाये निपुणः अपि आसीत्। नरहरिः शिवस्य परमभक्तः। प्रतिदिनं प्रातः उत्थाय, स्नानादिकं समाप्य शिवपूजां पुरश्चरणं च दीर्घकालं यावत् करोतिस्म।

- 1) ग्रामे कः निवसति स्म?
- 2) सुवर्णकारस्य नाम किम् आसीत्?
- 3) सुवर्णकारः कीदृशः?
- 4) सुवर्णकारः व्यवसाये कथम् आसीत्?
- 5) सुवर्णकारः कस्य परमभक्तः?
- 6) सुवर्णकारः पूजया सह किं करोति स्य?

Q2) A) Reference to context (any one) [5]

ससंदर्भं स्पष्टीकरणं करा. (कोणत्याही एकाच)

- i) तत् किं शिव एवंगुणगणविशिष्टोऽस्ति?
- ii) अथेसु देवेषु मम श्रद्धाभावः नास्ति।

B) Reference to context (any one) [5]

ससंदर्भं स्पष्टीकरणं करा. (कोणत्याही एकाच)

- i) तस्मै ममः कर्मणे।
- ii) हतविधिपरिपाकः केन वा लङ्घनीयः।

C) उचितं युमं विचिनुत एकेषामपि पञ्चानाम्। [5]

i) भगवद्गीता	a) अवताराः
ii) दशा	b) नीतिसम्बन्धि
iii) तृतीय	c) एकः
iv) शतकम्	d) श्रद्धात्रयविभागः
v) विविधैः रूपैः दृश्येऽहं	e) नेत्रम्

Q3) A) Write the summary of the lesson 'रत्नपरीक्षा'. [12]

'रत्नपरीक्षा' पाठाचा सारांश लिहा.

OR/किंवा

Write the discription of शिव in the lesson शिवराज गुणवर्णनम्।

'शिवराज गुणवर्णनम्' पाठातील शिवाचे वर्णन लिहा.

B) Write short notes (any one) [8]

टीपा लिहा. (कोणत्याही एकावर)

i) छान्दोन्योपनिषद्

ii) तृतीयं नेत्रम्

Q4) A) Write the information about स्तोत्रवाङ्मय with example. [12]

स्तोत्रवाङ्मयाची माहिती सोदाहरण लिहा.

OR/किंवा

Write the summary of श्रद्धात्रयविभागयोग

श्रद्धात्रयविभागयोगाचा सारांश लिहा.

B) Write short notes (any one) [8]

टिपा लिहा. (कोणत्याही एकावर)

i) भगवद्गीता

ii) सुभाषितम्

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P107

[Total No. of Pages : 2

[6041]-468

S.Y.B.A.

ARABIC

CC-1D : Grammar and Translation
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Define and illustrate any three of the following. [30]

(١) أَذَوَاتُ أَلَا سِتْقَهَامِ-

(٢) الظَّرْفُ وَالْمَكَانِ-

(٣) جَمْعُ مُكْسَّرٍ وَمُوْنَتْ سَالِمٍ وَمَذْكَرٍ سَالِمٍ-

(٤) أَلَا سِيمُ الْمَوْصُوفِ-

Q2) Translate the following Passage into English Only: [20]

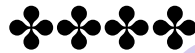
اِذْهَبْ إِلَى غُرْفَتِكَ وَأَقْرَأْ كِتَابَكَ. هَلْ تَقْرَأُ وَتَكْتُبُ الْعَرَبِيَّةَ فِي فَصْلِكَ؟ لَا يَسْكُنُ مَا جَدُّ فِي هَذَا الْبَيْتِ. يَا مَا جَدُّ اجْلِسْ عَلَى مَكْتَبِكَ وَأَقْرَأْ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ أَفْتَحْ كُرَاسَتَكَ وَأَكْتُبْ مَقَالَةً قَصِيرَةً. يَا فَاطِمَةُ اِذْهَبِي إِلَى الْمَدْرَسَةِ فِي الصَّبَاحِ وَالْحَبِي فِي الْحَدِيقَةِ فِي الْمَسَاءِ. أَكْتُبْ اسْمُكَ عَلَى الْكُرَاسَةِ الْجَدِيدَةِ. تَجْلِسُ عَائِشَةُ عَلَى الْكُرْسِيِّ وَتَقْرَأُ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ. سَوْفَ يَفْتَحُ الْفَرَّاشُ بَابَ الْمَكْتَبِ فِي الصَّبَاحِ.

P.T.O.

Q3) Translate the following passage Only in Arabic :

[20]

The students go to different Libraries in the evening. I read many English magazines last month. These Nurses are working in those hospitals. The schools and colleges are closed during holidays. These American engineers are very hardworking. The President called the Iranian diplomats for an important meeting.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P108

[Total No. of Pages :2

[6041]-469

S.Y.B.A.

PERSIAN

CC-2D : Prose and Modern Prose Terms (Persian Gen. II)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24142)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Write the salient features of any one of the following books. [14]

- (۱) کلیله و دمنه
- (۲) گلستان سعدی
- (۳) بهارستان جامی

Q2) Write the definition of any three of the following terms. [12]

- (۱) داستان کوتاه
- (۲) رمان
- (۳) داستان بلند
- (۴) نمایشنامه
- (۵) سفرنامه

Q3) Write the summary of any one of the following stories. [10]

- (۱) درد چشم
- (۲) سه ماهی عازم و عاجز
- (۳) روباه و گرگ
- (۴) بادشاه چین

Q4) Write a detailed note on life and literary contribution of any one of the following writers. [14]

- (۱) سعدی شیرازی
- (۲) نصرالله منشی
- (۳) حسین واعظ کاشفی

P.T.O.

Q5) a) Translate or explain any two of the following passages. [14]

(۱) زاهدی مهمان پادشاهی بود چون به طعام بنشستند، کمتر ازان خورد که ارادت او بود و چون به

نماز برخاستند بیش ازان کرد که عادت او بود، تا ظن صلاحیت در حق او زیادت کند.

(۲) یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد خشمناک که فلان سر هنگ زاده مرادش نام

مادر زاد. هارون ارکان دولت را گفت: سزای چنین کسی چه باشد؟ یکی اشارات به کشتن کرد

و دیگری به زبان بریدن. هارون گفت: ای پسر کرم آنست که عفو کنی.

(۳) پنج چیز است که به هر کس که دادند، زمام زندگانی خوش در دستش نهادند. اول

صحت بدن، دوم ایمنی، سیم سعت رزق، چهارم رفیق شفیق، پنجم فراغت، و هر

کس را که ازین چیزها محروم کردند در زندگانی خوش بر روی وی بر آور دند.

(۴) باید که بسیار نگوید و سخن دیگری به سخن خود قطع نکند، و هر که حکایتی یارو

ایتی کند و او بر آن واقف باشد و قوف خود را بر آن اظهار نکند تا آنکس آن سخن

را با تمام رساند. و چیزی را که از غیر او پرسند جواب نگوید.

b) Translate the following unseen passage in to your own language. [6]

Education has numerous benefits and governments all around the globe are making sure that everyone can get an education. A lot of literature is printed each year globally which updates people about the statistics of education. There are research articles, reports, magazines and newspaper articles. One can find all sorts of data related to education through these articles. This has made research and policy making very easy- Articles are also published by NGOs which are working in the field of education to make their work more transparent and known to others.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P109

[6041]-470

S.Y.B.A.

ECONOMICS - G2

CC-1D : Financial System- II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each. (Any 8) **[16]**

- a) What is the monetary policy?
- b) What is the Bank Rate?
- c) Where is the head of RBI located?
- d) IRDA when was it approved?
- e) When did SEBI get statutory status?
- f) State two objectives of the International Monetary Fund.
- g) When was the Asian Development Bank established?
- h) What are the two objectives of BRICS?
- i) What is the World Bank headquartered?
- j) When did the Government of India enact the Bankruptcy Act?

P.T.O.

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each. (Any Four) [16]

- a) Explain the management of Reserve Bank of India?
- b) Explain the concept of 'Cash Reserve Fund'?
- c) Explain the type of loans provided by the International Monetary Fund?
- d) Explain the role of World Bank.
- e) Explain the importance of Bankruptcy regulator.
- f) Explain the recent reforms in the financial sector?

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words each. (Any Three)[18]

- a) Explain the limitations on monetary policy instruments.
- b) Explain the numerical tools of monetary policy.
- c) Explain the recent reforms in the financial sector.
- d) Explain the structure of ASEAN Development Bank.
- e) Explain the role of IRDA.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any Two)[20]

- a) Explain the traditional functions of the RBI.
- b) Explain the role of security Exchange Board of India.
- c) Explain the various risk Factors in banking business.

Total No. of Questions : 4]

P109

[6041]-470

S.Y.B.A.

ECONOMICS - G2

CC-1D : Financial System- II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय?
- ब) बँकदर म्हणजे काय?
- क) भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे मुख्य कार्यालय कोठे आहे?
- ड) आय. आर. डी. ए. ला केव्हा मान्यता मिळाली?
- इ) सेबीला वैधानिक दर्जा केव्हा मिळाला?
- फ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- य) आशियन विकास बँकेची स्थापना केव्हा झाली?
- र) ब्रिक्स या संघटनेची दोन उद्दिष्टे सांगा?
- ल) जागतिक बँकेचे मुख्य कार्यालय कोठे आहे?
- व) भारत सरकारने दिवाळखोरी कायदा केव्हा लागू केला?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाचे व्यवस्थापन स्पष्ट करा?
- ब) 'रोख राखीव निधी' ही संकल्पना स्पष्ट करा?
- क) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीद्वारे देण्यात येणाऱ्या कर्जाचे प्रकार स्पष्ट करा?
- ड) जागतिक बँकेची भूमिका स्पष्ट करा?
- इ) दिवाळखोरी नियामकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) वित्तीय क्षेत्रातील अलीकडील सुधारणा स्पष्ट करा?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) चलनविषयक धोरणाच्या साधनांवरील मर्यादा स्पष्ट करा?
- ब) चलनविषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा?
- क) वित्तीय क्षेत्रातील अलीकडील सुधारणा स्पष्ट करा?
- ड) आशियन विकास बँकेची रचना स्पष्ट करा.
- इ) विमा नियमन आणि विकास प्राधिकरणाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची परंपरागत कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय प्रतिभुती व विनिमय मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा?
- क) बँकिंग व्यवसायातील जोखीम निश्चित केले जाणारे विविध घटक स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-110

[Total No. of Pages : 4

[6041]-471

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1D : An Introduction to Political Science

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words) :

[16]

- a) Meaning of Liberty.
- b) Definition of Justice.
- c) Meaning of Right.
- d) Meaning of Ideology.
- e) Definition of Nationalism.
- f) Meaning of socialism.
- g) Definition of fascism.
- h) When was united Nations established?
- i) When was European union established?
- j) When SAARC organization was established?

Q2) Attempt any four short Notes (in 50 words) :

[16]

- a) Social Liberty
- b) Positive Liberty
- c) Rule of Law
- d) Concept of socialism
- e) European union
- f) Objectives of SAARC

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words) :

[18]

- a) Write the nature of Liberty.
- b) Write the nature of Right.
- c) Write the types of Nationalism.
- d) Write the types of multinational companies.

Q4) Attempt any two questions (in 200 words) :

[20]

- a) Write the features of Equality.
- b) Write the features of fascism.
- c) Write the features of multinational companies.

□□□

Total No. of Questions : 4]

P-110

[6041]-471

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1D : An Introduction to Political Science

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दांत) :

[16]

- अ) स्वातंत्र्याचा अर्थ
- ब) न्यायाची व्याख्या
- क) हक्कांचा अर्थ
- ड) विचार प्रणालीचा अर्थ
- इ) राष्ट्रवादाची व्याख्या
- फ) समाजवादाचा अर्थ
- य) फैसिझमची व्याख्या
- र) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची स्थापना केंव्हा झाली?
- ल) युरोपीयन युनियनची स्थापना केंव्हा झाली?
- व) सार्क संघटनेची स्थापना केंव्हा झाली?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा (50 शब्दांत)

[16]

- अ) सामाजिक स्वातंत्र्य
- ब) सकारात्मक स्वातंत्र्य
- क) कायद्याचे राज्य

- ड) समाजवादाची संकल्पना
- इ) युरोपीयन युनियन
- फ) सार्कची उद्दिष्टे

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दांत) : [18]

- अ) स्वातंत्र्याचे स्वरूप लिहा.
- ब) हक्कांचे स्वरूप लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचे प्रकार लिहा.
- ड) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे प्रकार लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (200 शब्दांत) : [20]

- अ) समतेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) फैसिझमची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-111

[Total No. of Pages : 4

[6041]-472

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**G2 - CC - 2D : An Introduction to Political Ideologies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) What is meant by Marxism?
- b) Name two books of Karl Marx.
- c) What is meant by Equality, according Dr. Ambedkar?
- d) Name the well-known book of Phule.
- e) Who started the news paper Mook Nayak?
- f) What was the Ideology of Ambedkar?
- g) What are the principles of Gandhism?
- h) What is meant by Satyagrah?
- i) What are the techniques of Satyagrah?
- j) What is meant by Feminism?

Q2) Attempt any Four questions (50 words) :

[16]

- a) Explain the concept of Marxian State.
- b) Explain Dr. Ambedkar views on Equality.
- c) What is meant by Non-violence?
- d) Gram Swaraj.
- e) What is meant by patriarchy?
- f) Explain the relationship between caste and patriarchy.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain the concept of Historical Materialism.
- b) State Mahatma Phule's views on caste.
- c) Explain Dr. Ambedkar views on Religion.
- d) Explain the types of Non-violence.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Explain Dr. Ambedkar views on Social Democracy.
- b) What is meant by Satyagrah? Explain its techniques according to Mahatma Gandhi.
- c) Explain the meaning and nature of Feminism.

P-111

[6041]-472

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2 - CC - 2D : An Introduction to Political Ideologies

(विचार प्रणालीची ओळख)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) कोणतेही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात) [16]
- अ) मार्क्सवाद म्हणजे काय?
- ब) कार्ल मार्क्सच्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- क) डॉ. आंबेडकरांच्या मते समता म्हणजे काय?
- ड) महात्मा फुलेंच्या प्रसिद्ध अशा कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- इ) 'मुकनायक' या वृत्तपत्राची सुरवात कोणी केली?
- फ) डॉ. आंबेडकरांची विचारप्रणाली काय होती?
- य) गांधीवादाची तत्वे काय होती?
- र) सत्याग्रह म्हणजे काय?
- ल) सत्याग्रहाचे मार्ग कोणते?
- व) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दात) [16]
- अ) मार्क्सवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) समते विषयी डॉ. आंबेडकरांचा दृष्टीकोन लिहा.
- क) अहिंसा म्हणजे काय?
- ड) ग्रामस्वराज्य म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
- इ) पितृसत्ताक म्हणजे काय?
- फ) जात व पितृसत्ताक यातील संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) ऐतिहासिक भौतिकवाद म्हणजे काय?
- ब) जाती विषयी महात्मा फुलेंचे विचार स्पष्ट करा.
- क) धर्माविषयी डॉ. आंबेडकरांचे विचार स्पष्ट करा.
- ड) अहिंसेचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) सामाजिक लोकशाहीविषयी डॉ. आंबेडकरांचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) सत्याग्रह म्हणजे काय? महात्मा गांधीच्या मते सत्याग्रहाची विविध तंत्रे स्पष्ट करा?
- क) स्त्रीवादाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-112

[Total No. of Pages : 2

[6041]-473

S.Y.B.A (History)

CC - 2D - G 2 : HISTORY OF THE MARATHAS (1707 - 1818)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words : (Any one) [15]

- a) Review the Achievement of the Peshwa Bajirao first.
OR
- b) Critically examine Peshwa and Rajput relations.

Q2) Answer the following question in 300 words : (Any one) [15]

- a) Review the achievement of the Madhavrao Peshwa I.
OR
- b) Describe in detail the life of women during the Peshwa period.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two) [20]

- a) Explain the importance of Balaji Vishwanath's invasion of Delhi.
- b) Explain the competence of Peshwa Nanasahab.
- c) Briefly explain the background of the making of 'Barbhai'.
- d) Explain the revenue system of Peshwa period.

Q4) Short notes (any four) : [20]

- a) Sardeshmukhi
- b) Raghunathrao Peshwa
- c) Sawai Madhavrao
- d) Battle of Udgir
- e) Treaty of sergaon
- f) Maritime trade during the Peshwa period.

P.T.O.

P-112

[6041]-473

S.Y.B.A (History)

CC - 2D - G 2 : मराठ्यांचा इतिहास (1707 - 1818)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक)
अ) पेशवा पहिल्या बाजीरावांच्या कामगिरीचा आढावा द्या.
किंवा
ब) पेशवे व राजपूत संबधाचे टीकात्मक परीक्षण करा.	[15]
प्रश्न 2)	खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक)
अ) पहिल्या माधवराव पेशव्यांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) पेशवेकालीन स्त्री जीवनाचे सविस्तर वर्णन करा.	[15]
प्रश्न 3)	खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन)
अ) बालाजी विश्वनाथांचे दिल्ली स्वारीचे महत्त्व थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) पेशवा नानासाहेब यांची योग्यता स्पष्ट करा.
क) 'बारभाई' निर्मितीची पार्श्वभूमी थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) पेशवेकालीन महसूल व्यवस्था स्पष्ट करा.	[20]
प्रश्न 4)	टिपा लिहा (कोणत्याही चार)
अ) सरदेशमुखी
ब) पेशवा रघुनाथराव
क) सवाई माधवराव
ड) उदगिरची लढाई
इ) सेवगावचा तह
फ) पेशवेकालीन सागरी व्यापार	[20]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-113

[Total No. of Pages : 2

[6041]-474

S.Y.B.A (Anthropology)

CC - 1D G-2 : TRIBAL DEVELOPMENT
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following : [15]

- a) Contribution of co-operative societies in tribal development.
- b) Isolation
- c) Assimilation
- d) Integrated tribal development
- e) Programmes for particularly tribal group (PVTG'S)

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) Explain the concept of Assimilation.
- b) Write about the tribal sheduled area in brief.
- c) Elaborate the concept of tribal development.
- d) Write the contribution of tribals in freedom movement.
- e) Explain the integration approach.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each : [20]

- a) Elaborate teh causes of tribal movement.
- b) Describe the constitutional provisions for tribal communities.
- c) Discuss about nomadic tribes.
- d) Explain the contribution of tribal development association in tribal development.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words each : [20]

- a) Write the tribal development programme indetails.
- b) Discuss on pre-Independence period tribal movement in details.

P.T.O.

P-113

[6041]-474

S.Y.B.A (Anthropology)

CC - 1D G-2 : TRIBAL DEVELOPMENT

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
अ) आदिवासी विकासात सहकारी पतसंस्थांचे योगदान
ब) अलगता
क) सामिलिकरण
ड) एकात्मिक आदिवासी विकास
इ) विशेषतः वंचित आदिवासी समूहासाठी असलेल्या योजना
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
अ) सम संस्कृतीकरण संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) आदिवासींचे अनुसूचित क्षेत्र या विषयी थोडक्यात लिहा.
क) आदिवासी विकास संकल्पना विशद करा.
ड) स्वातंत्र्य चळवळीतील आदिवासींचे योगदान लिहा.
इ) एकात्मिकरण दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) आदिवासी चळवळीची कारणे विशद करा.
ब) आदिवासी समुदायासाठी असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदीचे वर्णन करा.
क) भटक्या विमुक्त जमाती विषयी सविस्तर चर्चा करा.
ड) आदिवासी विकासात आदिवासी विकास मंडळाचे योगदान स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [20]
अ) आदिवासी विकास कार्यक्रम सविस्तर लिहा.
ब) स्वातंत्र्य पूर्व काळातील आदिवासींच्या चळवळीवर सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P114

[6041]-475

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC-1D - Gg - 201 (B) : Environmental Geography -II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24204)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write the answers of the following questions about 20 words each (any eight)
[16]

- a) write any two effects of ozone depletion.
- b) State any two objectives of water prevention and control of pollution act.
- c) State any two constructive effects of flood.
- d) What is decentralized planning process ?
- e) State any four symptoms of swine flu.
- f) Write the definition of earthquake.
- g) What is formal education ?
- h) Write the definition of acid rain.
- i) Write disadvantages of chemical fertilizers.
- j) When the environment protection act fomed.

P.T.O.

Q2) Write a short notes in about 50 words each. (any three)

[18]

- a) Importance of ozone layer.
- b) causes of acid rain.
- c) Disaster management of flood.
- d) Obectives of environmental management.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words. (any two) **[16]**

- a) Explain the importance of kyoto protocal.
- b) Definition of earthquake and explain the world distribution of earthquake.
- c) Write the obective of environmental policy.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words. (any one) **[20]**

- a) Definition of earthquake and explain its causes and consequences.
- b) Explain the causes and effects of global warming.

Total No. of Questions : 4]

P114

[6041]-475

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC-1D - Gg - 201 (B) : Environmental Geography -II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहेत.
 - 2) आवश्यक तेथे आकृती काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण आहेत.
 - 4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) ओझोन क्षयाचे दोन परिणाम सांगा.
- ब) जलप्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण कायद्याचे कोणतेही दोन उद्देश लिहा.
- क) पुराचे कोणतेही दोन विधायक परिणाम सांगा.
- ड) विकेंद्रीत नियोजन प्रक्रिया म्हणजे काय?
- इ) स्वाईन फ्लूची कोणतेही चार लक्षणे सांगा.
- फ) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- य) औपचारिक शिक्षण म्हणजे काय?
- र) आम्ल पर्जन्याची व्याख्या लिहा.
- ल) रासायनिक खताचे तोटे/ दोष सांगा.
- व) पर्यावरण संरक्षण कायदा कधी करण्यात आला.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) ओझोन थराचे महत्व.
- ब) आम्ल पर्जव्याची कारणे.
- क) पूर आपत्ती व्यावस्थापन.
- ड) पर्यावरण व्यावस्थापन उद्दिष्टे.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) क्योटो कराराचे महत्व विशद करा.
- ब) भूकंपाची व्याख्या व जागतिक वितरण सांगा.
- क) पर्यावरणीय धोरणाचे उद्देश लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) भूकंपाची व्याख्या सांगून कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक तापमान वाढीची कारणे आणि परिणाम सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P115

[6041]-476

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-2D-Gg - 201 (B) : Economic Geography -II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each.(any eight)
[16]

- a) write any two advantages of Air transport.
- b) State any two advantages of International trade.
- c) Write any two Factors of alfred webers theory.
- d) Write any two economic factors affectiny on Industry.
- e) Write any two names of economically developed states in India.
- f) Define a 'Regian'.
- g) State any two objectves of regional development.
- h) Write full from of 'RKVY'.
- i) When was Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act started.
- j) Who is the father of Indian Green Revolution?

P.T.O.

Q2) Write a short notes in about 50 words each. (any three)

[18]

- a) Retail Trade.
- b) Mumbai- Pune industrial region.
- c) Regional Imbalance.
- d) Objectives of regional planning in India.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each (any two)

[16]

- a) Explain an Integrated Rural Development programme.
- b) Briefly explain the Pradhan Mantri Gram Sadak yojana.
- c) What is regional development? Explain the imbalances of regional development

Q4) Write the answers of questions in 300 words each. (any one)

[20]

- a) What is transport? Give a detailed account on Road transportation in India.
- b) Explain in detail the physical and economic factors affecting on localization of Industries.

Total No. of Questions : 4]

P115

[6041]-476

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-2D-Gg - 201 (B) : Economic Geography -II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24205)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) हवाई वाहतुकीचे कोणतेही दोन फायदे लिहा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.
- क) आल्फ्रेड वेबर यांच्या सिद्धांताचे कोणतेही दोन घटक लिहा.
- ड) उद्योग धंद्यावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन आर्थिक घटक लिहा.
- इ) भारतातील कोणत्याही दोन आर्थिकदृष्ट्या विकसित राज्यांची नावे लिहा.
- फ) 'प्रदेश' व्याख्या लिहा.
- य) प्रादेशिक विकासाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- र) 'RKVY' चे पूर्ण रूप लिहा.
- ल) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायदा कधी सुरु झाला.
- व) भारतीय हरीतकांतीचे जनक कोण?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) किरकोळ व्यापार
- ब) मुंबई – पूणे औद्योगिक प्रदेश
- क) प्रादेशिक असमतोल
- ड) भारतातील प्रादेशिक नियोजनाची उद्दिष्टे.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[16]

- अ) एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम स्पष्ट करा.
- ब) प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) प्रादेशिक विकास म्हणजे काय? प्रादेशिक विकासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) वाहतुक म्हणजे काय? भारतातील रस्तेवाहतुकीवर सविस्तर वृत्तांत द्या.
- ब) उद्योग धंद्यांच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे प्राकृतिक व आर्थिक घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P116

[Total No. of Pages : 4

[6041]-477

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1D: District Administration

(2019 Pattern) (Credit) (Semester -IV) (24443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Numbers to the right indicate full marks.*

Q1) Write any Eight of the following Questions (20 words)

[16]

- a) Explain the meaning of District Police Administration.
- b) What is the head of the district police administration called ?
- c) L.C.B. explain the meaning of.
- d) State two functions of District Superintendent.
- e) What is District Court ?
- f) What is District Consumer Court ?
- g) State two problems of district Jail.
- h) What is district disaster management Authority ?
- i) State two functions of district planning committee.
- j) State any two features of district consumer court.

P.T.O.

Q2) Write any four of the following Questions (50 words).

[16]

- a) Police patil
- b) Structure of Taluka Court.
- c) Consumer grivance redressal centre.
- d) District planning committee.
- e) Rural Development scheme.
- f) Objectives of disaster management.

Q3) Write any three of the following Questions.(100 words)

[18]

- a) Sate the function and role of District Superintendent.
- b) Explain the role of District Court.
- c) Inform about the local crime investigation department.
- d) Sate the structure of District Jail.

Q4) Write any two of the following Questions (200 words)

[20]

- a) State the problems and reforms of secondary judiciary in India.
- b) State police administration and general citizen relations.
- c) State the problems of District jail administration and suggest there improvements.

Total No. of Questions : 4]

P116

[6041]-477

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1D: District Administration

(2019 Pattern) (Credit) (Semester -IV) (24443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) जिल्हा पोलिस प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) जिल्हा पोलिस प्रशासनाच्या प्रमुखास काय म्हणतात.
- क) L.C.B. चा अर्थ सांगा.
- ड) जिल्हा अधिक्षकाची दोन कार्ये सांगा.
- इ) जिल्हा न्यायालय म्हणजे काय?
- फ) जिल्हा ग्राहक न्यायालय म्हणजे काय?
- य) जिल्हा कारागृहाची दोन समस्या सांगा.
- र) जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण म्हणजे काय?
- ल) जिल्हा नियोजन समितीचे दोन कार्ये सांगा.
- व) जिल्हा ग्राहक न्यायालयाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) पोलिस पाटील.
- ब) तालुका न्यायालयाची रचना.
- क) ग्राहक तक्रार निवारण केंद्र.
- ड) जिल्हा नियोजन समिती.
- इ) ग्रामीण विकास योजना.
- फ) आपत्ती व्यवस्थापन उद्दीष्टे.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) जिल्हा अधिक्षकाची कार्य आणि भूमिका सांगा.
- ब) जिल्हा न्यायालयाची भूमिका सांगा.
- क) स्थानिक गुन्हा अन्वेषण विभागाची माहिती सांगा.
- ड) जिल्हा कारागृहाची रचना सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) भारतातील दुय्यम न्यायव्यवस्थेच्या समस्या सांगून सुधारणा सांगा.
- ब) पोलिस प्रशासन आणि सामान्य नागरिक संबंध सांगा.
- क) जिल्हा कारागृह प्रशासनाच्या समस्या सांगून सुधारणा सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P117

[6041]-478

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1B : Positive Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester -IV) (24223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each.(any four) **[20]**

- a) Explain the relation between positive psychology and Health.
- b) Write a meaning of subjective well-being.
- c) Explain seligman's PERMA model.
- d) What are positive Emotions ?
- e) What is Resilience?
- f) What is 'Life Above Zero'?

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain in detail about Nunstudy.
- b) Explain Gender and Happiness.
- c) Explain positive emotions and well-being, and its flow experiences.
- d) How does Positive Traits affect on personality.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one)

[20]

- a) Explain the definition and nature of positive psychology and assumptions and goals of positive psychology.
- b) Explain the various virtues. Explain the relation between strengths of character and positive beliefs.

Q4) Write short notes.(any two)

[10]

- a) Education field and positive psychology.
- b) Money and Happiness.
- c) Growth through Trauma (PTG).
- d) Mindfulness and well-being.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P117

[6041]-478

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1B : Positive Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester -IV) (24223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्र आणि आरोग्य यांचा संबंध स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्तिनिष्ठ खुशालीचा अर्थ लिहा.
- क) सेलिंगमन यांचे PERMA प्रारूप स्पष्ट करा.
- ड) सकारात्मक भावना म्हणजे काय?
- इ) स्थिती स्थापकत्व म्हणजे काय?
- फ) शुन्यावरचे जीवन म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) कॅथलिक नन्सचा अभ्यास स्पष्ट करा.
- ब) 'लिंगभेद आणि आनंद' सविस्तर लिहा.
- क) सकारात्मक भावना आणि खुशाली व प्रवाही स्थिती अनुभव स्पष्ट करा.
- ड) सकारात्मक गुणांचा व्यक्तिमत्त्वावर कसा परिणाम होतो.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्राची व्याख्या व स्वरूप स्पष्ट करा आणि सकारात्मक मानसशास्त्राची गृहीतके व उद्दिष्टे सविस्तर सांगा.
- ब) विविध सदगुणांचे वर्णन करा आणि प्रबल गुण व सकारात्मक समजुती यांचा परस्पर संबंध सविस्तर लिहा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[10]

- अ) शैक्षणिक क्षेत्र आणि सकारात्मक मानसशास्त्र.
- ब) पैसा आणि आनंद
- क) आघातानंतरचा विकास (PTG)
- ड) मनसजगता आणि खुशाली.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P118

[Total No. of Pages : 2

[6041]-479

S.Y.B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Philosophy)

**CC - 2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24233)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Explain Gandhian views on unemployment.
- b) Explain any two varnasharamdharma.
- c) What are the views of Gandhiji on technology?
- d) Explain briefly Ekadash vrat (VOWS) of Gandhiji.
- e) What are the views of Gandhiji on discrimination in modern life?

Q2) Answer any Two of the following questions in 100 words. [20]

- a) What are the structure of human values that explicit in Gandhain thought? Explain.
- b) Explain briefly Gandhiji's views on untouchability.
- c) What are the views of Gandhiji on overpopulation in modern life?
- d) According to Gandhiji, what are the problems of industrialization?

Q3) Write a short note (any Three) [15]

- a) Gandhian concept of Social reconstruction.
- b) Gandhian views on adult education.
- c) Gandhian views on Alienation.
- d) Gandhiji views on science.
- e) Briefly explain Gandhiji;s views on status of women.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words: [20]

- a) Write an essay on 'Gandhian standpoint of religion and science'.
- b) Elaborately explain Philosophical and practical significance of Gandhian theory.

* * *

P.T.O.

P118

[6041]-479

S.Y.B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Philosophy)

CC - 2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पदावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) बेरोजगारीबद्दल गांधीवादी विचार स्पष्ट करा.
- ब) कोणतेही दोन वर्णाश्रमधर्म स्पष्ट करा.
- क) तंत्रज्ञानाबद्दल गांधीजींचे काय मत आहे?
- ड) गांधीजींचे एकादश व्रत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) आधुनिक जीवनातील भेदभावाबद्दल गांधीजींचे काय मत आहे?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) गांधी विचारामध्ये मानवी मूल्यांची रचना काय आहे? स्पष्ट करा.
- ब) अस्पृश्यतेबद्दल गांधीजींचे मत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) आधुनिक जीवनातील अधिक लोकसंख्येबद्दल गांधीजींचे काय मत आहे? स्पष्ट करा.
- ड) गांधीजींच्या मते, औद्योगिकीकरणाच्या समस्या काय आहेत? स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा (कोणतेही तीन) [15]

- अ) सामाजिक पुनर्रचनेची गांधीवादी संकल्पना.
- ब) प्रौढ शिक्षणाबद्दल गांधीवादी विचार.
- क) परकेपणावर गांधीवादी विचार.
- ड) गांधीजींचे विज्ञानावरील विचार.
- इ) स्त्रियांच्या स्थितीबद्दल गांधीजींचे विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'धर्म आणि विज्ञानाचा गांधीवादी दृष्टिकोन' या विषयावर एक निबंध लिहा.
- ब) गांधीवादी सिद्धांताचे तात्विक आणि व्यावहारिक महत्त्व विस्तृतपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P119

[Total No. of Pages : 2

[6041]-480

S.Y.B.A.

CC - 1D : YOGVIDYA - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions must be solved.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following five questions in one sentence. [5]

- a) Which yoga book was written by Maharshi Patanjali?
- b) Who wrote the book 'Goraksha Samhita'?
- c) State the names of Pranayama?
- d) State the names of five Yama?
- e) State the names of five Niyama?
- f) State the names of five Karmendriye?
- g) Definition of health according to the World Health Organization?

Q2) Write the short note (any two) [10]

- a) Physical Health
- b) Mental Health
- c) Social Health

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. [20]

- a) Explain the need and importance of yoga in the modern age?
- b) Explain the importance of Yoga Sangram?
- c) Will Practicing Yoga Develop Personality? Discuss?

Q4) Answer any one of the following questions in detail. [15]

- a) Discuss the role of Yoga in the educational process?
- b) Explain the types and importance of pranayama?

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P119

[6041]-480

S.Y.B.A.

CC - 1D : YOGVIDYA - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) महर्षी पतंजली यांनी कोणता योग ग्रंथ लिहिला होता?
- ब) 'गोरक्ष संहिता' हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- क) प्राणायामाची नावे सांगा?
- ड) पाच यमांची नावे सांगा?
- इ) पाच नियमांची नावे सांगा?
- फ) पंच कर्मेन्द्रियेची नावे सांगा?
- य) जागतिक आरोग्य संघटनेनुसार आरोग्याची व्याख्या सांगा?

प्र.2) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) शारीरिक स्वास्थ्य
- ब) मानसिक स्वास्थ्य
- क) सामाजिक स्वास्थ्य

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) आधुनिक युगात योगाची गरज आणि महत्त्व सांगा?
- ब) योगसंग्रामाचे महत्त्व सांगा?
- क) योगाभ्यास केल्याने व्यक्तिमत्त्व विकसित होईल का? चर्चा करा?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) शैक्षणिक प्रक्रियेतील योगाची भूमिका चर्चा करा?
- ब) प्राणायामाचे प्रकार व महत्त्व सांगा?

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P120

[Total No. of Pages : 2

[6041]-481

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION - IV

**CC-1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24253)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Write the reasons of the rise of Maratha power?

OR

b) Explain the concept of 'Gavgada' In Maratha period.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Explain the AlutEdari system in Maratha period.

OR

b) Explain the festival in Maratha period.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) **[20]**

a) Explain the history of Marathi Language.

b) Write to religious life in Peshwa Period.

c) Explain the trades and industry during Maratha Period.

d) Describe the folklore in Maharashtra.

Q4) Short notes (any four) **[20]**

a) Concept of Maharashtra Dharm.

b) Swaranjum.

c) Swarajya.

d) Ballutedar.

e) Agricultural life in Maharashtra.

f) Gandhi and Vade.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P120

[6041]-481

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION - IV

**CC-1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24253)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) मराठेकालीन 'गावगाडा' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठेकालीन आलुतेदारी पद्धत स्पष्ट करा.
किंवा
ब) महाराष्ट्रातील सण व उत्सव यांची माहिती लिहा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) मराठी भाषेचा इतिहास स्पष्ट करा.
ब) पेशवेकालीन धार्मिक जीवन स्पष्ट करा.
क) मराठेकालीन व्यापार व उद्योगधंदे स्पष्ट करा.
ड) महाराष्ट्रातील लोकसाहित्याचे वर्णन करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) महाराष्ट्र धर्म (संकल्पना)
ब) सरंजाम
क) स्वराज्य
ड) बलुतेदार
इ) मराठाकालीन कृषी जीवन
फ) गढी, वाडे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P121

[6041]-482

S.Y.B.A.

ECONOMICS (HOME ECONOMICS)

CC-1D-G-2 : Indian Family Welfare

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24263)

Time : 2½ Hour]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions. in 20 words each. (any eight)[16]

- a) State the two objectives of marriage.
- b) What is considered as marriage in Muslim religion?
- c) Describe the types of marriage that fall on the basis of relationship.
- d) Explain the two functions of marriage.
- e) What is Family break up?
- f) What is social stratification?
- g) What factors are involved in the process of family organization?
- h) Define child welfare.
- i) When was the Dowry Prohibition Act passed?
- j) When is Women's Day celebrated in India?

P.T.O.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the objectives of marriage organization in India?
- b) Explain the types of marriages according to marriage restrictions.
- c) Explain the concept of family disintegration.
- d) Explain the scope of family organization.
- e) Explain the social laws made for women?
- f) Explain the nature of family welfare in India?

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (any three)[18]

- a) Explain the nature of social marriage organization in India?
- b) Explain the reasons for family break up?
- c) Explain the various problems of women in India?
- d) Explain the importance of family welfare in India?

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (any two)[20]

- a) What is marriage? Explain in detail the various functions of marriage.
- b) What is social stratification? Explain the features of social stratification?
- c) What is family welfare? Explain the measures taken by the government and NGO's for the welfare of the family.

Total No. of Questions : 4]

P121

[6041]-482

S.Y.B.A.

ECONOMICS (HOME ECONOMICS)

CC-1D-G-2 : Indian Family Welfare

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) विवाहाची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- ब) मुस्लिम धर्मात विवाहाला काय मानले जाते?
- क) नातेसंबंधाच्या आधारे पडणारे विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ड) विवाहाची दोन कार्ये सांगा.
- इ) कुटुंब विघटन म्हणजे काय?
- फ) सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय?
- य) कुटुंब संघटन प्रक्रियेत कोणत्या घटकांचा समावेश होतो?
- र) बाल कल्याणाची व्याख्या द्या.
- ल) हुंडा प्रतिबंध कायदा केंव्हा करण्यात आला?
- व) भारतात महिला दिन केंव्हा साजरा केला जातो?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतातील विवाह संस्थेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) विवाह विषयक निर्बंधानुसार असणारे विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) 'कुटुंब विघटन' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) कुटुंब संघटनेची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- इ) स्त्रियांसाठी केलेले सामाजिक कायदे स्पष्ट करा.
- फ) भारतातील कुटुंब कल्याणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतातील सामाजिक विवाह संस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) कुटुंब विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) भारतातील महिलांच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील कुटुंब कल्याणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विवाह म्हणजे काय? विवाहाचे विविध कार्य सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय? सामाजिक स्तरीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- क) कुटुंब कल्याण म्हणजे काय? कुटुंब कल्याणासाठी सरकार व स्वयंसेवी संस्थांनी केलेली उपाययोजना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P122

[Total No. of Pages : 2

[6041]-483

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**CC-1D-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj Military System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24273)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the Following questions in 100 words each.(Any Three) **[15]**

- a) What are the Principles of guerrilla warfare?
- b) What are the types of forts?
- c) State the Characteristic of guerrilla warfare.
- d) What are the characteristic of the fort system of Chhatrapati Shivaji Maharaj?
- e) State the strategy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q2) Answer the Following questions in 300 words each.(Any one) **[15]**

- a) Describe the Vision of Chhatrapati Shivaji Maharaj in naval development.
- b) State the Characteristics of the military system of Chhatrapati Shivaji. Maharaj.

Q3) Answer the Following questions in 200 words each.(Any Two) **[20]**

- a) Explain the Importance of sea forts in the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) Explain the Chhatrapati Shivaji Maharaj the father of Indian Navy.
- c) State the naval policy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- d) Explain the organization of the Maratha army under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q4) Write Short notes (Any Four) **[20]**

- a) Organization of forts under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj
- b) Water fort
- c) Creation of Raigad
- d) Chhatrapati Shivaji Maharaj's policy regarding armor
- e) Cavalry
- f) Strategy of Guerrilla warfare

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P122

[6041]-483

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

CC-1D-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj Military System

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे तत्वे कोणती?
- ब) किल्ल्यांचे प्रकार कोणते?
- क) गनिमी कावा युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या किल्ला व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) छत्रपती शिवाजी महाराजांची युद्धनीती सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]

- अ) नौदल विकासातील छत्रपती शिवाजी महाराजांची दूरदृष्टी विशद करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील सागरी किल्ल्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराज भारतीय नौदलाचे जनक स्पष्ट करा.
- क) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे नाविक धोरण सांगा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील मराठा सैन्याचे संघटन स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील किल्ल्यांची संघटना
- ब) जलदुर्ग
- क) रायगडची निर्मिती
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आरमाराबाबतचे धोरण
- इ) घोडदल
- फ) गनिमी युद्ध नीतीचे डावपेच

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P123

[6041]-484

S.Y.B.A.

SOCIAL WORK

CC-1D : Population Education

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Define population education and explain the scope of population education.

OR

Write an essay on the topic literacy foundation.

Q2) Answer any one question in 500 words. **[14]**

What do you mean by Fertility? Explain the determinants of Fertility.

OR

Write an essay on world and Indian Population growth & Present Trends.

Q3) Answer any one question in 500 words. **[14]**

Explain the factors affecting Population Growth.

OR

Define population controls and the sources of population control.

Q4) Answer any one question in 500 words. **[14]**

What do you mean factors affecting population growth? Explain any three factors.

OR

Write an essay on Indian Population Growth & Present Trends.

Q5) Write shorts notes on. (any two) **[14]**

- a) Literacy rate
- b) Population
- c) MMR
- d) Migration

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

P123

[6041]-484

S.Y.B.A.

SOCIAL WORK

CC-1D : Population Education

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
लोकसंख्या शिक्षणाची व्याख्या करा आणि लोकसंख्या शिक्षणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
साक्षरता पाया या विषयावर निबंध लिहा.
- प्र.2)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
फर्टिलिटी म्हणजे काय? प्रजननक्षमतेचे निर्धारक स्पष्ट करा.
किंवा
जग आणि भारतीय लोकसंख्या वाढ आणि वर्तमान ट्रेड यावर निबंध लिहा.
- प्र.3)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
किंवा
लोकसंख्या नियंत्रणे आणि लोकसंख्या नियंत्रणाचे स्रोत परिभाषित करा.
- प्र.4)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक काय म्हणायचे? कोणतेही तीन घटक स्पष्ट करा.
किंवा
भारतीय लोकसंख्या वाढ आणि सध्याचे ट्रेड यावर निबंध लिहा.
- प्र.5)** शॉर्ट नोट्स वर लिहा. (कोणत्याही दोन) [14]
अ) साक्षरता दर
ब) लोकसंख्या
क) एमएमआर
ड) स्थलांतर

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P124

[Total No. of Pages : 4

[6041]-486

S.Y.B.A.

COMMERCE (G-II)

**CC-1D : Financial Accounting and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks.

[7]

- a) Balance sheet is _____ of Assets and Liabilities.
 - i) Book
 - ii) Ledger
 - iii) Journal Proper
 - iv) Statement
- b) Petty Cash Book is used for recording _____ transactions.
 - i) Debit
 - ii) Credit
 - iii) Cash
 - iv) Petty
- c) _____ Involves Receipts and payments of Money.
 - i) Cash voucher
 - ii) Credit voucher
 - iii) Contra
 - iv) Sales
- d) The Amount of Bad debt is _____ to business.
 - i) Profit
 - ii) Loss
 - iii) Assets
 - iv) Liability
- e) Only _____ Discount recorded in Journal Proper.
 - i) Trade
 - ii) Cash
 - iii) Purchase
 - iv) Sales
- f) _____ is excess of Assets over liabilities.
 - i) Goodwill
 - ii) Capital
 - iii) Investment
 - iv) Drawing

P.T.O.

- g) ERP stands for
 - i) Enterprise Resource Planning
 - ii) Enternet Resource Planning
 - iii) Enterprise Resource Performance
 - iv) Electronic Resource Planning

B) State the following statements are true or false : [7]

- a) F4 shortcut key is used for contra voucher.
- b) Goodwill is an intangible asset.
- c) Income due but not received is liability.
- d) Journal is a book of secondary book.
- e) Cash sales are entered in sales Journal.
- f) Depreciation is charged on Fixed Assets.
- g) Credit purchase of Machinery is entered in Purchase Journal.

Q2) Write answer of the question in 1 or 2 sentence : [14]

- a) What is Trial Balance?
- b) What is Balance Sheet?
- c) What is Financial year?
- d) What is Net Profit?
- e) What is Depreciation?
- f) What is Cash Book?
- g) What is Voucher?

Q3) Prepare Shyama's (Simple) Cash Book from the following information : [12]

2018

- Mar. 1 Opening cash balance ₹ 15,000.
- 3 Sold goods for ₹ 13,800.
- 4 Purchased goods for ₹ 12,000 less 10% trade discount.
- 5 Paid rent ₹ 1,120.

- 6 Sold goods for ₹ 15,000 less 15% trade discount.
- 8 Paid Lalji ₹ 1,450 on account.
- 9 Paid Mansi ₹ 1,120 as travelling expenses.
- 11 Received from Nayan a commission of ₹ 3,000.
- 20 Purchased stationery for ₹ 175.
- 24 Paid to Raj ₹ 1,650 on account.

OR

Explain advantages and disadvantages of Accounting Software in detail. [12]

Q4) From the following Trial Balance of Rima Enterprises you are require to prepare Trading Account, Profit and Loss Account for the year ending on 31st March, 2021 and Balance Sheet as on that same date. [20]

Trial Balance as on 31st March 2021

Particulars	Debit ₹	Credit ₹
Opening stock	45,200	
Capital		3,00,000
Drawings	20,000	
Furniture	60,000	
Prepaid Insurance	1,770	
Debtors and Creditors	70,000	
Purchases and sales	57,000	
Plant and Machinery	50,000	
Investment	68,000	
Factory Insurance	26,000	
Audit Fees	21,000	
Carriage Inward	1,800	
Land and Building	1,40,000	
Rent	4,120	
Reserve for Bad debts		6,000
Carriage outward	8,360	
Returns	2,000	9,000
Discount	1,000	7,000
Commission Received		8,000
Total	5,79,250	5,79,250

Adjustments :

- a) Write of Bad debts ₹ 2,000 and provide 2.5% reserve for bad debts on debtors.
- b) Closing stock valued at cost price ₹ 46,000 and market price ₹ 40,000.
- c) Provide Depreciation @5% on Building and 10% on Machinery.
- d) Rent prepaid ₹ 3,560.
- e) Outstanding carriage Inward is ₹ 1,200.

OR

What do you meant by Voucher? Explain how to create various type of voucher in Tally Software. [20]

Q5) Write short notes (Any 2) :

[10]

- a) Cash Book.
- b) Importance of Final Account.
- c) Depreciation.
- d) Balance Sheet.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P125

[6041]-487

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

MATHEMATICAL STATISTICS (General - II)

CC-2D-ST-23244 : Tests of Significance and Statistical Methods

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24321)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical table and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following :

a) In each of the following cases, choose the correct alternative : **[1 each]**

i) Accepting H_0 when H_0 is not true is called as

(A) Type I error	(B) Type II error
(C) Correct decision	(D) Level of significance

ii) Let $R = \begin{bmatrix} 1 & r_{12} & r_{13} \\ r_{21} & 1 & r_{23} \\ r_{31} & r_{32} & 1 \end{bmatrix}$, Then the three regression planes coincide

if

(A) $ R = 0$	(B) $ R > 0$
(C) $ R < 0$	(D) $ R = 1$

iii) Suppose that X_1, X_2, X_3 are three variables. The multiple correlation coefficient $(R_{1.23}^2)$ is defined as (Notation : $\hat{X}$: Estimated value of X).

(A) The Karl Pearson's correlation between X_1 and $\hat{X}_1$
(B) The Karl Pearson's correlation between X_2 and $\hat{X}_2$
(C) The Karl Pearson's correlation between X_3 and $\hat{X}_3$
(D) The Karl Pearson's correlation between (X_2, X_3) and $(\hat{X}_2, \hat{X}_3)$

P.T.O.

- iv) Population growth mainly depends on
 (A) Number of female births (B) Number of male births
 (C) Total number of births (D) Number of male deaths
- v) Traffic intensity is computed by using the formula.

- (A) $\frac{\lambda}{\mu}$ (B) $\frac{\mu}{\lambda}$
 (C) $\lambda\mu$ (D) $\mu + \lambda$

- b) In each of the following, state whether the given statement is true or false : **[1 each]**
- i) The null hypothesis is not rejected if p-value is less than the level of significance.
- ii) If $\lambda = 16$ per hour and $\mu = 24$ per hour in M/M/1 model then the average number of customers in the system is 3.
- iii) Critical region is a region of rejection of null hypothesis.
- iv) Standardized death rates are useful for comparing the death rates of two regions.
- v) The value of partial correlation coefficient lies between 0 to 1.

Q2) Attempt any four of the following : **[5 each]**

- a) Define residual and state its properties.
- b) With usual notations, show that $1 - R_{1.23}^2 = (1 - r_{12}^2)(1 - r_{13.2}^2)$.
- c) Workers come to tool store room to inquire about the special tools for a particular job. Customers arrive at the store have Poisson distribution with average rate of 6 customers per hours. The average service time is 9 customers per customer. Find
- i) Average queue length.
- ii) Expected number of workers in the system.
- d) Define crude death rate and standardized death rate. Explain direct method of standardization.

- e) Define the following terms :
 - i) Random Sample.
 - ii) Statistic.
 - iii) Parameter.
 - iv) Sampling Distribution.
 - v) Standard Error.
- f) Describe the procedure for testing the hypothesis $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu > \mu_0$ where μ is the population mean by assuming that population variances are known.

Q3) Attempt any four of the following :

[5 each]

- a) In a tri-variate data the total correlation coefficients are given by $r_{12} = 0.50$, $r_{13} = -0.3$, $r_{23} = 0.45$. Is the data consistent?
- b) Show that $X_{1.23}$ is uncorrelated with X_2 and X_3 .
- c) Explain what is Standardized Death rate (S.T.D.R) and also explain the methods of obtaining S.T.D.R.
- d) Explain the following terms
 - i) Customer.
 - ii) Waiting time.
 - iii) Queue length.
 - iv) Traffic density.
 - v) Queue discipline.
- e) Explain the following terms :
 - i) Type-I error.
 - ii) Type-II error.
 - iii) Standard error of a statistic.
 - iv) Null hypothesis.
 - v) Alternative hypothesis.
- f) Two hundred people were attacked by a disease and 144 survived. Can we say that 80% people survive if they are attacked by this disease. (Use 5% level of significance).

Q4) Attempt any two of the following : **[10 each]**

- a) i) Derive the equation of least square regression plane of Y and X_1 and X_2 . **[6]**
ii) If $r_{12} = 0.40$, $r_{23} = 0.25$, $r_{13} = 0.30$ then compute $r_{12.3}$. **[4]**
- b) i) Define partial regression coefficient. State its properties. **[5]**
ii) Explain in brief the role of Poisson distribution, exponential distribution and geometric distribution in queuing model. **[5]**
- c) i) Describe briefly the large sample test for testing $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ against $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$, where μ_1 and μ_2 are the population means from which the two independent samples are chosen. It is assumed that the population variances are known. **[5]**
ii) Construct 100 (1 – α)% confidence interval for population mean μ when population variance σ^2 is known. **[5]**
- d) i) Construct 100 (1 – α)% confidence interval for $P_1 - P_2$, where P_1 and P_2 are the population proportion of the two populations. The sizes are n_1 and n_2 of random samples, taken from these two populations. **[5]**
ii) Explain the following approaches of testing of hypothesis **[5]**
 - I) Critical region approach.
 - II) P-value approach.
 - III) Confidence interval approach.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P126

[6041]-488

S.Y.B.A.

ENGLISH

**SEC-1B : Advanced Study of English Language
(Old English General Paper-II)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24333)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any three of the following :

[15]

- a) Write a short note on imperative sentences.
- b) Write a short note on tag questions.
- c) Write a short note on adverbial phrase with suitable examples.
- d) Explain the term subject, verb, concord. Give suitable examples.
- e) Write a short note on complex sentence.

Q2) Attempt any three of the following :

[15]

- a) Discuss the term syntax in brief.
- b) Write a short note on homonymy and polysemy. Give suitable examples.
- c) What is semantics? Explain in brief.
- d) Define the term clause. Explain its parts in brief.
- e) Write a note on negative sentence. Give suitable examples.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) State the difference between synonymy and antonymy.
- b) Write a short note on semantics as a branch of linguistic.
- c) What is homography? Give suitable examples.
- d) State the difference between denotative and connotative meaning.

P.T.O.

- e) Explain the term superordination with suitable examples.
- f) Write a note on the types of meaning.

Q4) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Describe Austin's typology of speech acts.
- b) Explain the term co-operative principle and its maxims.
- c) Write a note on pragmatics as a branch of linguistics.
- d) Write a note on Searle's classification of illocutionary acts.
- e) Write a note on direct and indirect speech acts.
- f) Pragmatics is the communicative use of language. Explain.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P127

[Total No. of Pages : 3

[6041]-489

S.Y.B.A.

STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)

CC-1D, ST - 23544 : Theory of Probability Distributions

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical table and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following :

[5 × 1 = 5]

A) Choose the correct alternative of the following :

a) The important characteristic(s) of Bernoulli trials.

- (i) Each trial is associated with just two possible outcomes
- (ii) Trials are independent
- (iii) Trials are infinite
- (iv) Both (i) and (ii)

b) Parameter is a characteristic of

- (i) Population
- (ii) Sample
- (iii) Probability distribution
- (iv) Both (i) and (ii)

c) A theoretical probability distribution

- (i) does not exist
- (ii) exists only in theory
- (iii) exists in real life
- (iv) Both (ii) and (iii)

d) If X is a degenerate random variable then :

- (i) $E(X^2) < [E(X)]^2$
- (ii) $E(X^2) > [E(X)]^2$
- (iii) $E(X^2) = [E(X)]^2$
- (iv) None of these

e) Let X_1 and X_2 are two independent Poisson variates then the probability distribution of $(X_1 + X_2)$ is :

- (i) Binomial
- (ii) Poisson
- (iii) Geometric
- (iv) Bernoulli

P.T.O.

- B) State whether the following statements are true or false : [5 × 1 = 5]
- a) Variance of constant is zero.
 - b) Expectation of constant is itself constant.
 - c) Mean of Binomial distribution is np .
 - d) Mean and variance of Poisson distribution are not equal.
 - e) If $X \rightarrow P(m)$ then variance is m .

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- a) State the properties of Distribution Function.
- b) Define Binomial distribution. If $X \rightarrow B(n, p)$ obtain its m.g.f.
- c) Let x be a random variable such that $P(x = -2) = P(x = -1)$, $P(x = 2) = P(x = 1)$, $P(x > 0) = P(x < 0) = P(x = 0)$, Obtain the probability mass function of X & its distribution function.
- d) Let $P(x)$ is a probability function of a discrete random variable X which assumes the values x_1, x_2, x_3 and x_4 such that $2P(x_1) = 3P(x_2) = P(x_3) = 5P(x_4)$. Find probability function & cumulative distributive function of X .
- e) If $Y = hX$ then prove that r^{th} cumulants of $Y = h^r \times (r^{\text{th}}$ cumulant of X), h is constant.
- f) Let $X \rightarrow B(n, p)$. State the c.g.f. of X , hence find mean of X .

Q3) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- a) Prove that the Variance is invariant to the change of origin i.e. $V(X + a) = V(X)$; a is constant.
- b) Define moment generating function of a r.v. X . State the uniqueness property of m.g.f.
- c) Define expectation of discrete random variable with usual notation prove that $E(aX + b) = aE(X) + b$.
- d) State and prove the additive property of binomial distribution.
- e) Suppose that the random variable X assumes values 0, 1, 2 with probability $1/3, 1/6, 1/2$ respectively. Obtain the distribution function of X .
- f) Ten fair coins are thrown simultaneously, find the probability of getting at least seven heads.

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Suppose that the random variable X has possible values $1, 2, 3, \dots$ and probability of $P(x) = \frac{1}{2^j}, j = 1, 2, 3, \dots, i, \dots, \dots$
- i) Compute probability of $X = \text{even}$
 - ii) $P(X \leq 5)$
 - iii) $P(X = 3x)$
- b) i) A room has 4 sockets. From a collection of 12 bulbs, of which only 5 are good. A person selects 4 bulbs at random (without replacement) and puts them in the sockets. Find the probability that (I) the room is lighted, (II) exactly one bulb in the selected bulbs is good.
- ii) Obtain mean and variance of Standard Uniform distribution.
- c) State and prove binomial approximation to hypergeometric distribution. Also give an illustration for it.
- d) i) Explain with an illustration, what is meant by a Bernoulli trial.
- ii) Define Bernoulli distribution with parameter p . Obtain third central moment for a Bernoulli r.v.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P128

[Total No. of Pages : 3

[6041]-490

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-1D MG-4 : Linear Algebra

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of non-programmable calculator is allowed.*

Q1) Attempt any five of the following:

[10]

- a) Find an equation of the plane spanned by the vectors $u=(-1,2,1)$ and $v = (-3,1,4)$.
- b) Let V be a vector space, u be a vector, then prove that $0u=0$.
- c) Determine whether the set of all vectors of the form $(a,1)$ where a is a real number, is a subspace of $\mathbb{R}^2$.
- d) Let $T : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ be a linear transformation given by the formula $T(x,y) = (2x-y, -8x+4y)$. check whether $(1,1)$ is in $\text{Ker}(T)$?
- e) Define the reduced row-echelon form of the matrix.
- f) Let V be a vector space, k be a scalar, then prove that $k0 = 0$.
- g) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation then prove that $T(-v) = -T(v)$, for all v in V .

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation, then prove that the kernel of T is a subspace of V .
- b) Consider the vectors $u=(1,-2,1)$ and $v=(2,4,0)$ in $\mathbb{R}^3$. Show that $(4,0,2)$ is a linear combination of u and v .
- c) Determine whether the polynomials $p_1=1-2x$, $p_2=2+3x-x^2$, $p_3=1+2x-x^2$ are linearly dependent or linearly independent in p_2 .

P.T.O.

- d) Show that the set of all points in $\mathbb{R}^2$ lying on a line is a vector space with respect to the standard operations of vector addition and scalar multiplication if and only if the line passes through the origin.
- e) Prove that a line passing through the origin in $\mathbb{R}^3$ is a vector space under the standard operation on $\mathbb{R}^3$.
- f) If $AX=0$ is a homogeneous linear system of m equations in n unknowns, then prove that the set of solution vectors is a subspace of $\mathbb{R}^n$.

Q3) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Solve:

$$x + y - z = 0$$

$$x + 5y - z = 8$$

$$2x + 2y - 5z = -9$$

by Gaussian elimination and back-substitution method.

- b) Determine whether the Vectors $v_1 = (1,2,3)$, $v_2 = (5,2,-1)$, $v_3 = (0,2,1)$ are linearly independent or linearly dependent in $\mathbb{R}^3$.
- c) Show that the three vectors $v_1 = (0,3, 1,-1)$, $v_2 = (6,0,5,1)$, and $v_3 = (4, -7, 1,3)$ form a linearly dependent set in $\mathbb{R}^4$.
- d) Determine whether the vectors $v_1 = (-1, 1,-2)$, $v_2 = (1, 0, -1)$, and $v_3 = (0,1,3)$ span the vector space $\mathbb{R}^3$.
- e) Find bases for the row and column spaces of the matrix:

$$\begin{bmatrix} 1 & -3 & 4 & -2 & 5 & 4 \\ 2 & -6 & 9 & -1 & 8 & 2 \\ 2 & -6 & 9 & -1 & 9 & 7 \\ 1 & 3 & -4 & 2 & -5 & -4 \end{bmatrix}$$

- f) Consider the basis $S = v_1, v_2, v_3$ for $\mathbb{R}^3$, where $v_1 = (0,0, 1)$, $v_2 = (0, 1,1)$, $v_3 = (1,1,1)$. Let $T : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ be the linear transformation for which $T(v_1) = (1,0)$, $T(v_2) = (2, -1)$, $T(v_3) = (4,3)$. Find a formula for $T(x_1, x_2, x_3)$, and then use that formula to compute $T(2, -3,5)$.

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Let V be an n - dimensional vector space, and let S be a set in V with exactly n vectors. Then prove that S is a basis for V if and only if S spans V or S is linearly independent.
- b) State and prove the dimension theorem for linear transformations.
- c) Let V be the set of positive real numbers, let u and v be any vectors (i.e., positive real numbers) in V , and let k be any scalar. Define the addition and scalar multiplication operations on V to be $u + v = uv$ and $k.u = u^k$. Show that V is a vector space.
- d) If $S = v_1, v_2, \dots, v_n$ is a basis for a vector space V , then prove that every vector v in V can be expressed in the form $v = c_1v_1 + c_2v_2 + \dots + c_nv_n$ in exactly one way.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P129

[6041]-491

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**G2 - SEC - 1B : Population And Indian Society
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write shorts note on (any three) [15]

- a) Migration.
- b) Meaning of population policy.
- c) Family welfare program-1977.
- d) Abortion ban
- e) Population dynamics.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) [15]

- a) Explain the age structure of population in India.
- b) Explain the nature of family planning program.
- c) Elaborate the gender composition of population in India.
- d) State the objective of National Rural Health Mission.
- e) Write two characteristics of Indian Population.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) [20]

- a) State the factors affecting mortality.
- b) Give a brief review of India's population policy after independence.
- c) Elaborate the growth of population in India since 1901.
- d) Discuss in detail about gender diagnosis and abortion ban.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) [20]

- a) Elaborate information about poste independent population policy.
- b) What is migration. Explain the causes and effects of migration.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P129

[6041]-491

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**G2- SEC - 1B : Population And Indian Society
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24373)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) स्थलांतर
- ब) लोकसंख्या धोरणाचा अर्थ
- क) कुटुंब कल्याण कार्यक्रम - 1977
- ड) गर्भपात बंदी
- इ) लोकसंख्येची गतीशिलता

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) भारतातील लोकसंख्येची वयरचना स्पष्ट करा.
- ब) कुटुंब नियोजन कार्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) भारतातील लोकसंख्येची लिंग रचना विशद करा.
- ड) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मोहिमेची उद्दिष्टे सांगा.
- इ) भारतीय लोकसंख्येची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) मर्त्यतेवर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- ब) स्वातंत्र्योत्तर भारतीय लोकसंख्या धोरणाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- क) 1901 पासून भारताच्या लोकसंख्येत झालेली वाढ विशद करा.
- ड) गर्भलिंग निदान व गर्भपात बंदी याबाबत सविस्तर विवेचन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) स्वातंत्र्योत्तर काळातील लोकसंख्या धोरण याविषयी माहिती विशद करा.
- ब) स्थलांतर म्हणजे काय? स्थलांतराची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P130

[6041]-492

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-1B-G2 : Welfare Justice and citizenship
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24374)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write shorts note on (any three) [15]

- a) Problems of women's trafficking.
- b) PCPNDT.
- c) Migrant worker.
- d) Article 350.
- e) Xenophobia.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. [15]

- a) Discuss the challenges of Indian workers.
- b) State the provisions of transgender persons (Protection of Rights) act.
- c) Explain the nature of Pradhan Mantri Suraksha. Bima Yojana.
- d) Elaborate the provisions in Article 347.
- e) State the provisions of citizenship act in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words. each. [20]

- a) Discuss the health problems of women in India.
- b) Comment on the problem of unemployment in India.
- c) Discuss the issues of minorities in India.
- d) Explain the nature of the national registrar of citizens.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) [20]

- a) Discuss the problems of womens as vulnerable section of society.
- b) Elaborate the problems of child labour in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P130

[6041]-492

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-1B-G2 : Welfare Justice and citizenship
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24374)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) महिला विक्रीची समस्या
- ब) PCPNDT
- क) स्थलांतरित कामगार
- ड) कमल 350
- इ) झेनोफोबिया

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भारतीय कामगारांच्या आव्हानांवर चर्चा करा.
- ब) ट्रान्सजेन्डर व्यक्ति संरक्षण कायद्याच्या तरतुदी सांगा.
- क) प्रधानमंत्री सुरक्षा विमा योजनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) कलम 347 मधील तरतुदी विशद करा.
- इ) भारतातील नागरिकत्व कायद्यातील तरतुदी सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारतातील महिलांच्या आरोग्यविषयक समस्येवर चर्चा करा.
- ब) भारतातील बेरोजगारीच्या समस्येवर भाष्य करा.
- क) भारतातील अल्पसंख्याकांच्या प्रश्नांवर चर्चा करा.
- ड) नॅशनल रजिस्टर ऑफ सिटिझनचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) समाजाचा एक वंचित घटक म्हणून महिलांच्या समस्या वर चर्चा करा.
- ब) भारतातील बाल कामगारांची समस्या विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P131

[6041]-493

S.Y.B.A.

STATISTICS (General)

**CC1D.ST-23874 : Statistical Quality Control (CC-1D)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-IV) (24383)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following:

A) Choose the correct alternative of the following.

[1 each]

- a) If a point is out of control in p-chart then we
 - i) Eliminate the out-of-control points and recalculate the control limits
 - ii) Take one more sample and recalculate the control limits
 - iii) Eliminate the out-of-control points and the nearest two points, and recalculate the control limits.
 - iv) Take no action
- b) The p-chart is based on
 - i) Poisson distribution
 - ii) Binomial distribution
 - iii) Hypergeometric distribution
 - iv) Normal distribution
- c) The c-chart used to study process under control related to:
 - i) Average
 - ii) Dispersion
 - iii) defects
 - iv) Defective

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following:

[4×5=20]

- Explain the constructions of R and $\bar{X}$ charts, when standards are unknown.
- Derive an expression for Average Outgoing Quality (AOQ) in case of Single Sampling Plan (SSP).
- Describe various criteria for judging lack of controls in control charts.
- Describe the construction and interpretation of C-chart.
- A p-chart indicates that the average is 0.2. If 50 items are inspected each day, what is the probability of detecting a shift of 0.04:
 - On the first day after the shift,
 - by the end of the third day after the shift.
- Describe the working of Single Sampling Plan (SSP).

Q4) Attempt any two of the following:

- The following data indicates the sample mean and range values for 10 subgroups of size 5 items each.

Subgroup No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average ($\bar{X}$)	30	29	25	30	40	25	29	27	31	28
Range (R)	12	13	12	14	14	11	15	13	11	13

Set up $\bar{X}$ and R-charts and examine the state of control of the given process. Comment on your results. use constants $A_2=0.577$, $D_3=0$ and $D_4=2.115$.

[10]

- The number of defects in each sample of 20 items is given below.

Item No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defects	2	0	4	1	1	8	0	2	3	1

Item No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defects	2	0	0	1	3	2	1	0	1	0

Draw c-chart and check whether the process is under control.

[10]

- c) The following data indicates the percentage of defectives in a sample of size 50 taken at equal intervals of a production process. **[10]**

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
% of defective	0.09	0.11	0.13	0.05	0.14	0.6	0.2	0.12	0.7	0.4

Sample No	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
% of defective	0.13	0.06	0.18	0.14	0.17	0.14	0.15	0.8	0.10	0.16

Draw the p-chart to check whether the production process is under control. Suggest the control limits for future use.

- d) i) Describe the working of Double sampling Plan (DSP). obtain an expression for average sample number in case of DSP. **[7]**
- ii) Describe the terms 'AQL' and 'LTPD' in acceptance sampling plan. **[3]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 6

P132

[6041]-494

S.Y.B.A.

LOGIC

G2 : Logic and Principles of Reasoning

CC - 2D : Quantification & Relational Logic

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words.

[15]

- a) Explain nature of predicate logic.
- b) State nontransitive relation.
- c) Describe universal proposition.
- d) What propositional function?
- e) What are individual variable and predicate constants?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words.

[15]

- a) Transitive relations.
- b) Existential quantifier.
- c) Symbolize the following relational propositions. (any five)
 - i) Mango is bigger than apples. (Bxy, m, a)
 - ii) Ashish is older than Sanjay. (Ozy, a, s)

P.T.O.

- iii) Rajesh like books more than film. (L_{xyz} , r, b,f)
- iv) Father loves with his daughter. (L_{xy} , f, d)
- v) Pune is between Mumbai and Satara. (B_{xyz} , p, m, s)
- vi) Something attracts something . (A_{xy} , x, attracts y)
- vii) John loves Mary. (L_{xy} , J, M)
- d) Instantiation.
- e) Nonreflexive relations.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain preliminary quantificational rules of Universal Instantiation [UI] and Universal Generalization [UG].
- b) Symbolize the following propositions. (Any five)
 - i) Students are healthy. (Sx , Hx)
 - ii) No chairs are tables. (Cx , Tx)
 - iii) Some books are costly. (Bx , Cx)
 - iv) Some students are not honest. (Sx , Hx)
 - v) All people are honest. (Px , Hx)
 - vi) Not a single pencil is eraser. (Px , Ex)
 - vii) Childrens are brilliant. (Cx , Bx)
- c) Explain reflexive and irreflexive relations.
- d) Prove the validity of following arguments with the help of direct proof (any two).
 - i) 1) $(X) (Ax \supset Bx)$
 2) $\sim Bs \quad \therefore \sim As$
 - ii) 1) $(X) (Px \supset IX)$
 2) $(X) (IX \supset \sim DX) \quad \therefore (X) (Px \supset \sim Dx)$
 - iii) 1) $(X) (Tx \supset Lx)$
 2) $(\exists X) (Hx \cdot Tx) \quad \therefore (\exists x) (Hx \cdot Lx)$

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is quantification? Explain preliminary quantificational rules of Existential Generalization [EG] and Existential Instantiation [EI].
- b) What is relational logic? Explain symmetry and a-symmetry relations.

* * *

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P132

[6041]-494

S.Y.B.A.

LOGIC

G2 : Logic and Principles of Reasoning

CC - 2D : Quantification & Relational Logic

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) विधेय तर्कशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) विषम प्रवाहितता संबंध स्पष्ट करा.
- क) सर्ववाची विधान स्पष्ट करा.
- ड) विधान फलन म्हणजे काय?
- इ) व्यक्ती चर विधेय अचर म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) प्रविहितता संबंध.
- ब) अंशवाची संख्यीकारक.
- क) खालील संबंधवाची विधानाचे चीन्हांकण करा. (कोणतेही पाच)
 - i) आंबा सफरचंदापेक्षा मोठा आहे. (Bxy, m, a)
 - ii) आशिष हा संजयपेक्षा मोठा आहे. (Ozy, a, s)
 - iii) राजेशला पुस्तकांपेक्षा चित्रपट जास्त आवडतो. (Lxyz, r, b,f)

- iv) वडील त्यांच्या मुलीवर जास्त प्रेम करतात. (Lxy, f, d)
- v) पुणे हे मुंबई आणि सातारा यांचेमध्ये आहे. ($Bxyz, p, m, s$)
- vi) काहीतरी कश्यालातरी आकर्षित करते. ($Axy, x, \text{attracts } y$)
- vii) जॉनचे मेरीवर प्रेम आहे. (Lxy, J, M)
- ड) उदाहरणीकरण.
- इ) अपरावर्तीतता.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक उदाहरणीकरण [UI] आणि सार्वत्रिक सामान्यीकरण [UG] नियम विशद करा.
- ब) खालील संख्यीकारकीय विधानाचे चीन्हांकण करा. (कोणतेही पाच)
 - i) विधार्थी निरोगी असतात. (Sx, Hx)
 - ii) कोणत्याही खुर्च्या टेबल नाहीत. (Cx, Tx)
 - iii) काही पुस्तके महाग आहेत. (Bx, Cx)
 - iv) काही विधार्थी प्रामाणिक नाहीत. (Sx, Hx)
 - v) सर्व लोक प्रामाणिक आहेत. (Px, Ex)
 - vi) एकही पेन्सिल खोडरबर नाही. (Px, Ex)
 - vii) मुले हुशार असतात. (Cx, Bx)
- क) संबंधवाची तर्कशास्त्रातील परावर्तीतता अ-परावर्तीतता स्पष्ट करा.
- ड) खालील युक्तीवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही दोन)
 - i) 1) $(X) (Ax \supset Bx)$
 2) $\sim Bs \quad \therefore \sim As$
 - ii) 1) $(X) (Px \supset IX)$
 2) $(X) (IX \supset \sim DX) \quad \therefore (X) (Px \supset \sim DX)$
 - iii) 1) $(X) (Tx \supset Lx)$
 2) $(\exists X) (Hx \cdot Tx) \quad \therefore (\exists X) (Hx \cdot Lx)$

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संख्यीकरण म्हणजे काय? संख्यीकरणाचे प्राथमिक अंशवाची सामान्यीकरण [EG] व अंशवाची उदाहरणीकरण [EI] नियम स्पष्ट करा.
- ब) संबंधवाची तर्कशास्त्र म्हणजे काय सांगून त्याचे प्रकार म्हणून सममात्रता व अ-सममात्रता स्पष्ट करा.

* * *

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P133

[6041]-495

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 2D : Socio - Economic Institutions of Ancient India

(2019 New Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words each. **[15]**

- a) Take a review of Ancient Indian Ashrama system.

OR

- b) Discuss the Gurukula, Ashram and University system of Education in Ancient India.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. **[15]**

- a) Write in detail about various industries in Ancient India.

OR

- b) State the different phases in the development of Ancient Indian coins.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Take a brief review of life of women in vedic period.
- b) Explain the importance of sixteen sacraments in Ancient Times.
- c) Explain the nature of Agriculture in Ancient India.
- d) Discuss the internal trade in Ancient times.

Q4) Write notes on (any four). **[20]**

- a) Demerits of varna system.
- b) Importance of marriage sacrament.
- c) Aims and objectives of ancient education.
- d) Puga.
- e) Indo - Roman Trade.
- f) Ancient measures.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P133

[6041]-495

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 2D : Socio - Economic Institutions of Ancient India

(2019 New Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) प्राचीन भारतीय आश्रमव्यवस्थेचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) प्राचीन भारतातील गुरूकुल, आश्रम व विद्यापीठीय शिक्षणव्यवस्थेची चर्चा करा.

प्र.2) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. [15]

- अ) प्राचीन भारतातील विविध उद्योगांविषयी सविस्तर लिहा.
किंवा
ब) प्राचीन भारतीय नाण्यांच्या विकासातील विविध टप्पे सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वेदकालीन स्त्री-जीवनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
ब) प्राचीन काळातील सोळा संस्कारांचे महत्त्व विशद करा.
क) प्राचीन भारतीय शेती उद्योगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) प्राचीन काळातील अंतर्गत व्यापाराची चर्चा करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) : [20]

- अ) वर्णव्यवस्थेचे दोष.
ब) विवाहसंस्काराचे महत्त्व
क) प्राचीन शिक्षणाचे ध्येय व उद्देश
ड) पूग
इ) भारत-रोम व्यापार
फ) प्राचीन वजने

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P134

[6041]-496

S.Y.B.A.

EDUCATION

**CC-ID : Practices in Education - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24303)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Write the answers of the following questions in 50 words each (any three). **[15]**

- a) What are the functions of block education officer.
- b) Write the need of ICT.
- c) Explain the principle of utility of curriculum development.
- d) Explain the concept of educational management.
- e) What are the functions of education secretary.

Q2) Write the answers of the following question in 100 words each. (any two). **[20]**

- a) Explain the constructivist approach of curriculum.
- b) Explain the function of education director.
- c) Explain the application of ICT in education evaluation.
- d) Explain the characteristics of education management.

Q3) Answer any one question in 300 words.

[20]

- a) Explain the types of curriculum in details.
- b) Explain the concept of ICT. Explain the characteristics of ICT teacher.

Q4) Write short notes in 50 words each. (any three).

[15]

- a) Use of ICT in learning.
- b) Concept of curriculum development.
- c) Functions of district education officer
- d) Principle of individual difference of curriculum development.
- e) Functions of state council of educational research and training.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P134

[6041]-496

S.Y.B.A.

EDUCATION

CC - ID : Practices in Education - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) गटशिक्षणाधिकार्याची कार्ये कोणती?
- ब) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची गरज लिहा.
- क) अध्ययन विकसनाचे उपयुक्ततेचे तत्व स्पष्ट करा.
- ड) शैक्षणिक व्यवस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) शिक्षण सचिवांची कार्ये कोणती?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) अभ्यासक्रमाचा रचनात्मक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ब) शिक्षण संचालकांची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची शैक्षणिक मूल्यमापनातील उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- ड) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) अभ्यासक्रमाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा. ICT शिक्षकांच्या अंगी असणारे गुण स्पष्ट करा.

प्र.4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) अध्ययनात माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची उपयुक्तता.
- ब) अभ्यासक्रम विकसनाची संकल्पना.
- क) जिल्हा शिक्षणाधिकार्याची कार्ये.
- ड) अभ्यासक्रम विकसनाचे व्यक्तिभेदाचे तत्व.
- इ) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची कार्ये.

[6041]-497

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC 2D : AMG - 4 : Vector Calculus

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (Elective - III) (24344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) If $\vec{r}(t) = (e^{-t})\vec{i} + (2\cos 3t)\vec{j} + 2\sin 3t\vec{k}$ is the position of a particle in the space at time t . Find the particle's speed $t = 0$.
- b) Solve the initial value problem for $\vec{r}(t)$ where $\frac{d}{dt}\vec{r}(t) = -t\vec{i} - t\vec{j} - t\vec{k}$ with initial condition : $\vec{r}(0) = \vec{i} + 2\vec{j} + 3\vec{k}$.
- c) Define line integral of a vector field along a curve C.
- d) Define gradient of a scalar function.
- e) Show that divergence of $\vec{F} = x^2y\vec{i} - (4z^3y - xy^2)\vec{j} - z^4\vec{k}$ is 0.
- f) Find the $\vec{k}$ -component of curl ($\vec{F}$) for the vector fields $\vec{F} = \left(\frac{x}{y}\right)\vec{i} + \left(\frac{y}{x}\right)\vec{j}$ on the plane.
- g) State Divergence theorem.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Let $\vec{u}(s) = a(s)\vec{i} + b(s)\vec{j} + c(s)\vec{k}$ be a vector function of s and that $s = f(t)$ is a differentiable scalar function of t then prove that $\frac{d}{dt}\vec{u}(s) = \frac{d}{dt}f(t)\frac{d}{ds}\vec{u}(f(t))$.
- b) Find the value (s) of t so that the tangent line to the curve $\vec{r}(t) = t^2\vec{i} + (1+t)\vec{j} + (2t-3)\vec{k}$ contains the point $(-8, 2, -1)$.

P.T.O.

- c) Find the point on the curve $\vec{r}(t) = (12\sin t)\vec{i} - (12\cos t)\vec{j} + 5t\vec{k}$ at a distance 13π units along the curve from the point $(0, -12, 0)$ in the direction opposite to the direction of increasing arc length.
- d) Evaluate the line integral $\int_C (x^2 + y^2)dx + 2xydy$ along the curve $C : x = t, y = 2t^2, 0 \leq t \leq 1$, where $t = \sin u$ for $0 \leq u \leq \frac{\pi}{2}$.
- e) Find the work done by the force field $\vec{F} = x\vec{i} + y\vec{j} + z\vec{k}$ in moving an object along the curve C parametrized by $\vec{r}(t) = \cos(\pi t)\vec{i} + t^2\vec{j} + \sin(\pi t)\vec{k}, 0 \leq t \leq 1$.
- f) Find the flux of $\vec{F} = (x - y)\vec{i} + x\vec{j}$ across the circle $x^2 + y^2 = 1$ in the xy -plane.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Evaluate $\int_C \vec{F} \cdot d\vec{r}$ where $\vec{F}(x, y, z) = xz\vec{i} - yz\vec{j}$ and C is the line segment from $(-1, 2, 0)$ to $(3, 0, 1)$.
- b) Let $\vec{F} = M(x, y, z)\vec{i} + N(x, y, z)\vec{j} + P(x, y, z)\vec{k}$ be a field on a connected and simply connected domain whose component functions have continuous first partial derivatives. Prove that $\vec{F}$ is conservative if and only if $\frac{\partial P}{\partial x} = \frac{\partial M}{\partial z}, \frac{\partial P}{\partial y} = \frac{\partial N}{\partial z}$ and $\frac{\partial N}{\partial x} = \frac{\partial M}{\partial y}$.
- c) Use the Green's Theorem area formula to find the area of the ellipse $\vec{r}(t) = (a\cos t)\vec{i} + (b\sin t)\vec{j}, 0 \leq t \leq 2\pi$.
- d) Find a parametrization of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$.
- e) Determine the surface area of the portion of $2x + 3y + 6z = 9$ that is inside the cylinder $x^2 + y^2 = 7$.
- f) Compute $\text{curl } \vec{F}$ for $\vec{F} = (3x + 2z^2)\vec{i} + \frac{x^3 y^2}{z}\vec{j} - (z - 7x)\vec{k}$.

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- a) Find $\vec{T}, \vec{N}$ and k for the space curve $\vec{r}(t) = 3\sin t\vec{i} + 3\cos t\vec{j} + 4t\vec{k}$.
- b) State and prove Green's theorem in the plane.
- c) Show that the differential forms in the integral is exact and evaluate the integral $\int_{(0,0,0)}^{(3,3,1)} 2xdx - y^2dy - \frac{4}{1+z^2}dz$.
- d) Verify the divergence theorem for $\vec{F} = x\vec{i} + y\vec{j} + z\vec{k}$ over the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$.

*Time : 2 ½Hours]**[Max. Marks : 70**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of scientific calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*

Q1) Attempt each of the following:**[1 each]**

A) Choose the correct alternative of the following:

a) If the random variable $X \rightarrow B(6, 0.5)$ then $E(X)$ is

i) 1	ii) 2
iii) 3	iv) 4

b) If $\text{Var}(X+3)=9$ then $\text{Var}(X)=$ _____

i) 12	ii) 4
iii) 7	iv) 9

c) If the p.m.f of discrete random variable is

X	0	1	2
P(X)	0.2	0.2	0.6

Then Mode (X)=_____

i) 0	ii) 1
iii) 2	iv) 1.5

d) Let the covariance between X and Y is $\text{Cov}(X, Y)$ then $\text{Cov}(2X, 2Y)$ is

i) $2\text{Cov}(X, Y)$	ii) $4\text{Cov}(X, Y)$
iii) $\text{Cov}(X, Y)/2$	iv) $\text{Cov}(X, Y)/4$

e) In vital statistics the rates of vital events are measured in :

i) Fraction	ii) Percentages
iii) Per thousand	iv) Per million

P.T.O.

- B) State whether the following statement is True or False: **[1 each]**
- $N.R.R < 1$ means the total population will be decreasing.
 - Median of the discrete distribution is always unique.
 - Marginal probability distribution of X is univariate probability distribution.
 - The mean and variance of discrete uniform random variable are same.
 - A discrete random variable assumes all possible values in the interval.

Q2) Attempt any four of the following: [4×5=20]

- Define a cumulative distribution function of a discrete random variable also state its properties.
- State the limitations of G.R.R
- Define p.m.f. of r.v. X . and verify whether the following is a probability distribution of random variable X .

X	-2	-1	0	1	2
$P(X=x)$	0.1	0.2	Π	$1-\Pi$	0.2

- Define Binomial distribution. Also mention three real life situations, where the binomial distribution is applicable.
- Let X follows discrete uniform distribution with parameter 5. Obtain
 - Mean (X)
 - Var (X)
 - $P(X=2.5)$
- Define conditional variance of X given $Y=y$ and Y given $X=x$.

Q3) Attempt any four of the following. [4×5=20]

- If X and Y are independent Poisson random variables with means 2 and 4 respectively. Find
 - $P(X+Y < 2)$
 - $P[3(X+Y) \geq 9]$
- Give some practical situations where use of bivariate random variables is needed.
- Obtain mean and variance of discrete uniform random variable taking values 1,2,3,4,5

- d) Explain how S.T.D.R is superior to C.D.R.
- e) Let a random variable X has Binomial (7,0.8) find
 - i) $P(X=0)$
 - ii) Mean (X)
 - iii) Var (X)
 - iv) $P(X=2.5)$
- f) Define correlation coefficient ρ between two discrete r.v.s X and Y. Give interpretations of the various values of ρ

Q4) Attempt any two of the following:

[2×10=20]

- a) X and Y are two discrete r.v.s with joint p.m.f.

$$P(x,y)=C(X^2+Y^2); C>0, X= -1,1$$

$$Y= -2,2$$

$$=0 \quad ; \text{otherwise}$$

- Obtain
- i) C
 - ii) Marginal p.m.f of X
 - iii) Marginal p.m.f of Y
 - iv) Are X and Y independent?

- b) A pair of fair dice is rolled. Obtain the probability distribution sum of two score (X), also obtain $E(X)$ and $E(2X+3)$
- c) Explain in brief the methods of collecting vital statistics.
- d) i) State the property of effect of change of origin and scale on correlation coefficient.
- ii) State the applications of Poisson distribution.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P137

[Total No. of Pages : 2

[6041]-499

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY (G-2)

**CC1D : Introduction to Applied Ethics
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24423)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each. **[15]**

- a) Explain in short 'marriage is ceremony in Indian culture.
- b) Describe in shortly the need of environmental ethics.
- c) Explain shortly about marriage and status of women according Simon de Beauvoir.
- d) Write briefly about uses and misuses of the media during pandemic.
- e) Discuss the nature of applied ethics.

Q2) Write short notes on any three of the following. **[15]**

- a) *Special marriage act.*
- b) Relevance of Hippocratic Oath.
- c) Scope of applied ethics.
- d) Animal rights.
- e) Social moral impact of Pandemic.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Discuss about the preservation of animals.
- b) Discuss the principle of beneficence as a principle of medical ethics.
- c) Explain the inter caste marriage from the point of view of marital ethics.
- d) State Aldo Leopold's the concept of land ethics.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain the Hindu's approach about the marriage and state types of marriage in Hinduism.
- b) State fully, the nature of Indian health care system.

P.T.O.

P137

[6041]-499

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY (G-2)

CC1D : Introduction to Applied Ethics
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) भारतीय संस्कृतीत 'विवाह हा एक संस्कार आहे' हे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) पर्यावरणाच्या नीतिशास्त्राच्या गरजेचे थोडक्यात वर्णन करा.
- क) सिमाँ द बोवूवाँच्या दृष्टीकोणातून विवाह व स्त्रीयांचे स्थान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) साथीच्या रोगाच्या वेळी माध्यमाचे सदुपयोग व दुरुपयोग थोडक्यात लिहा.
- इ) उपयोजित नीतिशास्त्राच्या स्वरूपावर चर्चा करा.

प्र.2) कोणत्याही तीन संक्षिप्त टिपांची उत्तरे लिहा. [15]

- अ) विवाहविषयक विशेष कायदा.
- ब) हिप्पोक्रेटिकच्या शपथेची प्रासंगिकता.
- क) उपयोजित नीतिशास्त्राची व्याप्ती.
- ड) प्राण्यांचे हक्क.
- इ) महामारीचा सामाजिक नैतिक प्रभाव.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) प्राण्यांच्या रक्षणासंबंधी चर्चा करा.
- ब) वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे तत्त्व म्हणून 'परोपकार' या तत्वाची चर्चा करा.
- क) वैवाहिक नीतिशास्त्राच्या दृष्टीकोणातून 'आंतरजातीय विवाह' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) आल्डो लिओपोल्डोची भूमितीची संकल्पना सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) विवाहबद्दलचा हिंदूंचा दृष्टीकोण सांगून हिंदू धर्मातील विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ब) भारतीय आरोग्य सेवा प्रणालीचे स्वरूप सविस्तर सांगा.

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

P138

[Total No. of Pages : 2

[6041]-500

S.Y.B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media (Theory)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (Paper - III) (24851)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 'Two' of the following. **[16]**

- a) Write a report on the inter - college debate competition organised by your college with the help of the following points:
 - Opening of the programme
 - Welcome speech by principal
 - Lightning the lamp
 - Felicitation of the Guest
 - Vote of thanks
- b) Write a report of your visit to near by Ratio Studio
- c) Being the sports secretary of your college, write a report of inter - college 20 over cricket match competition organized by your college.

Q2) a) Attempt any one of the following. **[10]**

- i) Your college has organized state level dance competition. You are supposed to anchor the programme. Write a compering script with the help of the following points:
 - Welcome song
 - Welcome speech by principal
 - Lightning of the lamp
 - Felicitation of the guest
 - Speech by the guest
 - Dance competition
 - Prize distribution
 - Vote of thanks

P.T.O.

- ii) The 'Literary Association' of your college has organized a 'language skill enhancement workshop'. Write a script to comper the formal inauguration ceremony with the help of the following points.
- Opening of the programme
 - Welcome speech by the coordinator
 - Lightning the lamp
 - Felicitation of the Guest
 - Speech by the Guest
 - Presidential Address
 - Vote of thanks
- b) What are the different kinds of blogging platforms? Elaborate. [10]
- Q3)** Write short notes on any two of the following. [12]
- a) Advantages of advertisements on Radio.
 - b) Qualities of a radio news reader.
 - c) Contribution of radio as a mass media to social awarencess.
- Q4)** Attempt any two of the following. [12]
- a) Which TV programmes do you like most? Why?
 - b) What are the advantages of educational programmes on TV? Explain.
 - c) Note the characteristics of TV as an audio visual media.
- Q5)** Attempt any two of the following. [10]
- a) Differentiate between TV and Radio interviews.
 - b) Do you think that television news is more effective than Radio news? Justify your answer.
 - c) What are the qualifications of a TV anchor?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P139

[6041]-500A

S.Y.B.A.

TRAVELAND TOURISM MANAGEMENT

Hotel Management (Paper - IV)

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24861) (Theory) (Vocational Stream)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each).

[16]

- a) What is hotel on wheels?
- b) Explain floating hotel?
- c) Who founded of Leela palace hotel?
- d) What is house boat?
- e) What is studio room?
- f) What is full form of VISA?
- g) What is the meaning of room service?
- h) What is resort?
- i) What is the name of hotel situated near an airport?
- j) Explain heritage hotel.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each).

[18]

- a) What is the role of ministry of foreign affairs?
- b) What are the steps involved in acquiring VISA?
- c) What is meant by European meal plan?
- d) What is the concept ITC hotel chain?

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each).

[16]

- a) Give an account of origin of hotel industry in India.
- b) Explain historical hotel tourism in the world.
- c) What is the “lemon tree” hotel chain?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each).

[20]

- a) Explain the concept of homestay and how is it significant in today's world?
- b) What are the rules and regulations of foreign exchange in India?

